

DEVLET KİTAPLARI

Kültür Bakanlığının 17/II/1976 tarih ve 472 sayılı kararıyla üçüncü defa olarak 7000 adet basılmıştır.

MİLLÎ EĞİTİM BASIMEVİ — İSTANBUL 1977

1969'da yayınlanmasına başlanıp kısa zaman içerisinde 66 sayısı çıkarılan "1000 Temel Eser" serisine, kaldığı yerden aynı hız ve inanca yeniden devam ediyoruz. Devlet eliyle tek "millî kültür serisi"ni teşkil eden "1000 Temel Eser" in, her köyde kurulacak bir kitaplığa temel olması esas alınmıştır. "1000 Temel Eser", çok kısa bir sürede aydın çevrelerimizin fikri ihtiyacını karşılamış, hemen her sayısı yayınından sonra tükenmiş, birçok sayısının yeniden basılmasına zaruret hâsıl olmuştur.

Bakanlığımız, bugünkü fikir ve inanç buhranı yaratma gayretleri karşısında millî ve fikri ihtiyaçlarımızı cevap teşkil etmek üzere, "Millî Kültür Yayınları" işini, millî birlik ve yükselişimizin hayafı temel dâvâsı olarak, daha ihâtalî surette ele almağa karar vermiştir.

Çok zengin ve çok yönlü olan millî kültür ve sanatımızın geçmişini ve hâlini işleyip yaymak ve geleceğini hazırlamak; Türk halkını, Türk gençliğini, Türk çocuklarını her türlü bozguncu cereyanlardan, çeşitli zararlı yayınların tesirinden kurtarmak ve korumak üzere, her kitle ve seviyeye hitap eden değişik kitap serileri ve muhtelif dergiler yayınlanacaktır. Bu ciddi yayınlar, millî kültürümüzün ve aynı zamanda objektif ilmin mahsulü olan bilgileri ve fikirleri milletimize sunacak, umumî efkârımızın konular ve meseleler üzerinde kendi hüküm ve kanaatını hâsıl etmesine ve doğru yolu seçmesine yardımcı olacaktır.

Medeniyet, çağımızın teknik icad ve gelişmeleri ve sür'atlı yayılma imkânları muvacehesinde büsbütün beynelmîl bir mahiyet kazanırken, kültürler milletlere

HENRIK IBSEN, NORA'YI NASIL YAZDI?

Henrik Ibsen'in hayatı, yarattığı eserlerin özü bakımından dört devreye ayrılabilceğine göre [1], en uzun 22 yıl süren bu devrelerden her biri, insanlığa yeni bir Ibsen kazandırmıştır.

Sanatkar, 1857 yılında ve henüz 29 yaşında İken, Kristiyanya'daki "Norveç Tiyatrosunun" başına geçtikten sonra, ilk olarak sosyal değerlere el koymuş, bu arada, "aile" konusunu önemle incelemeye başlamıştır. Bu çalışmalar sonunda yayınladığı "Ask Komedyası" adlı eser, Ibsen'in çok değer verdiği aile konusunun yanlış anlaşılma yönlerini, bütün açıklığıyla ortaya koyuyordu. Yalnız bu eser, İb-

[1] Birinci yaratma devresi (1848-1856): Grimsstad'da ezacı çıraklığı ve üniversite imtihanlarına hazırlık; Kristiyanya üniversitesinde estetik ve edebiyat öğrenimine başlangıç; Brno'da Blarne takma adıyla yayınlanan ilk vatan şiirleri (1850); 29 yaşında Bergen'deki "Norveç Tiyatrosu" dramaturgluğuna atanması (1851); eşi Suzanna Thoresen ile ilk tanışma; Norveç inkılabına hizmet eden, hürriyet aşığı bir şair olarak, yalnız üniversiteler arasında tanınması; "Germund" adlı ilk milli dramını yazması ve öteki tariht dramları.

İkinci yaratma devresi (1857 - 1867): 29 yaşında Kristiyanya'da Danimarka aleyhindeki "Norveç Tiyatrosu"nun başına geçiş (1857); tariht dramlarla birlikte, sosyal meselelerle ilk karşılaşma; "Germund" adlı eseriyile "evlenme" ve "aile" probleminin ilk olarak ele alınması; bu eserden sonra, birdenbire başlayan Ibsen aleyhtarlığı; mücadeleci Ibsen ve herşeye rağmen mücadeleye devam; çevrenin fazla aleyhte olmasının verdiği üzüntü ile, muvakkat bir zaman memleketini terketme ve yabancı memleketlerde etüd yapma arzusu; parlamento kararlarıyla, memleket dışında yapacağı etüd seyahatlerine para yardımı (1863); 1864 de ilk olarak Roma yolculuğu; iki yıl sonra

hâs karakterlerini muhafaza etmektedirler ve daima edebeklerdir. Çünkü kültürler, milletlere şahsiyetlerini veren, onların benliğini yapan, diğer milletler arasındaki yerlerini tayin eden maddî ve manevî varlık ve değerlerin bütünü, muhassalası, özüdürler.

Millî kültürler ve milletlere has değerler bir milletin tarihi boyunca yavaş yavaş teşekkül ederler ve zaman içerisinde onları diğer milletlerden ayıran hususiyetler olarak belirir ve şuur halinde gelişirler. Edebiyatta, fikir hayatında, san'atın her dalında, folklorlarda, velhasıl millî kültürün her alanında bu böyledir.

Milletimizin derin bir mazisi ve bu geçmişe dayanan köklü ve çok zengin bir kültürü vardır. Hedefimiz, bütün imkânlarımız ve gücümüzle bu kültür unsurlarını her yönden araştıran, inceleyen, işleyen eserleri aziz milletimizin istifadesine sunmaktır.

Kültür birliği temeline dayanan millî birliğin en sağlam ve sarsılmaz birlik olduğuna inanıyoruz.

Rıfkı DANIŞMAN
Kültür Bakanı

sen'e, en çok din adamları arasında, sayısız düşman kazan-
dımış ve bu hâdisenin uyandırdığı aksi tesir ile, ki, sa-
natkâr sonraki eserlerinde, sosyal marazları, daha kesin
bir görüşle tenkide başlamıştı. Nitekim, geniş ölçüde bir Ib-
sen düşmanlığı, yaratma hayatının ikinci devresine (1857-
1867) çoktan girmiş olan Ibsen'i, memleketinden uzun bir
zaman için ayırdı (1864). Hayatının üçüncü yaratma dev-
resine Dresden'de başlayan sanatkâr (1868), Almanya'da
22 yıl devam eden çalışmaları esnasında Kant yolu ile al-
man felsefesini iyice incelemiş, ve mücadeleye devam ka-
rariyedir ki, daha büyük meselelere el atmıştı. Tam bu
sıralarda, 51 yaşına varmış olan Ibsen'in, sosyal dramla-
rının en mühümmi olan "Nora" adlı eserini yazmak üzere

devlet yardımının, yaşadığı müddetçe maaşa çevrilmesi (şair
maaşı adıyla); Norveç halkının sakat romantizmini inceliyen
dramatik şiirinin yazılması (1867).

Üçüncü yaratma devresi (1868-1890) : İtalya'dan Alman-
ya'ya geçiş ve Dresden ile Münih'de 22 yıl süren verimli
bir hayat; Kant felsefesinin ve genel olarak Alman felsefesinin
iyice incelenmesi; büyük sosyal dertlere el koyuş ve bu nevi
dertler üzerinde, müşahade, teşhis ve tenkidler; ilk sosyal
dramlarından: ~~_____~~ adlı eserin yazılması, bu
eserle ilk olarak geniş çevrelerde tanınması; 1875 den sonra
Münih'e yerleşme; Münih'de hayatının en verimli yaratma yıl-
larına giriş: ~~_____~~
(1879)"; ~~_____~~

~~_____~~ adlı en mühim mü-
cadele dramlarının yazılması ve Ibsen üzerinde, geniş ölçüde
bir tenkidin başlaması; şöhret.

Dördüncü yaratma devresi (1891-1906) : Yurda dönüş ve
hayatının sonuna kadar Kristiyanıya'ya yerleşme; milletlerarası
ölçüde bir edip olarak tanınma; 1890 da "Hedda Gabler" ile
başlıyan sembolizme giriş; ~~_____~~ adlı eserle
gençlik zaferinin incelenmesi; ~~_____~~ adlı eserle aile
problemünün ihtiyarlık köşesinden araştırılması; son olarak:
"John Gabriel Borkmann" ve "Bir Güneş Üfannık" adlı eser-
lerinin yazılması ve ölümü (1906).

olduğu görülür (1879). Bu eser, her şeyden önce, aile için
deki durumu bir türlü çözümlenemiyen "kadının" dramı
id. Ibsen'e göre, sosyal dertlerin en başında gelen, "Ailede
Kadın" konusunun karanlık yönleri, Nora ile araştırıla-
caktı.

Nora'daki zıt karakterlere ve konunun kısaca ince-
lenmesine gelince: eserin kahramanı olan Nora, hâli vakti
yerinde bir memur ailesinden, genç, güzel, üç çocuklu, fa-
kat eşi tarafından sosyal hâdiselerle bilerek ilgilendirilme-
miş, evlenmeden önce babası, evlendikten sonra kocası ta-
rafından; bebek muamelesi görmüş, iyi niyetli bir kadını.
Kocası avukat Helmer, henüz genç denecek bir yaşta, yakı-
sıldı, evine bağlı, eşi üzerinde fazla nüfuzu olan, eşinin bil-
gisizlikle değil, aksine kadınlık saflığı ve kadınlık aczinden
zevk alan, etrafını göremiyecek kadar meşgul, ve yaptığı
işlerden gurur duyan bir iş adamı. İyi kabli, fakat sağlıklı
durumu çok bozuk olan doktor Rank; Nora'nın, iğten gel-
en yakınmalarından kendine sessiz sadasız bir gönlü payı
çıkaran ve ölümünden bir iki gün önce, sevgisini genç ka-
dına açmak fırsatını bulduğu anda, karşılık görmediği için
yanıldığını anlıyan, saf bir alle dostu. Banka direktörü
Helmer'in yanında, küçük bir memur olan dava vekili
Krogstad, hayatın sillesini yemiş ve paraya olan hırsı
yüzünden, Helmer dahil, bütün çocukluk arkadaşları tara-
fından terkedilmiş, insandan kaçan, tefeci tipli, itibarını
elde etmek için yaptığı teşebbüslerin hiçbirini, beklediği so-
nucu vermemiş olan acınacak bir adam. Nora'nın çocuk-
luk arkadaşı madam Linde, samimi, fedakâr, hakikatli,
başından çok felâket geçmiş, yoksul bir kadın. Çocukların
dadası ihtiyar Anne-Marie, vaktiyle annesini erken kaybe-
den Nora'yı büyüten şefkatli bir insan. Sonra, eserde va-
kit, Nora'nun delicesine sevdiği üç küçük çocuğu,
bir hizmetçi kız ve yalnız ilk perdenin başında, bir ma-
ğaza hizmetlisi görünmektedir.

Avukat Helmer, eşinin sosyal meselelere karşı, veya
her aklı başında insanı ilgilendirmesi gereken işler üzerin-
de konuşmasını hiç istemez. Ona göre iyi bir kadın, yal-
nız evine, kocasına ve çocuklarına bağlı olan kadındır.

Kaldı ki, babasının evinde de bu yolda bir terbiye almış olan Nora, sekiz yıllık evlilik hayatında da kocasından ay-
nı muameleyi görmüştür. Günün birinde Helmer, şiddetli
bir sinir hastalığına tutulduğu için, doktorların tavsiyesi
üzerine, Avrupa'nın güney taraflarına gitmek mecburiyeti-
tinde kalır, fakat uzun süredir işsiz olduğundan, yani ban-
kaya direktör tayin edilmeden çok önce, bu yolculuğu yap-
maya, parasızlık yüzünden imkân bulamaz. Nora borçla
da olsa, seyahatin yapılması için kocasını zorlar, fakat
Helmer, bunu kesin olarak reddeder. Bu durum karşısın-
da, kocasının hayatını kurtarmak kararıyla, göya her ka-
dın gibi gezmeye, seyahat etmeye haklı olduğunu ileri
süren Nora, bu isteğini yerine getirmesi için kocasına, se-
yahatını kabul ettirir ve tefecî Krogstad'dan gizlice borç
olarak aldığı parayı, kendisinin biriktirdiği para imiş gibi
ortaya koyar; seyahate çıkar ve Helmer'in hayatı kurtar-
ır. Fakat Nora bu hâdisenin içyüzünü hep gizli tutmak
mecburiyetindedir. Nora, hayatta herhangi bir şeyi, eşine
mevcubiyetinden dolayı, hayatta herhangi bir şeyi, eşine
borçlu olmaktan zevk almıyan, mağrur kocası Helmer'ini,
bu hâdiseyi öğrenmemesine çok gayret eder. Fakat genç
kadın, borcunu ve faizleri, Krogstad'a zamanı geldikçe öde-
yemediği için, çok bunılır. Tam bu sıralarda kocası ban-
kaya müdür tayin edilir ve ilk işi, yanında bir memur ola-
rak çalışması gereken ve öteden beri bankada arkadaşları
tarafından sevilmeyen Krogstad'ın vazifesine son vermek
olur. Krogstad, Nora'ya, bu işi önlemesini rica eder ve şayet
önliyemezse, vaktiyle verdiği para için, Nora'nın babasının
da imza atmak suretiyle kefil olduğu para için, kocasına ve
hattâ mahkemeye göstereceğini söyler ve talihsiz kadını
böylece tehdit eder. Nora, ancak bu hâdiseye karşısında, ne
kadar büyük bir felâkete sürüklenmekte olduğunu sezmış-
tır. Çünkü bir yandan olanı biteni, kocasına açamadığı için,
eşinin lüzumsuz gururuna kurban gitmekte, öte yandan
vaktiyle ölüm döşeginde yatan babası, bu borçlanma işini
duymadan parayı elde edebilmesi maksadıyla babasının
imzasını senede taklit ederek atmasının ve hattâ aynı
senede, gene babası tarafından atılması gereken tarihin de,
babasının vefatı gününden üç gün sonraki tarihle yazılmış
olmasının çoktan farkına varmış olan Krogstad tarafın-

dan, sahtekarlıkla mahkemeye verileceği tehdidi karşısın-
da ezilmektedir. Hattâ Nora, böyle bir kabahatin, kanun
riazarında mutlak mazur sayılacağına da (!) inanmıştır
ama, Krogstad'ın kesin tehdidi karşısında, işin kötülüğünü
oldukça anlamış ve intihara karar vermiştir. Röhli üzün-
tüler içinde geçen uzun saatlerden sonra, Helmer, Krog-
stad'ın gönderdiği mektuptan, hâdiseyi öğrenince, ufak bir
araştırmaya bile lüzum görmeden, Nora'yı fena hâlde hur-
palar; çocuklarının terbiyesini artık onun eline bırakamı-
yacağını ve bu durum karşısında, her ne bahasına olursa
olsun Krogstad'ı tatmin etmek zorunda olduğunu söyler.
Nora, kocasının bu sert davranışı karşısında, yaptığı işin,
gerçekten mesuliyetli bir iş olduğunu ve önce babasından,
sekiz yıllık evlilik hayatında da kocasından gördüğü
bebek muamelesinin, bütün bu fiatlara sebep olduğunu
artık anlamış ve bu hâdiseye karşısında mağrur kocasının,
Krogstad gibi bir adama boyun eğdiğini görünce,
yuvasına karşı beslediği derin sevgi, bir anda yitiliver-
miştir. Nora, artık Helmer'i sevmemekte ve ondan nefret
etmektedir. Hele birkaç saat sonra, sırf iyi kalbli madam
Linde'nin yardımı ile, Krogstad'ın sahté senedi, bir zarf
içinde göndermesi üzerine, o ana kadar eşine çok sert dav-
ranmış olan Helmer'in, kötü durumdan kurtulduğu anda,
eşyle gene nazıkçe konuşması, Nora'da daha sert bir tep-
ki yaratmıştır, Hattâ Nora, bu hadisede kocasının, kaba-
hati mutlaka üzerine alacağına emindi. Fakat son iki gün
içinde meydana geleceğine kesin olarak inandığı böylesi-
ne moral bir mucizeyi, bu sefer de göremiyen Nora, artık
kendini dinlemeye ve hâdiselerle yakından ilgilenerek, ce-
miyet, kanun, ahlâk, din vesair mefhumlar üzerinde, kendi
kendine bir görüş elde etmeğe karar vermiştir. Hattâ No-
ra, çocuklarını terbiyeye lâyık bir ana olmadığına da o an-
da kanaat getirmiş ve intihardan vazgeçerek, hayatın iç-
yüzünü yakından incelemek maksadıyla kocasının yalvarma-
sına, ısrarına rağmen, eskisi gibi birlikte yaşamının, an-
cak her ikisinin de karakter bakımından değişmeleri "mu-
cizesiyle" mümkün olabileceğini söylemiş ve derhal yuva-
sından çıkıp gitmiştir. Bu hadise karşısında inanılmaya-
cak kadar acı duyan Helmer, sekiz yıldır işlediği hatâının iç-

yüzünü o anda anlamış, fakat çok sevdiği Nora'nın, ayrı-
lırken hatırlattığı "büyük mucizenin," ilerde behemehal
vuku bulacağı ümidyle bütümlün kararsızlığa düşmemiştir.
Nitekim günün birinde bu mucizenin olacağı kanaatiyledir
ki, Helmer'in kederli yüzünde ümit belirmekte ve perde
kapanmaktadır.

Nora'da işlenen sosyal davanın hemen dörtte üçü,
gerçek bir hâdiseden alınmıştır. Çünkü Ibsen, dramlarına
temel olan konuları, çok kere gerçek hâdiselerden almıştır.
Hattâ Ibsen, bazan eserlerinde, işlediği tiplerin, gün geç-
tikçe gerçek kişiler olduklarına inandırıcı hayallerle
dostluk kurarmış. Nitekim günün birinde sanatkârın bu
tür ahbaplıklarını iyi bilen bir dostunun: "Nora yuvasını
bıraktıktan sonra acaba nereye gitti?" sorusuna Ibsen ciddi
ve hiç düşünmeden: Ne yazık ki, Nora'nın peşinden daha
fazla gidemedim" diye cevap vermiştir. ki, bu hâl, Ibsen
dramlarındaki şahıslardan birçoğunun hayalen ne derece
yaşanmış olduklarını ispat etmektedir. Bununla birlikte
mühim bir kısmı gerçek olan Nora konusunda, hâdisenin
asıl kahramanı, Danimarka'lı roman yazarı, madam "Laura
Petersen" olduğuna göre, Ibsen'in sırf bu genç kadını dü-
şünerek, bu yolda bir cevap vermiş olması da mümkündür.

Ibsen, "Nora, yahut Bebeğin Evi" adlı dramını Da-
nimarka'lı madam Laura'nın hayatını işliyerek ve konuya
hayalî şahıslar da katarak yaratmıştır.

Sanatkâr otuz altı yaşında Roma'ya geldiği vakit (1864),
Luigi adlı bazı notlar hazırlamıştı. Bu not-
lardaki düşüncelerin, her şeyden önce feminizm üzerine ku-
rulmuş olduğu görülmekteydi. Nitekim bu hazırlıkta, Nora
ile kocasının karakterleri arasındaki tezatın ilk izleriyle
karşılaşmak mümkündür. Hattâ sanatkâr, 1869 yılında, yani
Nora dramının yazıldığı tarihten tam 10 yıl önce, Dres-
den'de eserini gerçek kahramanı olan matmazel Laura ile,
evvelâ mektuplaşarak tanışmış ve daha sonraları, aile çev-
resine giren bu kadının hayatı, Ibsen'e, herde Nora'yı yaz-
mak cesaretini vermişti. Eninde sonunda Laura, 1896 da,
henüz 20 yaşında iken, "Lili" takma adı ile yazdığı "Les
Filles de Brand" adlı eserini, henüz tanışmadığı hâlde, ta-

parçasına saydığı Ibsen'e ithaf etmiş ve günün birinde, sa-
natkârdan cesaret verici bir cevap da almıştı. Bir müddet
sonra Ibsen, genç kıza Kopenhag'da şahsen de tanımak ır-
safını elde etmişti. Laura'nın tabiiyeti, neşesi, o sıralarda
olgunluk çağına yaklaşmış bulunan Ibsen'in çok hoşuna
gelmış ve hattâ sanatkâr genç kıza Dresden'e bile davet
etmişti. Laura, yazın iki ay kadar Dresden'e geldi; hemen
her gün Ibsen'i aradı ve hattâ sanatkârın eşi ile yakın dost-
luk bile kurdu. Matmazel Laura'nın neşesi, Ibsen'in çok ho-
şuna gidiyordu ve sonraları Nora dramında, Helmer'in ağ-
zından da sık sık işitildiği gibi, sanatkâr Laura'ya "Tarla-
kusu" diye hitap etmeye başlamıştı. Tam bu sıralarda, Lau-
ra'nın babası ölmüş ve genç kız, tekrar Danimarka'ya dön-
mek zorunda kalmıştı. Laura, bir müddet sonra, Danimar-
ka'da Victor Kieler adlı bir edebiyatçı ile evlendi. Fakat
aile çabucak para sıkıntısı ile karşılaşmıştı. Laura, kale-
miyle de evine yardım etmek zorunda kaldı. Nitekim genç
kadın, ilk olarak "Croquis" adlı bir eser yazmış ve daha
sonraları, içinde kocası ve kendisiyle ilgili birçok çizimler
bulunan "Everil" adlı romanını yayınlamıştı. Kısacası bu iki
genç, birbirini çok seviyordu. Ama, ailenin para sıkıntısını
azaltmak maksadıyla asıl işinden başka işler de görmekte
zorunda kalan Kieler, günün birinde çok çalışma yüzünden
verem oldu. Laura, ailesinden borç para alıp, kocasını iyi-
ce tedavi ettirmek isteğinde bulunduğca kocası, bunu yap-
maktansa ölmeyi tercih ettiğini söylüyordu. Bunun üzere,
çok güç bir duruma düşen Laura, eşini ve annesini
haberdar etmeden, bir dostunun yardımıyla, Norveç ban-
kasından borç para aldı. Hattâ Laura, kendisine bu parayı
bulan dostuna bile, bu borcu, fakir bir yeğeni için aldığını
söylemişti. Nihayet Laura, kocasını İtalya'ya götürdü ve
bu sayede onun hayatını kurtardı. Hattâ bu hâdiseden son-
ra, kocası daha 40 yıl yaşadı. Belki de Kieler, bu paranın,
eşinin yeni yayınlanan eserinden geldiğini sanıyordu. Yol-
culuktan dönüştü, bu mesut çift, Münih'te birkaç gün Ib-
sen ailesine misafir oldu.

Laura, Danimarka'ya döndükten sonra, madam Ibsen'
ile uzun süre mektuplaştı. Günün birinde iki aile arasında
sıkı bir bağlılık göze çarpmaya başlamıştı. Hattâ Laura,

kocasına söyleyemediği borçlanma işini gizlice madam Ibsen'e açmıştı. Herhalde Ibsen de, Laura'nın borçlu olduğunu karısından öğrendi ve Laura Dresden'den ayrılırken, Ibsen genç kadını bu konuda oldukça teselli etmişti. Bu yolculuktan sonra, her ne kadar Kieler iyileşmiş ise de, Laura yorgun düşmüştü. Çünkü Laura, gazetelerde çıkan yazılarından alacağı paraya güvenerek, borçlarını ve faizlerini, vaktinde ödeyeceğini sanmış, fakat sonuç hiç de düşündüğü gibi çıkmamıştı. Laura yazılarından para alamıyor, borçlarını ödeyemiyor, gün geçtikçe hayat büsbütün çekilmez bir hâl alıyordu. Nitekim Laura, Ibsen'e yazdığı mektupların bazılarında: "Tarlakuşunun ötmez olduğundan, o eski şen şarkıların, artık kalmadığından" bahsetmektedir.

Genç kadın, gerçekten güçlükle karşılaşıyordu. Hatta Laura, eski borcu ödemek için, yeniden borç almak mecburiyetinde kaldı ve bu borcu da — doğumdan gelen bir hastalık zamanına tesadüf ettiği için — ödeyemedi. Fakat, kocasının hâlâ bir şeyden haberi yoktu; Laura, yaklaşan tehlikeyi duymakta ve eserlerine iyi para verecek bir yayınevi aramakta idi. Günün birinde Ibsen'e bir mektup yazarak, kendisini başka bir yayınevi ile tanışmasını rica etti (1878). Ibsen uzun zaman Laura'nın bu mektubuna cevap veremedi. Çünkü, bir tavsiye mektubu ile genç kadına yardım etmek istiyor, fakat hazırlanan eserlerin, üstünlük yazılmış zayıf metinler olduğunu talim ettiği için, yayınevini bunları kabul etmeyeceğinden korkuyordu. Bir müddet sonra, Ibsen'in Laura'ya gönderdiği mektupta, aşağı yukarı şu satırlar bulunuyordu: "Paraya neden ihtiyacınız olduğunu mektubunuzda yazmamışsınız. Mademki bu kadar sıkıntılı, bu kadar fena günler geçiriyorsunuz, neden bunları kocanıza açmıyorsunuz. Bir kadının kocası hayatta oldukça, bu kadar sıkıntısı yalnız başına çekmesi hiç de doğru değildir. Derdinizi ona da söyleyin. Bu sıkıntılara onun katlanması daha doğru olur. İsteddiğiniz tavsiye mektubunu Hegel'e gönderdim. Fakat neticesi hakkında bir şey söyleyemem!..." Ibsen, ailenin geçirmekte olduğu buhranı adım adım takip ediyordu. İşte tam o sıra-

larda, "Nora" adlı bir dram yazma düşüncesi kafasında yavaş yavaş gelişmeye başladı. Bu dramın esası, bir alle İbrahim'in her şeyini kocası ile görüşmesi prensibine dayanıyordu.

Bir müddet sonra, Ibsen'in korktuğu oldu; yayınevi sahibi Hegel'e tavsiye edilen eser kabul edilmemiş, Laura üzümlere eserin metnini yakmış ve hattâ bu yüzden, genç kadının aklına fenalık bile gelmişti. İşler, gün geçtikçe karıştı; nihayet kocası durumu öğrendi ve bu yüzden karı koca arasında korkunç çatışmalar oldu; kocası boşanma davası açtı, ayrıldılar ve Laura'nın elinden çocuklarını da aldılar. O sıralarda Ibsen'e mektup yazan Kieler, Laura'nın aklı hastahanesinde olduğundan bahsetmektedir. Bütün bu hâdiseler Ibsen'in kafasında taşıdığı Nora dramını, büsbütün olgunlaştırmıştı.

Akil hastahanesinde iyileşen Laura, çalışmalarına gene başlamış ve borçlarının bir kısmını olsun ödeyebilmişti. Karı koca birbirlerini çok sevdiikleri için, bu ayrılık her ikisine de ağır gelmişti. Nihayet iki yıl sonra kocasının isteği ile, Laura tekrar evine döndü ve çocuklarına kavuştu. Burada şaşılacak şey, Laura'nın hayatının en acı günlerinden sonra yazdığı eserlerde, okuyanları hayran bırakacak bir olgunluğa ulaşması idi (!). İşte bu gerçek alle romanı, bu suretle sona erdi ve Laura, Ibsen'in hayatında, başka başka bir yüz ile yeniden görünmeğe başladı.

Gerçek vaka ile dram arasındaki münasebetlere gelince: piyeste, Nora'nın eşi Helmer'in, etrafını göremiyecek kadar kendini işe vermesi, haberi olmadan, karısı tarafından yapılan borç, İtalya yolculuğu, borçlarını ve faizlerini ödemek için karısının gizlice çalışması, gerçekten olmuş şeylerdir. Fakat borcun nasıl yapıldığı ile, borç veren zat (Krogstad) ve doktor Rank, mahayilesinin bulunduğu, mevlum hâdiseler ve şahıslardır. Hele dramın sonu, büsbütün başka bitmektedir. Nora, burada yuvasını ve çocuklarını bırakı gider. Halbuki Laura, çocuklarını ve yuvasını terk etmemiştir; bilâkis, kocası kendisini terketmiş ve çocukları elinden almıştır. Bununla birlikte eser, Laura macerasının az değişmiş bir şeklidir. Ibsen, dramı için yal-

nız konuyu değil, aynı zamanda karakterleri de bu alleden almıştır. Meselâ Nora'nın tarlakuşu tabiatlı, şen ve şakrak bir kadın olması, kocasının işine bağlılığı, para işlerindeki titizliği, salgın ve nazık tavırlarının altına gizenen, kaba ve mağrur hâli hep aynı allede tesadüf edilen şeylerdir. Bununla birlikte Ibsen, Laura'nın eşi Kieles'in tipli, dramında oldukça değiştirmiştir. Doktor Rank'a gelince: bu zat, eserin daha ilk sayfalarında göze çarpan bir kişidir. Ibsen bu zat ile, dramına "Darvinist" anlayışı sokmuştur. Doktor Rank, alleden gelen irsi bir hastalığın kurbanıdır. Bu zat, bütün düşüncelerinde veraset meselelerine temas etmekte ve insanlar tarafından bilerek veya bilmiyerek işlenen günahların—sevi—neticelerinden yakınmaktadır.

Ibsen'in Nora dramı için hazırladığı taslak, iki defterde toplanır. Birinci defterde, notlar, şahısların listesi ve birinci perde yazılıdır. İkinci defterde ise, son iki perde bulunmaktadır. Bu her iki taslakta, birçok düzeltmeler ve değişiklikler göze çarpmaktadır. Meselâ ilk önce Helmer'e, Stenborg, madam Linde'ye, Lind, Nora'nın dadısına da Christine adı verilmişti. Bu adlar, sonra değişti. İlk notlarla, ilk taslak arasında, altı ay süren bir aralık göze çarpmaktadır. Nora'nın, — borç da olsa — para bulduğundan dolayı duyduğu gururla ve Helmer'in karakterini gösteren cümlelerle, daha ilk notlarda karşılaşmak mümkündür. Tefecî Krogstad, bir sayfanın kenarına ansızın düşünlen not ile ortaya çıkan bir tiptir. İlk notlarda, olayın neye varacağı henüz belli değildir; Nora'nın ya intihar etmesi, yahut delirmesi şıkları vardır. Fakat ilk taslaklara göre, bu son şık, güçlü görünmektedir. Ibsen'in, bu yöide bir taslakta daha önce, Nora için başka bir taslak hazırladığını ortaya atanlar da vardır. Fakat Ibsen'in, taslaklarının hiçbirini yok etmemiş olduğuna bakılırsa, elde bulunanlardan daha önce hazırladığı sanılan bir taslağın varlığından şüphe edilebilir.

Büyük sanatkâra Nora'yı yazmak düşüncesi, Laura'nın, bir yayınevi bulunması için yardım istemesinden sonra gelmiş ise, konuyu düşünüp, kalcme atabilmesi için Ib-

sen, tam bir yılını bu işe vermiştir. Nitekim eserin ilk taslağı, üç ayda meydana gelmiş, bu taslak üzerinde birçok değişiklikler yapılmış ve ikinci perde hemen hemen baştan yazılmıştır.

Ibsen'deki feminist anlayışın neticesi olan bu eser, ~~meselâ~~ ~~meselâ~~ adlı dramın devamı sayılır. Bununla birlikte Ibsen, kadınların her bakımdan erkeklere mülâvi oldukları tezini Nora'da müdafaa etmemiş, bilâkis kadınlığın mülâvi inkişafına engel olan yönleri açığa vürmağa çalışmıştır. Şair, Kadınlık düşüncelerini böylece geliştirmekte idi ki, madam Laura'nın macerası Ibsen'deki kanaatlerin dram hâline konmasına vesile oldu.

Esere verilen "Nora" adı, sırf olayın kahramanı olan madam Laura'dan mulhem değildir. Bu adın daha ziyade şairin kafasını, Grimmstad'daki ezacı çıraklığından beri yoran genç bir kızın adından alındığı muhakkaktır. Küçük Ibsen, ezacı çırağı olarak çalıştığı sıralarda, "Eleonore Christine Ble" adlı bir kızın parmağını tedavi etmiş ve günün birinde bu kıza, — yakınları gibi — Ibsen de "Nora" adını vermişti [1]. Ibsen, Laura adına benzeyen bu adı, dramına sonradan ad olarak seçti. Böylece eserin adı, Eleonore'den, Nora'nın karakteri ise, Laura'dan alınmış oldu.

Dramın sonlarına doğru, hemen herkeste, Nora'nın intihar edeceği kanaatli ağır basmaktadır. Fakat Nora, iki gün, "büyük mucize" yi bekledikten sonra, evini bırakıp gitmiştir. Dramda, yalnız madam Linde, içe dönük yaratılta olan Nora'nın dertlerini kendine açmasına imkân sağlamıştır. Aynı zamanda, Krogstad'ın elinden uydurma senedi almayı başaran da, gene bu fedakâr kadındır. Kısacası bu dram, gerçek sevgi üzerine kurulmayan bir yuvanın pek acıklı durumunu açığa vurmakta ve alle dertlerine, ancak kendini beğenmişlikten uzak, karşılıklı bir sevgi ile katlanılabileceğini ileri sürmektedir.

Ibsen, ilk taslaktaki düşüncelerinin tamamıyla aksine olarak, daha sonraları Nora için, şu iki finalden birini dü-

[1] Nora, Eleonore adının kısaltılmış şeklidir.

sünmüştü. Birinci finale göre, Nora evini terk etmekte, ikinci finaide ise, çocuklarına olan sevgisinden dolayı gene evinde kalmaktadır. Fakat şair, birinci finali tercih etmiş ve eser, ilk olarak 4 aralık 1879 da ve birinci şikka göre basılmıştır. O tarihte bütün görüş ve kanaatliyle, yarım yüzyıllık bir hayatı arkaya atmış olan şairin bu eseri, halk arasında büyük bir merak uyandırmış ve on beş gün içinde, sekiz bin nüsha satılmış, bir müddet sonra aynı eser, iki defa daha yeniden basmak zarureti ortaya çıkmıştır. Hattâ Ibsen'in doğumunun yüzüncü yıl dönümünde (1928), Norveç'de yapılan anma töreni münasebetiyle şairin yeniden basılan eserleri arasında, yalnız Nora dramından 127995 nüsha satılmıştır ki, bu hâl, klâsik eserler arasında bir seferde, bu eserden daha çok satılanının henüz görülmediğini ortaya koymaktadır.

Nora, başlangıçta bilhassa Almanya'da, şiddetli tenkidle maruz kalmasına rağmen, birdenbire her tarafta alâka uyandırdı. Daha neşredildiği yıl, İsveç, Alman, Fin, Leh dillerine ve İngilizceye çevrildi. Bir müddet sonra da İtalyan ve Hollanda dillerine ve en sonra da Fransızcaya çevrilmiştir. Nora, az zamanda, dünya sahnelerini teshir etti. Nitekim eser basıldıktan sonra, Kopenhag, Kristiyanya, Stokholm, Helsingfors, Dresden, Hanover, Berlin, Varşova, Londra ve Paris tiyatrolarında uzun müddet üstüste oynanmıştı. Bazı eserlerin, sahnede Nora kadar çabuk başarısı elde edebildiği görülmüyordu: fakat hiçbir eserin başarısı, Nora kadar sürekli değildi. Bundan başka, zamanın sahne hayatında açık bir yeniliği işaret eden Nora, o tarihlerdeki sanat dedikodularının ağırlık noktasını meydana getiriyordu. Nora her yerde, her çevrede kritik edilirdi, yazarın lehinde ve aleyhinde bir sürü sözler iştiliyordu. Dünya feministizminin henüz canlanmak üzere olduğu o devirde bu münakaşaların esasını "acaba Nora evine dönmeyecek mi?" sorusu teşkil etmekte idi. Hattâ, İsveç'de yayınlanan dergilerden biri, Ibsen'e bu hususta sorulan soruya şairin, "tabii dönmeyecek" diye verdiği cevabı, "Nora dedikodusunu takibedenlere müthim bir haber olarak ilân etmişti. Dostlarından biri, Ibsen'e aynı soruyu sormuş ve şair: "Ben ne bileyim? Kocasına ve çocuklarına dönmesi

mümkündür, fakat bir sirk artisti de olabilir" diye alnylı bir cevap vermiştir. Bununla birlikte, bu neviden cevaplarıyla, sanatın realite olmadığını anlatmak istiyen şair, uzun müddet anlaşlamadı.

Dünya sahnelerinde hareket yaratan Nora üzerine, en çok almanlar, başlangıçta hoşnutsuzluk gösteriyorlar ve eserin, dinleyenler üzerinde tam bir tesir hasil etmediğini ileri sürüyorlardı. Halbuki Fransız sahneleri, eseri daha başlangıçta eksiksiz kabul etmiş ve Fransız artistleri, rollerde en ufak bir değişikliği bile istemediklerini, birçok vesilelerle sanat dünyasına anlatmışlardı. Öte yandan Nora'da en çok itiraza uğrayan kısım final idi. Halbuki eserin bu kısmında alle münasebetlerinde göze çarpan tehlikeli bir çöküşün neticesi bütün çıplaklığıyla kendini gösteriyordu. Hele Nora'nın yuvasını bırakıp gitmesi, bazı alman sahnelerinde, bir türlü benimsenemiyordu. Hattâ alman artistleri, bir müddet Nora'yı oynamamakta direndiler. Bu hal, Ibsen'i çok üzüyordu. Hem o tarihlerde, tiyatro direktörlerinin, pleslerde değişiklik yapma yetkisine sahip olmaları, Ibsen'i çok düşündürmüştü, ve şair, eserin başkaları tarafından değiştirileceği korkusu ile bir ki, drama bir dördüncü perde daha eklemeye ve bu kısımda Nora'yı yuvasına döndürmeye karar vermişti. Fakat yazarın istemiyerek yazdığı anlaşılın bu perde, hiç sevilmemiş ve Nora'nın daha sonraki oyunlarında veya basınında gözönüne alınmamıştır.

Nora'da dördüncü perdenin vakası, üçüncü perdeden bir yıl sonra geçer. Bu perdede madam Linde, Krogstad ile evlenmiştir; Nora'nın kucağında bir çocuk uyumaktadır; Nora, mesut olmuşa benzer, fakat düşüncelidir ve arada sırada, yüzünde üzüntü izleri belirir. Eşi, gene herkes tarafından sevilir ve gene aynı bankanın direktörüdür. Helmer, bu perdenin en sonunda, kendisine üzüntülü bir yüzle bakan eşine yaklaşır ve Nora Helmer'e, "beni affettin mi?" diye mırıldanır: Helmer hemen cevap vermez, karısına önce sessizce bakar, sonra cebinden bir bisküvi paketini çıkarır ve her zaman, dişleri bozulur diye yasakladığı bisküviyi, bu sefer kendi eliyle, Nora'nın ağzına sokar, bu durum karşısında Nora bir sevinç çığlığı koparır ve his-

biyesi"nde, Süleyman Nazif, "Bir Edebiyat Muallimine Cevap" başlıklı yazısında, Ibsen hakkındaki görüşlerini şöyle anlatmaktadır: "Tolstoy'a gelince; şaşacaksınız. Fakat ben size kalbimi ve gerçekçi açıklamaya karar verdim, o bir kucak sakaldan, ben yalnız bir menkabe biliyorum: Devri mesudü istibdatta Fransızca. "Les Annales" mecmuai işbulyesini muntazaman takip ederdim. On beş seneden fazla bir zaman oldu. Norveç edibi eşheri (Henrik Ibsen) henüz berhayat idi. Tolstoy'un bir muharrirle müllakatını (Les Annales) nüshalarımın birinde okumuştum. Koca moskof edibi, Ibsen'den hiçbir şey anıyamamış olduğunu, kemall saffetle ve hatırında kaldığına göre biraz da temeddühkârane söylüyordu. Her ikisi de öldüler, Fakat azizim, Ibsen'i anlamamak, 'hence alehtlak sanatı, güzelliği anlamamaktır. Son zamanın bu Shakespeare'ini hem de daha rakik ve mütekâmil Shakespeare'ini, hem sevmiyen, hem anlamayan ve hem sevmediğini ve anlamadığını maahiftihar ifân eden bir Tolstoy, benden ilelebet uzak olsun... Bir kazak alayının ayakları altında ezleyim, razıyım. Fakat rica ederim, Tolstoy'u benim cehlime taslit etmeyiniz."

Diğer taraftan Nora, İstanbul Şehir Tiyatrosu tarafından, yalnız bir defa oynanmış ve eserin yakın bir geçmişteki ilk Türkçe oyunu da bu olmuştur. Fakat 1956 yılında Nora'yı esaslı surette ele alan Ankara Devlet Tiyatrosu, eseri başarıyla oynamış ve Ankara tiyatro seyircilerinin büyük alâka ile seyrettiği Nora'yı Almanya'dan davet edilen bir rejisör sahneye koymuştur.

Ibsen, Nora dramını yazdığı tarihlerde, artık yarım yüzyıllık bir hayatı arkaya atmış bulunuyordu. Şair, bu esere çalışırken, her gün Münih'deki "Maximilian" kahvesine gider, kendisine ayrılan yerde, arkası sokak kapısına dönük ve kahveye girenleri görmek için yüzü karşısındaki aynaya çevrilmiş olarak oturur. Nora ile, eşi Helmer'in karşılıklı görüşmeleri üzerinde, uzun uzun düşünürdü. Bu "Kadınlık" davası, Nora'nın vazılmasından 15 yıl önce, şairin kafasını durmadan yormuştu. "Kadının, sosyal hayat-faki yeri ve karşılaştığı güçlükler" onu devamlı olarak düşündürdü. Nihayet öyle bir zaman geldi ki, Faust-

daki "Marguerite" ve Peer-Gynt'deki "Solvejg" gibi, sırf erkek lehine davranan kadın tipine karşı şair, menfi fikirler beslemeye başlamıştı. Hatta Ibsen'in, kadınlık hakkındaki düşüncelerinde birdenbire başlayan bu aksi tesir, ilk olarak "Gençlerin Birleşmesi" adlı eserinde, kendisinin daima bebek yerine konulduğundan şikâyet eden "Selma" tipinde görüldü. Öte yandan Ibsen'in, tam o tarihlerde, dünya feministlerinin başı olan "Camilla Collet" ile olan işbirliği yaptığı da görülmüyordu. Ibsen, C. Collet ile olan sıkı temaslardan sonra, günün birinde feminizmin candan koruyucusu olarak tanındı; nihayet şair, 1870 senesinde, "Cemiyetin Destekleri" adlı ilk feminist eserinin ilk notlarını yazmaya başlamıştı. Ibsen'in bu nevi'den eserlerinin en başında gelen "Nora, yahut Bebeğin Evi" ise, 1879 senesinde, şairin elli bir yaşına ulaştığı suralarda ortaya çıktı. Bundan dolayı Ibsen'deki feminist düşünceler, otuz altı yaşına varmış olan şairin, on beş yıllık hayatı içinde gelişmiş ve günün birinde, sarsılmaz bir inanç halini almıştı. O hâlde Ibsen'e göre sosyal değerlerin en önemlilerinden birine sahne olan "Nora" dramının, on beş yıl süren devamlı bir araştırmanın neticesi olduğuna şüphe edilemez.

Cevad Memduh ALTAR

ŞAHISLAR

AVUKAT THORWALD HELMER,
NORA, EŞİ,
DOKTOR RANK,
MADAM CHRISTINE LINDE,
AVUKAT KROGSTAD,
HELMER'İN ÇOCUKLARI,
ANNE-MARIE, DADI,
HELENE, HİZMETÇİ KIZ,
BİR MAGAZA HADEMESİ,

Vaka, Helmer'in oturduğu apartıman katında geçer.

BİRİNCİ PERDE

Rahat, zenkle döşenmiş, içinde lüks eşya bulunmuş bir salon.

Geride sağ tarafta hote açılan bir kapı; sol tarafta Helmer'in çalışma odasına açılan bir başka kapı. Her iki kapının ortasında bir duvar piyanosu. Soldaki duvarın ortasında bir kapı, bu kapının ilerisinde bir pencere. Bu pencerenin yakınında, etrafında birkaç koltuk ve bir küçük kanape bulunan yuvarlak bir masa. Sağdaki duvarın biraz gerisinde bir kapı; aynı duvarın önünde, etrafında birkaç koltuk ve önünde sallanır bir iskemle bulunan çini soba. Soba ile yandaki kapı arasında ufak bir masa. Duvarlarda gravürler. Üzerinde porselen eşya ile biblolar duran bir etajer. İçinde lüks ciltlenmiş kitaplar bulunan küçük bir dolap. Yerde bir halı. Sobanın içinde ateş, görülür. Mevsim kıştır.

BİRİNCİ SAHNE

NORA. MAGAZA HADEMESİ. HELENE.
HELMER.

(İzolda sokak kapısının çalındığı ve hemen açıldığı işitilir. Nora, sevinçle ve bir şarkı mırıldanarak salona girer; arkasında manto ve ellerinde paketler vardır, paketleri masanın üzerine koyar. Salona girerken kapıyı açık

NORA

NORA

Ne yapalım? Biz de üç ay borç alırsak,

HELMER

Nora! *(Taklaşarak, şaka ile kulağından tutar.)* Senin o düşüncesizliğin yok mu? Gene kendini gösteriyor galiba. Diyelim ki, bin kuruş borç aldım. Sen de bu bin kuruşu Noel'de harcadın! Derken yılbaşı gecesi kafama damdan bir kiremit düştü; beni yere serdi —

NORA

(Nora Thorwald'im ağzını tıkar.) Aman; böyle kötü şeyler söyleme!

HELMER

Evet, düşün bir kere! ya böyle bir şey olursa, sonu ne olacak?

NORA

Başımıza böyle bir dert geldikten sonra, borcum olmuş, olmamış. Hepsi bir.

HELMER

Peki ama, kendilerinden borç aldığı insanlar, o zaman ne olacak?

NORA

Ha, onlar mı? O zaman onları düşünmek kimin aklına gelir! Zaten hiçbirini tanımam ki.

HELMER

Nora, Nora! Belli işte, kadınsın! Yok, inan bana Nora! Böyle şeyleri ne kadar düşündüğümü bi-

NORA

lirsin. Borçlu olmamak! Hiç borç etmemek! Hem ödünç para ile, borçla geçince bir yuva hürriyetini kaybeder. Sürekli olarak kötü vaziyetlere düşer. Mademki ikimiz de bu güne kadar borç etmemekte kararlıyız, şu öntümüzdeki kısa zaman içinde de, ne kadar lüzumlu olursa olsun, gene borçlanmamaya bakalım.

NORA

(Sobaya doğru gider.) Peki. Peki Thorwald, öyle olsun!

HELMER

(Peşinden gider.) Sakın ha! Benim minimini tarlakuşum, öyle hemen surat asmaya kalkmasın bakayım. Ne o? Minimini sincap bir de surat ediyor ha? *(Cebinden para çıkardığını çıkararak.)* Nora, bil bakayım içinde ne var?

NORA

(Birdenbire dönerek.) Para!...

HELMER

Ah, öyle işe! *(Ona birkaç kâğıt para verir.)* Canım, Noel vakti ev için az para harcanmayacağını ben de bilirim.

NORA

(Paraları sayarken.) On - yirmi - otuz - kırk. Ah Thorwald, çok teşekkür ederim. Bu para bana uzun zaman yeter.

HELMER

Evet, öyle yapsan iyi olur.

HELMER

(Gülerek). Evet, tabii en iyisi bu ama, vereceğim parayı hakikaten yerinde harcayacağımı, kendine bir şey alacağımı bilsem. Bu para da eve harcanacak; bir sürü faydasız şeylere verilecek. Sonra sana gene para vermek zorunda kalacağım.

NORA

Ama Thorwald —

HELMER

Aksini söyleyemezsin ya, benim minimini canım Nora'cığım. (Bir eliyle Nora'nın beline sarılır.) İşte böyle!.. Küçük kuşlar tatlıdır! aına, parayı da bol harcarlar. Üstelik böyle minimini bir kuşun, kocasına kaç malolduğuna da kimse inanmaz.

NORA

Ah ne ayıp! Bunu nasıl söylüyorsun? Elimden geldiği kadar tutumlu olmaya çalışıyorum.

HELMER

(Gülerek) Evet, çok doğru! Elinden geldiği kadar... Ama, elinden gelmiyor ki...

NORA

(Bir şarkı mırıldanarak ve alay eder gibi gülerek). Hem, sen bizim gibi tarlakuşlarının, bizim gibi sincapların alacak çok şeyleri olduğunu bir bilersen, Thorwald.

HELMER

Sen şaşılacak bir insansın. Tıpkı babana benziyorsun. Eline para geçirmek için delinmiş; ama

onu bir de ele geçirdin mi, parmaklarının arasından hemen akar gider. Nerelere verdiğini kendin de bilmezsin. Gene de seni, böyle, olduğun gibi kabul etmek lüzum... Bu senin kanında var. Evet, evet!.. Bu, ta'namiyle irsi, Nora.

NORA

Ah, keşke!.. Babamdaki iyi huyların çoğu bende olsaydı!

HELMER

Ben de seni olduğundan başka görmeyi hiç istemezdim, benim minimini tarlakuşunu. Hem bak, aklıma bir şeyler gelir gibi oluyor. Sen bugün bana pek — nasıl diyim? — pek kuşkuğu görünüyorsun —

NORA

Sahi mi?

HELMER

Evet öyle görünüyorsun. Gözümün içine bak bakayım!

NORA

(Ona bakarak) Peki neymiş?

HELMER

(Parmağıyla gözdağı vererek) Sakın benim minimini oburum, bugün çarşıya aburcubur yemeğe gitmiş olmasın?

NORA

Hayır!.. Bu da nerden aklına geldi?

HELMER

Acaba, benim canım oburum, pastacının önünden. şöyle bir çark da mı çevirmedi?

NORA

Hayır, inan bana Thorwald —

HELMER

Canım, bir kaç şeker olsun ağzına atmadın mı?

NORA

Hayır, katiyen böyle bir şey yapmadım.

HELMER

Bir iki büskivi de mi yemedin?

NORA

Hayır, Thorwald, inan bana —

HELMER

Yok, canım yok! Şaka söylüyorum —

NORA

(Sağdaki masaya gider): Seni kızdırmayı, aklımdan bile geçirmem.

HELMER

Yok canım! Ben de biliyorum. Hem bana söz vermiştin—. (Nora'ya yaklaşıyor.) Öyleyse, senin o ufaktefek Noel sırların gene sende kalsın, canım Nora'm! Nasıl olsa, Noel ağacı bu akşam yanınca, sırlar meydana çıkacak.

NORA

Doktor Rank'ı çağırma'yı düşündün mü?

HELMER

Hayır! Zaten çağırma'ya lüzum var mı? Nasıl olsa, yemeği beraber yiyoruz. Artık bu, tabii değil mi? Ama bugün öğleden evvel gelirse, çağırırım. Şarabın en iyisini ismarladım. Nora, bu akşamı ne kadar sevinçle bekliyorum, bilsen!

NORA

Ben de... Kim bilir çocuklar ne kadar sevinecek, Thorwald!

HELMER

Ah, insanın, iyi, güvenilir bir durumu olduğunu aklından geçirmesi, isteklerinin çoğunu yapabilmesi, ne iyi şey!.. Bunları düşünmek bile, ne büyük zevk, değil mi?

NORA

Ah, olağanüstü bir şey!

HELMER

Geçen Noeli hatırlıyor musun? Noel ağacının çiçeklerini, bütün o güzel şeyleri, bize sürpriz yapmak için kendi ellerinle hazırlamıştın da, bayramdan üç hafta önce, bir odaya kapanmıştın. Her gece sabahlara kadar çalışmıştın. Ah, hayatımın en sıkıntılı zamanı da o zamandı ya.

NORA

Ama, ben hiç sıkılmamıştım.

HELMER

Ama, ağacımız da pek fakirdi, Nora'cığım.

NORA

Ah, sen benimle gene alay ediyorsun galiba. Kedi, sessizce içeri girmiş, hazırladığım şeyleri parçalamış. Benim bunda ne suçum var?

HELMER

Hayır!.. Tabii hiç suçun yok, benim zavallı miminini Nora'm! Sen hepimizi sevindirmeye niyet etmiştin ya, istediğimiz de buydu. Hele şükür, o dar zamanları atlattık.

NORA

Doğru!.. Çok şükür atlattık.

HELMER

Artık bir başıma eve kapanmayacağım. İç sıkıntısından bunalımyacağım. Hem artık o güzel gözlerini, o incecik ellerini yormana da hacet kalmadı —

NORA

(*Ellerini sırtlar*). Hayır, değil mi, Thorwald? Artık buna hacet kalmadı, değil mi? Ah, bu sözleri işitmek ne iyi (*Thorwald'in koluna girer.*) Bak, şimdiki sana, hayatımızı yoluna koymak için, neler düşündüğümü söyleyim. Noel biter bitmez — (*Elde kapı çalınır.*) Ay, kapı çalıyor! (*Biraz odayı toplar.*) Mutlaka biri geldi. Amma da iç sıkıntısı ha.

HELMER

Eğer misafir geldiyse, evde yokum ha!.. Sakın unutma!

İKİNCİ SAHNE

(*ÜÇÜK LER. HELENE.*)

HELENE

(*Kapıda, Nora'ya*). Hanımefendi, tanımadığım bir kadın geldi —

NORA

Peki, içeri al.

HELENE

(*Helmer'e*). Doktor da geldi.

HELMER

Odama mı girdi?

HELENE

Evet.

(*Helmer odasına gider. Arkasında yol elbisesi olan madam Lindé'yi, hizmetçi odaya sokar ve kapıyı kapatır.*)

ÜÇÜNCÜ SAHNE

NORA, MADAM LINDE.

MADAM LINDE

(*Ürkek ve biraz kararsız*). Günaydın, Nora!

NORA

(*Kararsız ve tanıyarak*). Günaydın —

MADAM LINDE

Beni tanımadın mı?

NORA

Hayır; bilmem — : ha evet, zannedersem —
(Birdenbire bağırarak.) A! Christine! Sahi sen mi-
sin?

MADAM LINDE

Evet, ben'im.

NORA

Christine! Seni tanımadım! Ama nasıl tanı-
yım — (Alfak sesle.) Ne kadar değişmişsin, Chris-
tine!

MADAM LINDE

Evet tabii değiştim. Dokuz sene — tam on sene
geçti —

NORA

Birbirimizi görmiyeli o kadar oldu mu? Sahi,
doğru. Ah, inan bana Christine, bu son sekiz yıl,
hayatımın en mesut yıllarıydı. Artık buraya gel-
din, öyle mi? Karda kıyamette, bu uzun yolculuğu
yaptın ha! İyi cesaret.

MADAM LINDE

Bu sabah, vapurla geldim.

NORA

Tabii buraya, Noeli geçirmeye geldin. Oh ne
âlâ! Seninle şöyle bir adam akıllı eğleniriz. Ama,
soyunsan iyi edersin. Üşümüyorsun ya. (Soyunma-
sına yardım eder.) Hah şöyle! Gel şimdi seninle soba-
nın yanına oturalım! Yok yok, bu koltuk daha iyi!

Ben de şu salıncaklı iskemleye oturayım. (Arkada-
şının ellerini avucunun içine alır.) Hah, şimdi yüzün
gene eski hâlini almaya başladı. Doğrusu, ilk ba-
kışta seni tanıyamadım. Ama biraz sararmışsın,
Christine — biraz da zayıflamışsın.

MADAM LINDE

Daha doğrusu yaşlandım. Yaşlandım, Nora.

NORA

Evet, belki biraz yaşlanmışsın, ama, ehemmiyet-
siz... Hem de çok az. (Birdenbire susar, ciddileşerek.)
Ah, benimkisi budalalık! Bir de oturup gevezelik
ediyorum. Benim iyi kalbli Christine'im, kusuruma
bakmazsın değil mi?

MADAM LINDE

Ne demek istiyorsun, Nora?

NORA

Zavallı, Christine'im! Doğru... Sen şimdi dulsun.

MADAM LINDE

Evet üç yıl oluyor.

NORA

Ya, iyi biliyorum. Gazetelerde okumuştum. Ah,
inan bana Christine, o zaman sana mektup yaz-
mayı çok düşündüm; ama ya ihmal ettim, ya da
araya başka bir şey girdi.

MADAM LINDE

Canım Nora'cığım! Mazurdun. Biliyorum.

NORA

NORA

Hayır, hiç de doğru yapmadım, Christine. Zavalı Christine'im, kim bilir başından neler geçti? — Kocandan sana hiçbirşey kalmadı mı?

MADAM LINDE

Hayır, bir şey kalmadı.

NORA

Çocuğun da yok mu?

MADAM LINDE

Hayır, yok.

NORA

Demek hiçbir şeyin yok?

MADAM LINDE

Hem, benim için artık üzülecek bir dert, bir mahrumiyet yok.

NORA

(İnanmaz bir halde ona bakar). Ama Christine, bu da olacak şey mi ya?

MADAM LINDE

(Kederli bir gülüşle Nora'nın saçlarını okşar). Ya, bazen de böyle olur, Nora.

NORA

Bu kadar yalnızlık, herhalde senin için korkunç bir şey, acıklı bir şey olacak. Benim üç tane melek gibi yavrım var. Ama, şimdi göremezsin! Dadıları gezmeye götürdü. Peki, bana şimdi her şeyi anlat bakalım —

MADAM LINDE

Hayır, hayır! Hayır, sen anlat daha iyi.

NORA

Yok, önce sen anlat! Ben bugün kendimden bahsetmemeye karar verdim. Bugün, yalnız senin dertlerini dinliyeceğim. Ama dur! Sana bir şey söyleyim. Bugünlerde başıma konan devlet kuşundan, haberin var mı?

MADAM LINDE

Hayır! Hangi devlet kuşu?

NORA

Bilsen, kocam Aksiyon bankasına müdür oldu!

MADAM LINDE

Kocan mı? Ah ne iyi — !

NORA

Ya!.. fevkalâde bir şey! Avukatlık, öyle güvenilir bir iş değil. Hele insan hep iyi işleri, temiz işleri üzerine almak isterse. Tabii Thorwald de aksini yapmadı. Ben de ona uydum. Ah, şimdi ne kadar sevinç içindeyiz. Anlarsın ya. Thorwald, bankadaki yeni görevine yıl başında başlayacak. Yüksek bir aylık verecekler. Hem ayrıca gelirden hisse de alacak. Artık bundan sonra, eskisi gibi yaşamıyacağız. — Tam istediğimiz gibi yaşayacağız. Ah, Christine! Şimdi ne kadar rahatım, ne kadar mesudum! İnsanda bol para olması, insanın kendini hiçbir şey için üzmemesi ne iyi, değil mi?

MADAM LINDE

Evet, herhalde, insanda, ihtiyaclarını karşılayacak kadar para olması iyi bir şey.

NORA

Hayır, yalnız ihtiyacları karşılayacak kadar değil, aksine, elimize bol para geçecek!

MADAM LINDE

(Gülerek). Nora, Nora! Sen hâlâ akıllanmadın galiba! Okulda iken de, böyle müsriftin.

NORA

(Sessizce güler). Evet, Thorwald de öyle diyor. (Parmagını gözdağı verircesine sallar.) Ama „Nora, Nora” sizin sandığımız gibi budala değil. — Ah, doğrusu, öyle çarçur edecek kadar mühim bir kazancımız da yoktu. Bir kere, ikimiz de çalışmak zorunda idik.

MADAM LINDE

Sen de çalışıyor muydun?

NORA

Evet, ufaktefek şeyler yapıyordum. Elişleri, örgü, nakış işleri gibi şeyler... (Serbest bir tavırla.) Daha başka işler de gördüm. Biz evlenir evlenmez, Thorwald'in işinden çıktığını biliyorsun. Çalıştığı büroda ilerlemesine imkân yoktu. Halbuki Thorwald evlendikten sonra daha çok para kazanmak zorundaydı. Fakat evlendiğimizin ilk yılı çok yoruldu. Çünkü, hem kendi işini yapıyordu; hem de bir sütü başka iş aramak, sabah akşam çalışmak zorun-

daydı. Artık nasıldığını tahmin edersin! Ama Thorwald bunu kaldıramazdı; ölüm derecesinde hastalandı. Sonra doktorlar ona kesinlikle güneye gitmesini tavsiye ettiler.

MADAM LINDE

Evet, bir sene İtalya'da kalmıştınız galiba?

NORA

Evet. Ama, inan bana, buradan ayrılmamız o kadar kolay olmadı. O sıralarda İvar'ı doğurmuş-tum. Ama ne olursa olsun, buradan ayrılmak zorun-daydık. Allahım, o ne güzel yolculuktu. Thorwald'in hayatını o yolculuk kurtardı. Ama bu bize pahalıya, çok pahalıya mal oldu, Christine.

MADAM LINDE

Zannederim.

NORA

Tam bin iki yüz spesi harcadık. Dört bin sekiz yüz kuron. Çok para değil mi?

MADAM LINDE

Tabii çok para... Ama öyle bir anda insanda para olması, herhalde büyük bir şans.

NORA

Evet, ama, biz parayı babamdan aldık.

MADAM LINDE

Ha, o zaman iş değişir. Öyle sanıyorum ki, baban tam o sıralarda ölmüştü.

NORA

Evet Christine, babam o sıralarda öldü. Bak bir düşün, babama hastalığında bakmaya gidemedim. Çünkü burada her gün İvar'ın doğumunu bekliyordum. Hem sonra, zavallı Thorwald ölüm derecesinde hasta idi. Ona bakmak zorundaydım. Ah canım babacığım, iyi kalbli babacığım! Onu bir daha göremedim. Christine: Ah, evlendiğimden beri, bundan daha büyük bir acı duymadım.

MADAM LINDE

Evet, biliyorum. Babanı çok severdin. — Demek, sonra İtalya'ya gittiniz.

NORA

Evet; bir kere parayı elde etmiştik. Sonra doktorlar acele etmemizi istediler. Tam bir ay sonra yola çıktık.

MADAM LINDE

Bari döndüğünüz zaman kocan iyileşmiş miydi?

NORA

Evet, hiçbir şeyi kalmamıştı.

MADAM LINDE

Peki ama — ya bu doktor kim?

NORA

Nasıl?

MADAM LINDE

Yanılmıyorsam, buraya gelen adamın doktor olduğunu, hizmetçi söylemişti.

NORA

Ha, evet! Doktor Rank olacak. Ama o buraya hastaya bakmak için gelmez. Doktor Rank, bizim en yakın aile dostumuzdur. Günde en az bir kere bizi arar. Yoksa biz geleli, Thorwald bir kere bile hastalanmadı. Çocuklarımın da, benim de sağlığımız iyi. *(Birdenbire ayağa fırlayıp, ellerini sırtarak)*. Ah Allahım, Allahım, Christine!.. Yaşamak, mesut olmak ne iyi şey! — Aman bu benimki de münasebetsizlik ya —; hep kendimden anlatıyorum. *(Tabureyi alıp, Christine'in yanına oturur ve kollarını onun dizleri üzerine koyup)*. Sakıttübaña' datılma Christine! — Sana bir şey soracağım: Kocamı hiç sevmediğini işitmiştim. Sahi mi bu? Öyleyse neden evlendin?

MADAM LINDE

O zaman daha annem yaşıyordu; ama artık yatalak olmuştu. Ümitsiz bir hâldeydi. Sonra iki küçük erkek kardeşime de bakmak zorundaydım. Bu durumda, evlenmeyi istemezsem, yalnız yapmış olurum diye düşündüm.

NORA

Evet, böyle düşünmekte haklıydın. Demek o zaman, kocan zengindi?

MADAM LINDE

Durumu adam akıllı iyi idi, her hâlde. Ama yaptığı işler, pek o kadar güvenilecek şeyler değildi, Nora. Hele öldüğü zaman bütün işler berbat oldu; elimizde hiçbir şey kalmadı.

NORA

Peki sonra —?

MADAM LINDE

Evet sonra, küçük bir dükkân açtım; sonra ufak bir okul açtım. Kısacası bir sürü işe başvurdum; güç durumdan kendimi kurtardım. Hele bu son üç yılın, insana, durma dinlenme imkânı vermiyen, uzun bir iş günü gibiydi. — Ama bu uzun gün de geldi geçti, Nora. Zavallı annemin de artık benimle bir işi kalmadı. Çünkü o da artık toprağın altında... Erkek kardeşlerim de benden bir şey beklemiyorlar. Onlar da işe yerleştiler; başlarını kurtardılar.

NORA

Desene, adam akıllı hafifledin —

MADAM LINDE

Hayır!.. Bilsen; aksine içimde öyle anlatılmaz bir boşluk var ki. Artık hiç kimse için yaşamamak — (*Sinirlenerek ayağa kalkar.*) Hem onun için, bizim o dar çevremizde daha uzun zaman kalmama imkân yoktu. Herhalde burada, tamamen bağlanabileceğim bir işi, kolay bulacağımı sanıyorum. Şöyle bir devamlı iş bulabilsem, çok memnun olacağım. Meselâ bir büro işi —

NORA

Ama, Christine, büro işi insanı çok yorar. Sen zaten yorulmuşsun! Yüzünden belli... Sen bir kaphı-caya gitsen, daha iyi edersin.

MADAM LINDE

(*Pencereye giderek.*) Ama benim yol paramı verecek babam yok ki, Nora!

NORA

(*Ayağa kalkarak.*) Ah, sakın böyle dediğim için, bana darılma Christine!

MADAM LINDE

(*Nora'ya doğru yürüyerek.*) Sen bana darılma, canım Nora'cığim. Benim durumumun en kötü yönü, gün geçtikçe rühen büsbütün zehirlenmem. Hele hayatta hiç kimse için çalışmamak; üstelik bir sürü işe başvurmak. Sonra yaşamak mecburiyeti de olunca, bu durumda insan ister istemez egoist oluyor. Hani bana demin hayatınızdaki o mesut değişikliği anlatmıştın ya—inanır mısın?—senin hesabına değil, daha çok kendi hesabıma sevindim.

NORA

Ne demek istiyorsun? Ha, evet anladım. Thorwald'ın, belki biraz yardımı dokunur diye düşünüyorsun.

MADAM LINDE

Evet, öyle düşündüm.

NORA

Tabii yardım eder, Christine. Hem, sen bu işi bana bırak! Ben bütün gücümü kullanırım, bu işi yoluna koyarım — hattâ, Thorwald'e bunu istiyerek yaptırmak için, iyi bir sebep de bulurum.

Ah, sana böyle bir hizmette bulunmayı o kadar isterim ki.

MADAM LINDE

Benim işimle ne kadar ilgilisin! Ne iyi — Hele senin gibi, hayatın yükünü, acısını bilmiyen bir insanın ilgisi beni o kadar sevindiriyor ki.

NORA

Ben mi —? Bunları ben mi bilmiyor muşum —?

MADAM LINDE

(Gülerek). Allahım, bir parçacık eliş yapptmak, yahut elişine benzer şeylerle uğraşmak da sanki iş mi? — Çocuksun Nora.

NORA

(Başını arkaya kaldırıp, odanın içinde yürüyerek). Böyle düşünmenin, doğru değil.

MADAM LINDE

Neden?

NORA

Sen de onlara benziyorsun. Siz hepiniz, benimle ciddi bir iş yapılamıyacağımı sanıyorsunuz. —

MADAM LINDE

Ey, daha neymiş bakalım? —

NORA

Sanki, benim başımdan dünyada hiçbir şey geçmemiş.

MADAM LINDE

Canım Nora'cığım, daha demin bütün dertlerini anlatmıştın ya.

NORA

Hadi canım! Onlar ufak şeyler! *(Hafif sesle.)* Sana daha büyüğünü anlatmadım.

MADAM LINDE

Nenin büyüğünü? Ne demek istiyorsun?

NORA

Sen beni pek küçümsüyorsun Christine! Ama bu doğru değil. Sonra sen, bir sürü güçlüğü yenerek, hem uzun zaman annene baktığın için, gurur da duyuyorsun.

MADAM LINDE

Hayır!.. Ben hiç kimseyi küçümsemiyorum. Ama anneme, son günlerini mümkün olduğu kadar gamsız kedersiz yaşattığımı düşündükçe gerçekten gurur duyuyorum; huzur duyuyorum.

NORA

Hem, erkek kardeşlerini yetiştirmek için yaptığın fedakârlıklar da sana gurur veriyor.

MADAM LINDE

Haklıyım zannederim.

NORA

Bence de haklısın. O hâlde, şimdi beni dinle, Christine! Elbet bana da gurur veren, beni de rahatlatan bir şeyin olması gerek.

MADAM LINDE

Buna şüphem yok. Ama ne demek istiyorsun?

NORA

Yavaş söyle. Bilsen, Thorwald duyarsa, yok mu! O bunları, dünyada bilmemeli! Hattâ hiç kimse bilmemeli, Christine! Senden başka kimse bilmemeli.

MADAM LINDE

Peki, neymiş bakalım?

NORA.

Buraya gel! (Onu kanâpeye çekerek yanına oturtur.) Evet, biliyor musun — bana da gurur veren, beni de rahatlatan bir şey var. Ben de, Thorwald'ın hayatını kurtardım.

MADAM LINDE

Sen mi kurtardın —? Nasıl kurtardın?

NORA

İtalya'ya yaptığımız yolculuğu anlatmıştım ya. İşte, Thorwald oraya gitmeseydi, hastalığı geçmiyecekti.

MADAM LINDE

İyi ya; parayı baban verdi.

NORA

(Gülerek). Evet, bunu Thorwald de böyle biliyor. Hem herkes bunu böyle biliyor; ama...

MADAM LINDE

Ey, neymiş bakalım —?

NORA

Babama bize santim bile vermedi. Parayı ben buldum.

MADAM LINDE

Sen mi buldun? Bütün parayı?

NORA

Bin iki yüz spesi. Dört bin sekiz yüz kuron. Ne buyrulur?

MADAM LINDE

Ama, Nora, bunu nasıl yaptın? Yoksa kumar mı oynadın?

NORA

(Bu söze kıymet vermiyerek). Kumar mı? (Alay ederek.) Bu da nerden çıktı?

MADAM LINDE

Peki, öyleyse nasıl buldun?

NORA

(Şarkı mırıldanarak ve esrarlı bir tavırla gülererek). Him; tra la la la!

MADAM LINDE

Bir .kere, borç alamazdın.

NORA

Ya öyle mi? Neden alamazmışım?

MADAM LINDE

Hayırlı.. Kocasını izin vermeden bir kadın borç alamaz da, ondan.

NORA

NORA

(Başını arkaya atarak). Ama, ya o kadın, biraz olsun işini bilirse?.. Bir parçacık aklını kullanırsa, o zaman —

MADAM LINDE

Ama, Nora, hiçbir şey anlamıyorum.

NORA

Anlamasan da olur. Zaten bu sözlerim, parayı borç olarak bulduğum kanısını uyandırıyor. Başka türlü de bulabilirdim. (Kanapenin gerisine yaslanarak.) Bana ilgi duyan biri de, bu parayı verebilirdi. Hıçle benim güzelliğim de sözkonusu olunca...

MADAM LINDE

Sen galiba aklını kaçırdın.

NORA

Tabii şimdi büsbütün merak etmeye başladın, Christine.

MADAM LINDE

Evet, bak beni dinle, Nora'cuğum! Sakın bir düşüncesizlik yapmış olma!

NORA

(Tekrar doğrulup oturur). Bir insanın, kocasının hayatını kurtarması düşüncesizlik midir?

MADAM LINDE

Bence düşüncesizliktir. Kocasının haberi olmadan...

NORA

NORA

Ama onun haberi olmaması lâzımdı! Aman Allahım, halâ anlayamadın mı? Bir kere, durumunun ne kadar tehlikeli olduğunu bilmemesi icab ediyordu. Doktorlar, hayatının tehlikede olduğunu, güncye gitmezse, hayatının hiçbir şeyle kurtulamayacağını bana söylediler. İnanır mısın? Önce bütün meharetimi kullandım; onu kandırmaya çalıştım. Her kadın gibi, benim de yabancı memleketleri görmeye hakkım olduğunu söyledim; ağladım; yalvardım; durumumu düşünmesini söyledim; beni sevindirmesini, isteklerimi yapmasını söyledim; eninde sonunda ona, borç para alabileceğimi de hatırlattım. İşte o bu teklifime çok kızdı, Christine. Bana, sen aklını kaçırmışsın dedi. Hattâ yanılmıyorsam — isteklerime, kaptislerime engel olacağım, bunun, kendisi için bir kocalık görevi olduğunu söyledi. Ama ben içimden, peki peki, önce senin kurtulman lâzım diyordum; işte onun için bir çare aramak zorundaydım.

MADAM LINDE

Peki kocan, parayı babandan almadığını, sonra kendisinden öğrenmedi mi?

NORA

Hayır, katiyen öğrenmedi. Esasen babam tam o sırada öldü. Babamı bu işin içine sokmayı düşünmüştüm. Hattâ bunu kimseye öylememesini rica etmeyi de aklımdan geçiriyordum. Ama babam o kadar hasta idi ki. — Ne yazık ki, buna da lüzum kalmadı.

MADAM LINDE

Peki, o zamandan beri kocana hiç açılmadın mı?

NORA

Hayır!.. Allâh göstermesin! Bunu nasıl aklından geçiriyorsun? Thorwald gibi, bu işlerde çok titiz bir insana açılacağım ha!-Hem Thorwald'in o erkeklik gururu yok mu? Herhangi bir şeyden bana borçlu olduğunu bilmesi, onu o kadar üzer, o kadar küçültür ki. Aramız açılır; sonra, yuvamızın güzelliği, saadeti mahv olur.

MADAM LINDE

Peki bunu ona hiç söylemeyecek misin?

NORA

(*Düşünceli ve yarı gülümseme ile*). Evet—belki günün birinde söyleyeceğim — ama uzun, uzun yıllar geçtikten, güzelliğimden artık hiçbir şey kalmadığı zaman söyleyeceğim. Sakın bana gülme! Tabii, artık Thorwald'in benimle bugünkü gibi ilgilenmediğini anlayınca söyleyeceğim demek istiyorum; artık, benim dans edip oynamamdan, kılık değiştirip ona okuduğum şeylerden zevk almadığı zaman demek istiyorum. İşte o zaman, insanın elinde böyle bir şeyin olması hiç de fena değil... (*Birdenbire susarak.*) Yok canım saçma; saçma, saçma! Ben böyle bir zamanı hiç görmeyeceğim. — Peki bendeki bu büyük sırta sen ne dersin bakalım, Christine? Nasıl, benim de işe yarar bir yönüm var mıymış? — Bu işin, beni ne kadar üzdüğüne inan. Borçlarımı vaktinde ödeyememek,

benim için gerçekten kolay bir şey değildi. Bilsen, şu iş hayatında, bir üç aylık faiz var, bir de vadeli ödeme var... Hele en gücü, bunları, vaktinde ödeyememek. İşte onun için, şuradan buradan, mtüm-kün olduğu kadar para artırmak zorunda idim. Anlarsın ya. Ev giderlerinden bir şey ayırmama imkân yoktu; çünkü Thorwald'e iyi bakmam lâzımdı. Çocuklarımı senâ gezdiremezdim; bana, çocuklarım için verilen paranın, olduğu gibi onlara harcanması gerektiği inancında idim. Câtım 'yavrularım.

MADAM LINDE

Demek sen böyle, kendini çok şeyden mahrum bırakmak zorunda kaldın ha, zavallı Nora'm?

NORA

Evet, tabii bu mahrumiyete herkesten önce benim katlanmam gerekiyordu. Hele, kendime yeni bir elbise alacak olsam, yahut böyle bir ihtiyacımı karşılamak için Thorwald bana ne zaman para verse, bu paranın yarısından fazlasını harcıyamazdım; kendime en sade, en ucuz şeyleri alırdım. Allahtan, bunların hepsi bana yakışırda da, Thorwald bir şey anlamazdı. Ama bazan da gücümeye giderdi, Christine. Çünkü ne de olsa iyi giyinmek hoş bir şey. Değil mi?

MADAM LINDE

A evet, şüphesiz.

NORA

Ama benim bundan başka bir gelirim daha vardı. Geçen kış, üzerime bir sürü yazı işi almış-

tım. Buna o kadar sevinmişim ki. Her akşam bir odaya kapanırdım; gece yarlarına kadar çalışırdım. Ah, bazan o kadar yorulurdum, o kadar yorulurdum ki. Ama, ne de olsa, oturduğum yerde bol bol para kazanmam, hiç de fena değildi. Hani ne redâyse erkekten farkım yoktu.

MADAM LINDE

Peki ama, sen böyle ne kadar borç ödeyebildin?

NORA

İşte, buna kesin cevap verecek durumda değilim. Bu işlerin hesabını düzgün tutmak, bilsen o kadar güç ki. Yalnız bir şey biliyorum: İğne ile kuyu kazar gibi topladığım paraların hepsini borca verdim. Hele bazan ne yapacağımı bilemediğim anlar da oldu. (*Gülerek.*) O zaman burada otururdum da, yaşlı, zengin birinin bana aşık oluverişini düşünürdüm —

MADAM LINDE

Ne! Hangi aşıktan bahsediyorsun?

NORA

Ah, canım lâf işte! — Hattâ günün birinde aşığım ölüyor, vasiyetnamesini açılınca, büyük harflerle yazılmış şöyle bir cümle görülüyor: „Paralarımın hepsi, hemen sevgili madam Helmer'e verilecek.”

MADAM LINDE

Ama canım Nora'cığım, bu adam da kim?

NORA

Allahım, anlayamadın mı? Ortada zaten böyle bir ihtiyar aşık filân yok... Benim için para bulma imkânı kalmayınca, hep böyle birini düşünürdüm de. Ama şimdi bence hepsi bir... O ihtiyar adam, o iç sıkıntısı adam, hatırım için, olduğu yerde kalsın! Ne kendisiyle, ne de vasiyetnamesiyle bir zorum yok... Çünkü artık hiç bir derdim kalmadı. (*Birdenbire sıyrıp kalkar.*) Ah Allahım, insanın derdi olmadığını, hiçbir derdi olmadığını aklından geçirmesi, çocuklarıyla oynaması, eğlenmesi, evini Thorwald'in istediği gibi, en güzel bir şekilde, zevkle döşemesi, ne iyi şey, Chirstine! Hem sonra arkadan, geniş, gökyüzü masmavi bir ilkbaharın geldiğini düşün. Belki gene bir yol çıkacak. Gene bir denizle karşılaşacaksın. Ah evet, evet!.. Yaşamak, mesut olmak, gerçekten harkulâde bir şey!

(*Holde kapı çalınır.*)

MADAM LINDE

Kapı çalınıyor. Gitsem iyi olacak galiba.

NORA

Hayır canım gitme kal! Herhalde buraya gelen yok... Thorwald'i arıyorlardır.

DÖRDÜNCÜ SAHNE

ÖNCEKİLER. HELENE VE KROGSTAD
HELENE

(Hole açılan kapının içinde). Affedersiniz hanım-
efendi! Bir adam geldi. Avukatla görüşmek isti-
yormuş.

NORA

Banka direktörü ile demek istiyorsun galiba?

HELENE

Evet, banka direktörü ile görüşmek istiyor.
Ama bilmem... Doktor içerde...

NORA

Kimmiş bu adam?

AVUKAT KROGSTAD

(Hole açılan kapının içinde). Ben'im, madam.

MADAM LINDE

(Hayret ve korku ile pencereye döner).

NORA

(Ona doğru bir adım yürür, hayretle, hafif sesle).
Siz kimsiniz? Ne istiyorsunuz? Kocamla ne görüş-
eceksiniz?

KROGSTAD

Banka işlerini... Daha çok banka işlerini görü-
şeceğim. Bankada bir ufak görevim var da... Hem
kocanız bize şef olmuş. Öyle işittim.

NORA

Peki, neyi görüşeceksiniz?.

KROGSTAD

Yalnız işten konuşacağım, madam. Başka gö-
rüşecek bir şey yok.

NORA

Peki, öyleyse lütfen büroya gidin!

(Hole açılan kapıyı kaparken, onu ilgisiz selâmlar
ve sonra sobaya giderek içine bakar.)

BEŞİNCİ SAHNE

NORA. MADAM LINDE.

MADAM LINDE

Nora! Kim bu adam?

NORA

Avukat Krogstad.

MADAM LINDE

Demek o.

NORA

Tanıyor musun?

MADAM LINDE

Tanıyorum. Ama çok eskiden tanışmıştık. Bizim
tarafıta uzun zaman bir avukata vekâlet etmişti.

NORA

Evet, ta kendisi.

MADAM LINDE

Ne kadar değişmiş.

NORA

Eskiden evliymiş; ama, çok bedbaht olmuş.

MADAM LINDE

Ama şimdi ayrılmış, değil mi?

NORA

Hem de bir sürü çocukla. (*Sobanın içine bakarken.*) Hah; yandı işte.

MADAM LINDE

Söylenene bakılırsa, çok marifetliymiş galiba?

NORA

Öyle mi? Evet, olabilir. Ben bir şey bilmiyorum. Ama bırak canım! Şimdi işten güçten bahsetmiyelim! İç sıklıktan başka faydası yok.

ALTINCI SAHNE

ÖNCELİLER. RANK (*Helmer'in odasından gelir*).

DOKTOR RANK

(*Kapının içinde*). Yok canım, yok; rahatsız etmeyim; şöyle, karımı da bir göreyim de. (*Kapıyı kapar ve madam Linde'yi görünce*.) Ah, affedersiniz! Rahatsız ettim galiba?

NORA

Hayır! Hiç rahatsız etmediniz! (*Tanıştırarak*.) Doktor Rank, madam Linde.

RANK

Evet, bu evde çok duyduğum bir isim. Yanılmıyorsam, buraya girerken, merdivende yanınızdan geçtim.

MADAM LINDE

Evet; merdiveni çok yavaş çıkarım. Hızlı çıkmak benim için iyi değil.

RANK

Ya! Yoksa rahatsız mısınız?

MADAM LINDE

Daha çok, yorgunluk.

RANK

Demek başka bir şeyiniz yok? Öyleyse bayramda buraya dinlenmeye geldiniz galiba?

MADAM LINDE

Ben buraya, iş aramaya geldim.

RANK

Yorgunluğa bulduğunuz çare bu mu?

MADAM LINDE

Yaşamak zorundayız doktor bey.

RANK

Evet, çoğunun sözüne bakılırsa, yaşamak zaruri bir şey.

NORA

Ama doktor, yaşamayı pekâlâ siz de seversiniz.

RANK

Tabii severim. Hem hayatta ne kadar bedbaht olursam olayım, bu eziyete daha uzun yıllar katlanmayı göze alacağım tabii. Benim bütün hastalarım da aynı düşüncede. Hem ahlâk hastası olanlar da böyle düşünürler. Hattâ şimdi, içerde Helmer'in yanında da bir ahlâk hastası var...

MADAM LINDE

(Hafif sesle). Ya!

NORA

Kimden sözediyorsunuz?

RANK

Evet, avukat Krogstad adında birinden... Pek o kadar tanımazsınız. Karakterinin en ince noktasına kadar çürümüş bir insan. Ama gelgelelim, o da, sanki mühim bir şey söylüyormuş gibi, yaşamak zorunda olduğundan dem vurup duruyor—

NORA

Ya? Peki Thorwald'le konuşacağı şey neymiş?

RANK

Onu bilmiyorum. Ama konuştukları şey, banka ile ilgili bir iş.

NORA

Krogstad'ın... Avukat Krogstad'ın banka ile bir ilgisi olduğunu bilmiyordum.

RANK

Evet, bankada bir görevi varmış. (Madam Linde'ye) Bilmem sizin oralarda da oraya buraya.

koşup, ahlâk zafî keşfetmeye çalışan insanlar varmı? Bunlar, ele geçirdiklerini, her hangi bir mühim işin başına, sırf kollama kasdıyla getirip oturturlar. Ahlaklı insanlar da, buna hep seyirci kalır.

MADAM LINDE

Bence, asıl hasta olanlar da onlardır. Hem en çok onların tedavileri gerekir.

RANK

(Omuzlarını silkererek). Evet, doğru. Zaten hep bu davranış, cemiyeti hastahaneye çeviriyor ya.

NORA

(Kendi kendine datıp bir şeyler düşünürken, hafif bir kahkaha atar ve ellerini çırpar).

RANK

Bunda gülccek ne var? Acaba siz cemiyeti tanıyor musunuz?

NORA

Aman, bu iç sıkıntısı cemiyetten bana ne? Ben büsbütün başka bir şeye güldüm. Çok komik bir şey aklıma geldi de ona güldüm. Desenize, doktor Rank, demek bankadaki memurların bütün işleri; bundan sonra hep Thorwald'in elinde?

RANK

Aklınıza gelen çok komik şey bu muydu?

NORA

(Güler ve bir şarkı mırıldanır). Canım siz ehemmiyet vermeyin! Siz ehemmiyet vermeyin! (Odanın içinde dolaşarak.) Evet, bir sürü insana söz geçireceğiz. Thorwald herkese sözünü geçirecek. Bunları düşünmek bile hoş. (Cebinden bisküvi paketi çıkararak.) Bir ufak bisküvi almaz mısınız?

RANK

Hele bak! Sahi bisküvi. Öyle sanıyorum ki, bu evin içinde bisküvi yemek yasaktı.

NORA

Evet, bana da Christine verdi.

MADAM LINDE

Nasıl? Ben mi verdim?

NORA

Hadî, hadî! Öyle korkak olma! Bizim evde Thorwald'in bisküviyi yasakladığını sen nereden bileceksin? Bisküvi dişlerimi çürüttürmüş korkusu. Haydi canım! Bir kezden ne çıkar! Değil mi doktor Rank? Buyrun! (Onun ağzına bir bisküvi sokar.) Sen de al, Christine! Bir tane de ben yiyeyim. Hem bir tane yiyeceğim. Haydi yiyim yiyim de iki tane yiyeyim. (Tekrar odanın içinde dolaşır.) Ya, şimdi o kadar mesudum ki. Bundan sonra yapacak bir iş daha var. Ah, onu bir yapсам!

RANK

Ya? Peki, o neymiş bakalım?

NORA

O öyle bir şey ki, Thorwald'in duymasını çok isterdim.

RANK

Peki o hâlde niye söylemiyorsunuz?

NORA

Hayır, söyleyemem. Çünkü çok çirkin bir şey.

MADAM LINDE

Çirkin mi?

RANK

Evet, öyleyse söylemenizi tavsiye etmem. Ama bunu pekâlâ bize söyleyebilirsiniz! Thorwald'in duymasını istediğiniz şey neymiş bakalım?

NORA

Hem ona, günün birinde, avazım çıktığı kadar, «İllallah, yeter artık!» diye bağıracağım.

RANK

Siz aklınızı kaçırdınız galiba?

MADAM LINDE

Amma yaptın ha, Nora!

RANK

Haydi, söyleyin bakalım! Geliyor işte.

NORA

(Bisküvi paketini saklar). Hişt, hişt, hişt! (Helmer kolunda paltosu ve elinde şapkasıyla odasından çıkar.)

YEDİNCİ SAHNE

ÜNCEKİLER. HELMER.

NORA

(Ona doğru yürüyerek). Ey, Thorwald'ciğim, nasıl, yakarı kurtarabildin mi?

HELMER

Evet, şimdi gitti.

NORA

Tanıstrayım: Christine. Buraya, şey yapmak için gelmiş.

HELMER

Christine mi? Affedersiniz, ama bilmem...

NORA

Madam Linde, Thorwald'ciğim; Madam Christine Linde.

HELMER

A evet! Yanılmıyorsam, karımın çocukluk arkadaşınız değil mi?

MADAM LINDE

Çok eski arkadaşız.

NORA

Biliyor musun? Thorwald, seninle bir şey konuşacakmış da, onun için Christine bu uzun yolculuğu göze almış.

HELMER

Nasıl? Anlıyamadım.

MADAM LINDE

Hayır! Yalnız bunun için değil...

NORA

Christine büro işlerini pek iyi bilir. Şöyle, adamakıllı bir şefin yanında çalışmayı çok istiyor. Böyle bir iş bulursa, daha çok şey öğrenir.

HELMER

Doğru.

NORA

Hem senin, banka direktörü olduğunu duymuş da, — çünkü telgrafla haber verilmiş — hemen buraya hareket etmiş. Yal Değil mi, Thorwald? Benim hatırım için, Christine'in işini yapacaksın, değil mi?

HELMER

Evet, bir şey yaparız. Madam!.. Yanılmıyorsam, kocanız ölmüştü, değil mi?

MADAM LINDE

Evet.

HELMER

Büro işlerinden anlar mısınız?

MADAM LINDE

Evet, oldukça anlarım.

HELMER

Peki, böyleyse, size bir iş bulabileceğimi zannediyorum.

NORA

(*Ellerini çırpar.*) Bak, gördün mü; gördün mü!

HELMER

Tam zamanında geldiniz, madam.

MADAM LINDE

Ah! Size nasıl teşekkür edeyim?

HELMER

Buna lüzum yok. (*Paltosunu giyer.*) Ama şimdilik, beni bağışlamanızı rica edeceğim.

RANK

Dur! Beraber gidelim! (*Holden kürkünü getirerek sobada ısıtır.*)

NORA

Geç kalma, Thorwald!

HELMER

Bir saat... Fazla kalmam.

NORA

Sen de mi gidiyorsun, Christine?

MADAM LINDE

(*Mantosunu giyer.*) Evet! Bir oda aramam lâzım...

HELMER

Öyleyse, beraber çıkalım!

NORA

(*Madam Linde'nin giyinmesine yardım eder.*) Ah aksi, böyle dar bir yerde oturuyoruz. Keşke imkânı olsa da...

MADAM LINDE

Ah, şunun düşündüğüne bak! Allaha ısmarladık Nora'cıgım! Çok teşekkür ederim.

NORA

Hadi güle güle! Tabii akşama geleceksin! Doktor Rank, siz de geleceksiniz, değil mi? Nasıl? Kendinizi iyi hissederseniz mi geleceksiniz? A, tabii iyi hissedeceksiniz. Şöyle bir iyice sarının bakayım.

(*Herkes birbiriyle konuşurken hole girilir. Dışardaki merdivenlerden çocuk sesleri işitilir.*)

NORA

Hah onlar, Onlar!

(*Koşup kapıyı açar. Anne-Marie çocuklarla görünür.*)

SEKİZİNCİ SAHNE

ÖNCEKİLER. ANNE-MARIE. ÇOCUKLAR.

NORA

İçeri gelin, içeri! (*Çömelip çocukları öper.*) Ah, benim minik yavrularım! Görüyor musun, Christine? Ne şeker şeyler, değil mi?

RANK

Bu rüzgârlı yerde gevezelik olmaz!

HELMER

Gelin biz gidelim, madam Linde! Bu rüzgâra ancak analar dayanır.

(Doktor Rank, Helmer ve madam Linde merdivenleri inerler. Dadi, çocuklarla odaya girer. Nora da içeriye girer ve holün kapısını kapar.)

NORA

Ah ne şeker şeyler. Hele şu kırmızı yanaklara bakın! Bunlar elma mıdır, gül müdür, nedir? (Çocuklar, anneleriyle gelişigüzel, konuşmaya başlarlar.) İyi eğlendiniz mi? Oh ne iyi! Ya; demek sen Bob'nan kızak kaydın, öyle mi Emi? Hele bak! Demek birarada kaydınız! Ya, sen tabii çeviksin, Ivar. Ah, bırak onu biraz bana gelsin, Anne-Marie. Ah benim minimini yavrularım! (Çocukların en küçüğünü tutarak dans eder.) A evet, evet... Tabii Bob'nan da dans edeceğim. Ne? Kartopumu oynadınız? Ah, keşke ben de oynasaydım! Hayır, hayır! Bırak onları, ben soyayım, Anne-marie. Ah, bırak ben soyayım. Onun yalnız zevki insana yeter. Ben, onları soyuncuya kadar, sen içeriye git! Çok üşümüşün galiba. Sobanın üstünde sana sıcak kahve ayırdım. (Dadi, soldaki kapıdan öteki odaya gider. Nora çocukların hepsini gelişigüzel söylerken, arkalarından çıkardığı patoları oraya buraya fırlatır atar.)

NORA

Ya öyle mi? Demek sizi kocaman bir köpek kovaladı ha? Isırmadı ya? Tabii, uslu çocukları hiç köpek ısıtır mı? Pakete öyle bakma Ivar! İçinde ne mi var? Ah bilseniz, içinde neler var, neler. Yok canım, yok! İçinde fena bir şey var. Nasıl? Oynyalım mı? Peki, ne oynyalım? Saklambaç mı?

Peki, saklambaç oynyalım! Ama, önce Bob saklan-sın! Ben mi saklanayım? Peki, önce ben saklanayım.

(Nora ve çocuklar, kakkaha ve sevinç içinde, salon ile sağdaki odada oynamaya başlarlar. En sonra Nora, masanın altına saklanır, çocuklar koşarak salona gelirler. Annelerini ararlar, ama bulamazlar, onun sesizce güldüğünü işitince hep birden masaya koşarlar, örtüyü kaldırır, altında annelerini görürler. Zorlu bir sevinç çığlığı kopar. Nora masanın altından, sanki onları korkutmak istiyormuş gibi, sürünerek dört ayak üstünde çıkar. Çocuklar gene sevinçle çığlık koparırlar. Bu esnada kapı çalınır, ama kimse aldırmaz. Salonun kapısı yarı açıktır, avukat Krogstad görünür; biraz bekler; bu arada çocuklar oyunlarını sürdürürler.)

DOKUZUNCU SAHNE.

NORA. ÇOCUKLAR. KROGSTAD.

KROGSTAD.

Affedersiniz, madam Helmer!

NORA

(Kıskık bir sesle bağırarak ona döner ve yarıyarıya doğrulur). Ah! Ne istiyorsunuz?

KROGSTAD

Affedersiniz! Sokak kapısı iyi kapanmamış. Herhâlde birisi unutmuş olacak.

NORA

NORA

(Ayağa kalkar). Kocam burda değil, mösyö Krogstad.

KROGSTAD

Biliyorum.

NORA

Peki, ne istiyorsunuz?

KROGSTAD

Sizinle biraz konuşmak istiyorum.

NORA

Benimle mi? (Çocuklara hafif sesle.) Hadi siz içeri, Anne-Marie'nin yanına gidin! Nasıl? Bubeş anneye bir şey yapmaz. Gitsin! Gene oynarız. (Çocukları soldaki odaya sokar ve kapıyı kapatır.)

NORA

(Heyecanlı, asabi). Benimle mi konuşmak istiyorsunuz?

KROGSTAD

Evet, konuşmak istiyorum.

NORA

Bugün? Ama bugün ayın biri değil...

KROGSTAD

Hayır, bugün Noelin ilk günü. Noeli, neşeli geçirip geçirmemek de sizin elinizde.

NORA

Benden ne istiyorsunuz? Bugün size bir şey verecek durumda değilim.

NORA!

KROGSTAD

Şimdi ondan bahsetmiyelim! Size büsbütün başka bir şey söyleyeceğim. Herhalde beni dinliyecek vaktiniz var, değil mi?

NORA

A evet! Tabii, vaktim var... Ama...

KROGSTAD

Peki. Demin Olsen'in lokantasında oturdum. Sokaktan kocanızın geçtiğini gördüm.

NORA

Peki, ne olmuş?

KROGSTAD

— yanında bir kadın vardı.

NORA

Ey sonra?

KROGSTAD

Bir şey sormama izin verir misiniz? O kadın madam Linde idi, değil mi?

NORA

Evet.

KROGSTAD

Buraya yeni mi geldi?

NORA

Evet, bugün geldi.

KROGSTAD

Ona bir yakınlığınız var mı?

NORA

Evet yakın arkadaşımıdır. Ama ne demek istediğinizi...

KROGSTAD

Bir zamanlar, onunla ben de tanışmıştım.

NORA

Biliyorum.

KROGSTAD

Ya? Demek biliyorsunuz. Ben de öyle sanmıştım. O hâlde sözü uzatmayım. Size bir şey sormama izin verir misiniz? Madam Linde'ye bankada bir iş mi verilecek?

NORA

Siz ne cesaretle benim ağzımı arıyorsunuz, mösyö Krogstad? Hem kocamın yanında çalışan bir görevli olarak, buna nasıl cesaret edebiliyorsunuz? Ama mademki soruyorsunuz, siz de öğrenin: Evet madam Linde'ye bankada bir iş verilecek. Hem ona bu işin verilmesine ben aracı oldum, mösyö Krogstad. İşte artık, siz de öğrendiniz.

KROGSTAD

Demek, aldanmamışım.

NORA

(*Odanın içinde aşağı yukarı dolaşarak*). Allah allah! Herkes, bu kadarlık olsun sözünü geçirir. Nihayet insan, bir kadın olarak da yaratılmış olabilir. Ama bu demek değil dir ki... Aşağı mevkîde olanlar,

öyle olur olmaz kimseleri kırmamaya gerçekten dikkat etmeli, yani...

KROGSTAD

Yani, her istediğini yaptırabilen bir kişiyi kırmamalıdır demek istiyorsunuz.

NORA

Ya, evet.

KROGSTAD

(*Sesinin tonunu değiştirerek*). Madam Helmer, bu gücünüzü, benim lehimde kullanmak lütfunda bulunmaz mısınız?

NORA

Nasıl? Ne demek istiyorsunuz?

KROGSTAD

Bankadaki o aşâğılık mevkiimi elimde tutabilmem için, bana yardım lütfunda bulunmaz mısınız?

NORA

Bu da ne? Sizi işinizden çıkarmayı kim düşünüyor?

KROGSTAD

Ah, bana bilmemezlikten gelmeyin! Arkadaşınızın, benimle karşılaşmaktan hoşlanmadığını anlıyorum; hem bankadan atılmama kime borçlu olduğumu da, şimdi anlıyorum.

NORA

Fakat, inanın bana...

KROGSTAD

Evet, evet!.. evet! Sözü'n kısıtı, daha vakit varken, size tavsiye ederim: Nüfuzunuzu kullanın; bunu önleyin!

NORA

Ama, mösyö Krogstad, benim nüfuzum mevzu bahis olamaz ki.

KROGSTAD

Mevzu bahis olamaz mıymış? Yanılmıyorsam, biraz önce siz, kendiniz bunu...

NORA

Sözlerim böyle anlaşılmalı, değil mi? Benim, nüfuzum olacak ha! Kocamın üzerinde benim böyle bir nüfuzum olabileceğini, nasıl aklınızdan geçiriyorsunuz?

KROGSTAD

Ah, kocanızı öğrenciliğinden tanırım. Banka direktörü beyin, öteki kocalardan daha enerjik olduğunu sanmıyorum.

NORA

Kocamla alay edecekseniz, kapının yolu orada.

KROGSTAD

Cesur kadın.

NORA

Artık sizden hiç korkmuyorum. Yeni yıl bir başlasa, bunların hepsinden kurtulacağım.

KROGSTAD

(*Baskı yaparcasına*). Beni dinleyin, Madam Helmer. İcabederse bankadaki o küçükük memuriyetimi elden

kaçırmamak için, hayatım bahasına da olsa, mücadeleyi göze alacağım.

NORA

Evet, öyle anlaşılıyor.

KROGSTAD

Bu benim için yalnız bir kazanç meselesi değil... Zaten beni işin en az ilgilendiren yönü de bu. Ama iş büsbütün başka... Evet, artık açık konuşalım! Bakın, mesele şu: Tabii herkes gibi siz de bilirsiniz, bundan yıllarca önce, kendimi nasılsa bir düşünce-sizliğe kurban etmişim.

NORA

Yanılmıyorsam... İşittim.

KROGSTAD

Mesele mahkemeye intikal etmemiştii; ama, o anda benim için bütün geçim yolları, hemen hemen kapanmıştı. Sonra, bildiğiniz işlere başvurduğum. Ama gene de bir baltaya sap olmam lâzımdı. Hem şunu da çekinmeden söyleyebilirim: Ben öyle, fena bir insan da değilim. Ama artık kendimi bu durumdan kurtarmak zorundayım. Oğullarım büyüyor; yalnız onları düşündüğüm için, halk arasındaki itibarımı mümkün olduğu kadar fazlasıyla, yeniden elde etmek zorundayım. Bankadaki uemuriyetim bana, bu yolda ayağımı basacak merdivenin ilk basamağı olacaktı. Ama şimdi kocanız, gene çamura batmam için, beni merdivenden aşağı atmak istiyor.

NORA

Ama yemin ederim mösyö Krogstad, size yardım edebilmek için, elimde hiçbir kuvvet yok.

KROGSTAD

İstemiyorsunuz da ondan... Ama sizi bu yardıma zorluyacak imkânlar elimde var.

NORA

Herhalde sizden borç para aldığımı, kocama söylemezsiniz?

KROGSTAD

Hm; bunu ona bir anlatsam?

NORA

Çok bayağılık etmiş olurdunuz. (*Göz yaşlarıyla boğulmuş bir sesle.*) Bana sevinç veren, bana gurur veren bir sırrı, o, bu derece çirkin, bu derece bayağı bir şekilde öğrensin!.. Hem de sizin ağızınızdan... Siz beni çok fena bir vaziyete düşüreceksiniz!

KROGSTAD

Yalnız fena bir vaziyete mi düşeceksiniz?

NORA

(*Sert.*) Öyle ise, ne yapacaksınız yapın bakalım! Bu işten en zararlı gene siz çıkacaksınız. Çünkü, kocam, ne fena adam olduğunuzu daha iyi anlayacak. Hem bu sefer memuriyetimizi büsbütün kaybedeceksiniz.

KROGSTAD

Korktuğunuz fena vaziyet, yalnız aile içinde maruz kalacağınız vaziyet mi olacak? Onu anlamak istemiştim de...

NORA

Kocam bunu öğrenince, tabii borcumdan kalan miktarı ödiyecek. Hem artık sizinle hiçbir işimiz kalmıyacak.

KROGSTAD

(*Bir adım yaklaşıyor.*) Beni dinleyin, madam Helmer! Sizin ya hafızanız zayıf, ya da pek işten anlamıyorsunuz. Size meseleyi, biraz daha açık söylemek zorundayım.

NORA

Hangi meseleyi?

KROGSTAD

Kocanız hastalanınca, hani, bin iki yüz spesi borç almaya, gelmiştiniz ya.

NORA

Başka kimseyi tanımıyordum da ondan.

KROGSTAD

Size bu parayı bulacağıma söz vermiştim.

NORA

Hem buldunuz da.

KROGSTAD

Bu parayı, size bazı şartlarla bulacağıma söz vermiştim. Kocanızın hastalığı, o zaman sizi çok uğraştırıyordu. Yol parasını temin için, canla başla uğraşıyordunuz. Biliyordum ki, öyle ufak tefek şeyleri düşünecek durumda değildiniz. Onun için, size asıl durumu hatırlatmam faydasız olmayacak.

Her neyse, parayı size senet karşılığı bulacağıma söz vermişim. Hem senedi ben yazmışım.

NORA

Evet, ben de imza etmişim.

KROGSTAD

Tamam, ama senedin altına babanızın kefil olması için, birkaç satır eklemişim. Bu satırları babanız imza edecekti.

NORA

Babam mı? İmza etmişti ya.

KROGSTAD

Senette tarih yerini açık bırakmışım. Demek, babanız senedi imzaladığı gün, tarihi de kendisi atacaktı. Hatırlıyor musunuz, madam Helmer?

NORA

Evet, bana da öyle geliyor.

KROGSTAD

Sonra, senedi, babanıza posta ile göndermek için size vermişim. Öyle değil miydi?

NORA

Evet.

KROGSTAD

Hem siz de, tabii hemen öyle yaptınız; çünkü, beş — altı gün içinde, senedi babanızın imzasıyla bana getirdiniz.

NORA

Peki ama, borcumu doğru dürüst ödemedim mi?

KROGSTAD

Oldukça düzenli ödediniz, evet. Ama, biz gene önceki bahsimize dönelim; Herhalde o zaman, çok güç durumda idiniz, değil mi madam?

NORA

Evet, öyleydi.

KROGSTAD

Babanız, kanımca ağır hastaydı?

NORA

Son dakikalarım yaşıyordu.

KROGSTAD

Birkaç gün sonra da ölmüştü, değil mi?

NORA

Evet.

KROGSTAD

Söyleyin bakalım bana, madam Helmer, bilmem acaba babanızın ölüm gününü, tesadüfen hatırlayabilecek misiniz? Yani, ayın hangi günüydü demek istiyorum.

NORA

Babam 29 Eylülde öldü.

KROGSTAD

Çok doğru! Bunu ben de soruşturup öğrendim. Hem onun için, burada gözönüne almaya değer bir nokta var: (Bir *hâşşa* olarak.) Bunu kendi kendime bir türlü izah edemiyorum.

NORA

NORA

Hangi gözönüne alınacak nokta? Ben bilmiyorum.

KROGSTAD

Gözönüne alınmaya değer nokta, sayın madam, babanızın, ölümünden üç gün sonra senedi imza etmiş olması.

NORA

Nasıl? Anlıyamıyorum.

KROGSTAD

Babanız, 29 Eylülde ölmüştü. Ama, bakın buraya: Babanız, buraya inzasını 2 ekimde atmış. Bu, gözönüne almaya değer bir şey değil mi?

NORA

(Susar).

KROGSTAD

Bunu bana açıklayabilir misiniz?

NORA

(Susmayı sürdürür).

KROGSTAD

Burada dikkatimi çeken bir nokta daha var: „2 ekim” yazısı, sonra, senedin rakkamları, babanızın el yazısı ile yazılmamış da, tanıyabileceğimi sandığımı, başka bir yazı ile yazılmış. Her neyse, bunun izahı mümkün: babanız imzanın altına, tarih atmayı unuttur; upkı bunun gibi, herhangi bir kimse de ölümü duymamış olur; bu işi yapar.

NORA

Bu, o kadar mühim değil. Asıl sözkonusu olan şey, imza meselesi. Hem imza da, tamamı tamamına madam Helmer'in kendisi? Buraya imza atan gerçekten babanız mıydı?

NORA

(Kısa bir susmadan sonra, başını geriye doğru kaldırıp, karşındakine inalla bakarak). Hayır, babam değil. Babamın imzasını ben attım.

KROGSTAD

Beni dinleyin, madam! Bu sözünüzün ne tehlikeli bir itiraf olduğunu biliyor musunuz?

NORA

Neden tehlikeli olacakmış? Yakında, paranızı alacak olduktan sonra.

KROGSTAD

Bir şey sormama izin verir misiniz? O zaman kâğıdı neden babanıza göndermediniz?

NORA

İmkânsızdı da ondan. Zaten babam hasta idi. Kendisinden senedi imzalamasını rica edince, paranın nereye harcunacağını da anlatmam gerekecekti. Ama o, o kadar hasta idi ki; bir de ona, kocamın hayatının tehlikede olduğunu söyleyemezdim. Buña imkân yoktu.

KROGSTAD

O hâlde, sizin için en doğru şey, yabancı bir ülkeye gitmekten vazgeçmekti.

NORA

Hayır, bu olamazdı. Kocamın hayatını bu gezi kurtaracaktı. Bundan vazgeçemedim.

KROGSTAD

Ama, bu yaptığınız şeyin, bana karşı bir sahtekârlık olduğunu hiç düşünmediniz mi?

NORA

Katiyen bunu düşünecek durumda değildim. Kocamın durumunun ne kadar tehlikeli olduğunu bildiğiniz hâlde, hiç merhamet etmiyordunuz; bana güçlük çıkartıyordunuz. Yaptıklarınıza dayanacak hâlim kalmamıştı.

KROGSTAD

Madam Helmer, yaptığımız işin, neye varacağını, pek kestiremiyorsunuz. Ama size şu kadar söyleyim. Vaktiyle benim yaptığım iş, bu sizin yaptığınızdan, ne daha fazlaydı, ne de daha kötü bir işti. Böyle olduğu hâlde, benim, eş dost arasındaki şerefimi baştan aşağı altüst etti.

NORA

Sizin şerefinizi mi, altüst etti? Sanki siz, karınızın hayatını kurtarmak için, büyük bir cesareti göstermişsiniz de, beni ona inandırınaya çalışıyorsunuz ha?

KROGSTAD

Kanunlar, mazeret tanımaz.

NORA

Öyleyse, kanunlar çok kötü

KROGSTAD

Kötü ya da iyi... Bu kâğıdı mahkemeye versem, kanunlara göre mahkûm olursunuz.

NORA

Hiç sanmam. Bir insanın, ihtiyar, ölüm derecesinde hasta babasını, üzüntüden, tasadan korumaya hakkı olmasın? Bir kadının, Kocasının hayatını kurtarmaya hakkı olmasın? Kanunları pek bilmiyorum. Ama eminim ki, böyle bir şeyin mümkün olduğu, kanunun bir yerinde mutlaka yazılı olmalı. Siz bunu bilmeyin! Bir de, avukat olacaksınız ha? İyi bir hukukçu olmadığınız anlaşılıyor, mösyö Krogstad.

KROGSTAD

Olabilir. Ama benim işten anladığımı, hele bu aramızdaki işi iyi anladığımı, siz de bilirsiniz ya? Peki. Şimdi istediğinizi yapın. Ama size şunu söyleyim: İşimden gene atılacak olursam, beni yalnız bırakmıyacak olan da gene siz olacaksınız.

(Selâmlar ve koridor yolu ile çıkar gider.)

ONUNGU SAHNE

NORA. SONRA ÇOCUKLAR.

NORA

(Bir süre dalgın durduktan sonra, başını geriye doğru kaldırır). Yok canım! -- Sanki beni korkutacak. O kadar budala değilim. (Çocukların eşyalarını toplamaya başlar; sonra hemen vazgeçer.) Ama?... Ha-vır, ama buna imkân yok! Bunu ben, sevdiğim için yaptım.

ÇOCUKLAR

(Soldaki kapının içinde görünürler). Anne, o adam şimdi gitti.

NORA

Evet, evet, biliyorum. Ama onun buraya geldiğini, kimseye söylemeyin. Anladınız mı? Babamıza da söylemeyin!

ÇOCUKLAR

Hayır söylemeyiz, anne! Ama bizimle gene oynayacak mısın?

NORA

Hayır, hayır; şimdi olmaz.

ÇOCUKLAR

A, anne, hani oynuyacaktın?

NORA

Evet oynayacağım. Ama şimdi oynayamam. İçeri gidin! Çok işim var. İçeri gidin, içeri; benim canım, benim tatlı yavrularım.

(Onları yavaşça içeri odaya sokar, arkalarından kapıyı örter.)

ONBİRİNCİ SAHNE

NORA. HELENE.

NORA

(Kanepeye oturur, eline bir örgü alır, biraz örer, fakat birdenbire durur). Hayır! (Etindeki ışığı atar, arağa kat-

lar, koridorun kapısını açar ve dışarıya bağıırır.) Helene! Ağacı getir. (Soldaki masaya gider ve masanın gözünü çeker, neye karar vereceğini bilmez bir hâlde ayakta durur.) Hayır! Buna, katiyen imkân yok.

HELENE

(Çam ağacı ile.) Nereye koyayım, madam?

NORA

Oraya; odanın ortasına koy.

HELENE

Daha gelecek şeyler var mı?

NORA

Hayır, teşekkür ederim! Lüzumlu olan şeylerin hepsi burada... Bende...

(Hizmetçi kız ağacı yerine koyduktan sonra gider.)

NORA

(Ağacı süslemeye koyulur). Buraya mumları... Buaraya da çiçekleri... İğrenç adam! Saçma, saçma! Ben, hiçbir tehlike görmüyorum. Şimdi, Noel ağacını süsleyim. Seni memnun etmek için, neler yapacağım. Thorwald! Bak sana ne şarkılar söyleyeceğim; ne danslar yapacağım!

ONİKİNCİ SAHNE

NORA. HELMER (Dışardan, koltuğunun altından bir sürü kâğıtla içeri girer).

NORA

Al. Geldin mi?

HELMER

Evet. Burada kimse var mıydı?

NORA

Burada mı? Hayır.

HELMER

Acaip. Evden Krogstad'ın çıktığını gördüm de...

NORA

Sahi mi? A, evet!.. Doğru... Krogstad biraz uğramıştı.

HELMER

Nora, yüzünden anlıyorum: O buradaydı; hem de, kendisini korumanı, senden rica etti.

NORA

Evet.

HELMER

Hem sen de bunu bana sanki kendiliğinden söylemiş olacaksın? Onun burda olduğunu, benden saklıyacaktın. Senden bunları da rica etmedi mi?

NORA

Evet, Thorwald! Ama...

HELMER

Nora, Nora!.. Bir de ona böyle şeyler vadettin, ha? Böyle bir adamla konuş, üstelik bir de ona vatte bulun! Bunlar yetişmiyormuş gibi, bir de bana yalan söyle!

NORA

Yalan mı?

HELMER

Buraya kimsenin uğramadığını, söylememiş miydin? (*Parmağı ile tehdit ederek*). Sakın ha! Benim minimini kuşum, bir daha böyle şey yapmasın! Hem böyle, senin gibi güzel sesli kuşların sesi temiz çıkmalı! Katiyen yanlış sesler çıkmamalı. (*Ona sarılır.*) Doğru değil mi? Ya! Bunu ben pekâlâ biliyordum. (*Onu bırakır.*) Artık, bundan bahsetmiyelim. (*Sobanın yanına oturur.*) Ah, burası ne sıcak, ne rahat yer. (*Biraz kağıtlarını karıştırır.*)

NORA

(*Kısa bir aralıktan sonra, ağaç ile meşgul olarak.*)
Thorwald!

HELMER

Evet.

NORA

Sternborg'larda, öbür gün yapılacak kostümlü baloya, o kadar seviyorum ki.

HELMER

Ben de, bana yapacağın sürprizi o kadar merak ediyorum ki.

NORA

Ah, budalalık.

HELMER

Ne?

NORA

Hiç, iyi bir şey bulamıyorum. Bana her şey saçma geliyor. Her şey mânâsız geliyor.

HELMER

Benim minimini Nora'm, bula bula, bu neticeyi mi buldu?

NORA

(Thorwald'in iskemlesinin arkasında, kollarını, iskemlenin dayanılacak yerinin üstüne koymuş olarak). İşin çok mu, Thorwald?

HELMER .

Eh...

NORA

Bu kâğıtlar ne?

HELMER

Bankaya ait işler.

NORA

Demek işe başladın?

HELMER

Personel işlerinde, yönetim işlerinde, bazı lüzumlu değişiklikler yapmak için, bundan önceki yönetim kurulundan yetki aldım da. Noel'de, hep bu işle uğraşacağım. Yıl başında, her şeyin yoluna girmesini istiyorum.

NORA

Demek onun için, zavallı Krogstad'ı...

HELMER

Hm.

NORA

(Iskemlesinin arkasına daha çok eğilir, yavaş yavaş eliyle Thorwald'ın ensesindeki saçları karıştırır). Bu kadar fazla işin olmasaydı, sana çok mühim bir ricada bulunacaktım, Thorwald.

HELMER

Söyle bakalım! Bu da neymiş?

NORA

Senin zevkin, kimseninkine benzemez, Thorwald. Onun için, kostümlü baloda gösterişli olmayı o kadar istiyorum ki, bu ricamı kabul et de, kıyafetimi, elbisemin şeklini bana sen söyle, olmaz mı?

HELMER

Ya, demek minimini inatçı, bir çıkmaza girmiş de, çekip çıkarırsınlar diye bekliyor ha?

NORA

Evet, Thorwald, sen yardım etmezsen, ben bir şey bulamayacağım.

HELMER

Peki, peki!.. Bir düşüneyim bakalım! Elbette çaresini buluruz.

NORA

Ah, ne iyi adamsın. (Tekrar Noel ağacına gider; biraz bekler.) Şu kırmızı çiçekler de ne güzel!.. Ama söylesene, Thorwald, şu Krogstad'ın suçu, sahi o kadar feci mi?

HELMER

İmza taklit etmiş. Bunun ne demek olduğunu biliyor musun?

NORA

Sakın bunu mecbur kalmış da yapmış olmasın?

HELMER

Evet!.. Yahut da, birçokları gibi, düşüncesizlikten yapmış olacak. Yoksa bir insanı, ufak bir şey için, mutlaka cezalandıracak kadar katı yürekli değilim.

NORA

Hayır!.. Bunu yapmazsın değil mi, Thorwald?

HELMER

Öyle insan vardır ki, suçunu açıkça söyler; cezasını çeker. Sonra kendini ahlâk bakımından gene de yükseltebilir.

NORA

Ceza mı çeker?

HELMER

Ama Krogstad, bu yolu seçmedi ki... Bir sürü hiyle ile, hokkabazlıkla, kendini kurtarmaya çalıştı. Hem işte bu hâli, onu ahlâk bakımından yok etti.

NORA

Böyle olduğuna emin misin?

HELMER

Bak bir düşün. Böyle, onun gibi, suçunu bilen bir insan, her yerde yalan söyler, yüze güler, ikiyüz-

lülük yapar, en yakınlarına, hem karısına, çocuklarına bile, kendini maskeleyerek zorunda kalır. Hele çocuklarının yanında böyle olması... İşin en korkunç yönü de bu ya, Nora.

NORA

Neden?

HELMER

Çünkü böyle, yalanla dolup taşan bir çevre, bütün aileyi zehirler, bütün aileye maraz getirir. Böyle bir evin içinde; çocukların alacağı her nefes, kötütük tohumu taşır.

NORA

(Helmer'in arkasında ve ona yakın olarak). Böyle olduğuna emin misin?

HELMER

Ya, Nora'cığim! Avukat olduğum için, bu hususta kâli tecrübeni var. Ahlakları genç yaşta bozulan insanların bemen hepsi, yalan söyleyen annelerin çocuklarıdır.

NORA

Neden yalnız anneler?

HELMER

Bu hal, en çok annelerden gelir de ondan... Ama tabii babaların da, bunda tesiri olur. Bunu avukatlar pek iyi bilir. Hem bu Krogstad denilen adam, kendi öz evlatlarını, senelerce yalanla, iki yüzlülükle zehirledi; işte bunun için onu, ahlâk bakımın-

dan kaybolmuş bir insan olarak tanıyorum. (*No-ra'ya ellerini uzatır.*) O hâlde, benim minimini, No-ram'ın, bu adamın işlerine bir daha karışmıyacağına bana söz vermesi lâzım... Ver bakalım elini bana. Hele, hele!.. Bu da ne oluyor? Uzat bakayım elini. Hah şöyle, o hâlde anlaştık. İnan bana, onunla birlikte çalışmama imkân yok... Açıkçası, böyle in-sanların yanında, kendimi vücutca hasta hissediyorum.

NORA

(*Elini çeker ve Noel ağacının öteki tarafına geçer.*) Burası ne kadar sıcak. Daha bir sürüt yapacak işim var.

HELMER

(*Ayağa kalkar ve kâğıtlarını düzeltir.*) Evet!.. Bakalım, yemekten önce bunların bir kısmını okumam lâzım. Daha senin kostümünü düşüneceğim. Noel ağacına, yıldızlı kâğıt içinde asılacak şeyi de, hazırladım galiba. (*Elıyla onun vitrünü okşar.*) Ah, benim biricik tarlakuşum.

(*Odasına gider ve kapıyı kapar.*)

ONÜÇÜNCÜ SAHNE

NORA. sonra ANNE-MARIE.

NORA

(*Susar, sonra hafif sesle.*) Yok canım! Böyle şey olmaz. İmkân yok. Olacak şey değil.

ANNE-MARIE

(*Soldaki kapının içinde.*) Küçükler, ille sizi istiyorlar.

NORA

Hayır, hayır, hayır! Sakın onları bana getirme! Sen onlara git, Anne-Marie.

ANNE-MARIE

Peki, peki, madam. (*Kapıyı kapar.*)

NORA

(*Korkudan yüzü solmuş bir halde.*) Çocuklarımın ahlâkı bozulacak! Demek bu vuva, zehirlenecek?

(*Kısa bir süre susar, sonra, başını kaldırır.*) Olamaz! Bu, dünyada olmaz.

İKİNCİ PERDE

Aynı oda.

Noel ağacı, köşede, piyanonun yanına konmuştur. Ağacın üzerindeki hediyeler alınmış, ağaç bozulmuş ve mumlar yanarak kısalmıştır. Kanapenin üzerinde, Nora'nın elbiseleri durmaktadır.

BİRİNCİ SAHNE

NORA. *(Odanın içinde yalnızdır, huzursuz bir hâlde dolaşmaktadır; nihayet kanapenin önünde durarak mantosunu alır).*

NORA

(Mantosunu tekrar kanapenin üzerine atar). Biri geliyor! *(Kapıya döner; dinler.)* Hayır!.. kimse yok... Tabii... Bugün, Noel'in birinci günü... Kimse gelmez. Yarın da kimse gelmez. Ama belki de... *(Kapıyı açarak dışarıya bakar.)* Ah, saçma! Tabii ciddi söylemedi. Böyle şey olmaz. İmkânı yok. Bir kere benim, üç küçük yavrum var.

İKİNCİ SAHNE

NORA. ÇOCUKLARIN DADISI *(Elinde büyük bir mukavva kutu ile soldaki kapıdan gelir).*

ANNE-MARIE

İşte, maskeli balo elbisesinin kutusu!.. Nihayet buldum.

NORA

75

NORA

Teşekkür ederim. Masanın üstüne koy!

ANNE-MARIE

(Dediği gibi yapar). Ama, çok bozulmuş.

NORA

Ahl.. Elimden gelse, büsbütün parçalarını!

ANNE-MARIE

Allah korusun! Düzilmesi kolay... Yalnız biraz sabır lazım...

NORA

Evet, ben de madam Linde'ye gideceğim. O bana yardım eder.

ANNE-MARIE

Şimdi gene dışarı mı çıkacaksınız? Bu kötü havada? Sonra, madam Nora üşürse, hastalanır.

NORA

Ah, keşke işin en kötü tarafı bu-olsa! Çocuklar ne yapıyor?

ANNE-MARIE

Zavallı yavrucuklar, Noel hediyeleriyle oynuyorlar, ama...

NORA

Beni çok arıyorlar mı?

ANNE-MARIE

Annelerini, yanbaşılarında görmeye o kadar alışmışlar ki.

NORA

Ya, ama Anne-Marie, bundan sonra, öyle eskisi gibi sık sık onların yanında olamayacağım.

ANNE-MARIE

Zarar yok... Çocuklar her şeye alışır.

NORA

Buna emin misin? Anneleri burdan büsbütün gitse, acaba unutulur mu, dersin?

ANNE-MARIE

Allah göstermesin! Büsbütün mü gitse?

NORA

Söyle bakayım bana, Anne-Marie! Öyle, vakit vakit aklımdan geçiririm de... Sen hiç, kendi çocuğunu, başkalarına emanet edebilir misin?

ANNE-MARIE

Ama ben, minimini Nora'ya sütünelik ettim ya.

NORA

Evet, ama, bunu isteyerek mi yaptın?

ANNE-MARIE

Böyle bu kadar iyi yeri bulduktan sonra? Benim gibi, felâkete itilmiş, fakir bir kız, hâlimden memnun olmasın da ne yapsın. Çünkü, o kötü adam bana hiç yardım etmedi ki.

NORA

Ama kızın seni mutlaka unuttu.

ANNE-MARIE

Yok, hayırlı Katiyen unutmadı. Genç kızlığında yapılan dini merasimi, evlendiğini bana hep yazdı.

NORA

(Ona sarılır). Ah seni ihtiyar Anne-Marie seni! Küçüklüğümde bana ne iyi annelik ettin.

ANNE-MARIE

Zavallı minimini Nora'nın, benden başka annesi yoktu ki.

NORA

Sahi, bak! Benim yavrularımın da annesi olmasa, eminim ki, gene sen... Saçma, saçma; saçma!.. (Kutuyu açar.) Sen içeri onların yanına git! Benim biraz işim var. Sen beni asıl yarın gör! Bak bana elbise ne yakışacak.

ANNE-MARIE

Evet, yarınki baloda, hiç kimse, madam Nora kadar güzel olmayacak. (Soldaki odaya gider.)

NORA

(Elbise kutusunu açmaya başlar, fakat kutuyu hemen fırlatır atar). Ah!.. Kendimi bir sokağa atsam! Bilmem buraya gelir mi? Bugünlerde, burada bir gütrütlü kopmazsa iyi. Yok canım!.. Aptallık... Kimsenin geleceği yok. Nafile kafanı yorup durma! Sen şu manşonunu temizlemeye bak! Hele o güzel eldivenler yok mu? Aldırış etme canım; aldırış etme! Bir, iki, üç, dört, beş, altı... (Bağırır.) Eyvah!..

Geliyorlar işte! (*Kapıya gitmek ister, fakat kaınrsı; bir hâlde durur.*)

ÜÇÜNCÜ SAHNE

NORA. MADAM LINDE (*Koridorudan gelir, mantosunu dışarda çıkartmıştır.*)

NORA

Ah, sen misin Christine? Dışarda başka kimse yok mu? Ne iyi ettin de geldin.

MADAM LINDE

Bana geldiğini söylediler. Beni aramışsın!

NORA

Evet, sizin oradan geçiyordum da, sana da uğradım. Yapılacak bir iş var. Bana yardım etmen lâzım. Gel, kanepeye oturalım! Bak beni dinle! Yarın akşam yukarda, konsolos Stenborg'larda kostümlü balo var da, Thorwald, benim Napoli'li balıkçı kızı kılığına girmemi istiyor. Hem biz Kapri adasında iken, ben Tarantella dansı öğrenmiştim. Baloda benim Tarantella oynamamı da istiyor.

MADAM LINDE

Hele bak! Descene sen baloda adamakıllı bir gösteri yapacaksın?

NORA

Evet, Thorwald öyle istiyor. Bak, işte elbiscem burada! Thorwald onu şu yanımızdaki terziye yaptırmıştı. Ama baştan aşağı yırtılmış. Bilmem ne yapmalı?..

MADAM LINDE

Ya.. Öyleyse hemen düzeltiriz. Yalnız, üstündeki süsler biraz bozulmuş. İğne iplik nerede? Hah! Bize lâzım olanı da, zaten burada.

NORA

Ah sen ne can arkadaşsın.

MADAM LINDE

(*Dikmeye başlar.*) Demek sen yarın kılık değiş-tireceksin, Nora? Biliyor musun, ben ne yapacağım? Ben de yarın senin süsünü görmek için, bir aralık buraya geleceğim. Bak sahi, dün akşamki o güzel suvarcye teşekkür etmeyi az kalsın unuttuyordum.

NORA

(*Kalkar, odanın öbür tarafına doğru yürür.*) Ah!.. Dün akşamımız bana, öyle, her zamankinden daha iyi geçmedi gibi geliyor. — Sen keşke daha önce gelseydin, Christine! — Evet, Thorwald, yuvamızı nasıl güzelleştireceğini, rahat bir yuvanın nasıl yapılacağını pekâlâ biliyor.

MADAM LINDE

Sen de ondan aşağı kalmazsın sanırım! Tevekeli boşuna babanın kızı olmamışsın. Ama, sen söyle bakayım, doktor Rank, hep öyle dünkü gibi üzüntü müdür?

NORA

Hayır, dün akşamki üzüntüsü göze çarpıyordu. Hem çok tehlikeli bir hastalığı var. Bel kemiği

veremi, zavallı adamcağız. Babası çok iğrenç bir adamdı. Bir sürü kadınla düşüp kalkardı. Onun için doktor Rank, çocukluğundan beri hastahklı büyüdü. Anlıyor musun?

MADAM LINDE

(İgne ile ipliği elinden düşürür). Ama canım Nora'cığım, benim iyi kalbî Nora'cığım! Sen bunları kimden öğrendin?

NORA

(Odanın içinde dolaşarak). Sanki bu da iş mi? Üç çocuk sahibi olduktan sonra... Hele arada sırada eve misafir de geldi mi? O yarı doktor sayılan kadın misafirler, insana bir sürü şey öğretiyor.

MADAM LINDE

(Tekrar dikişe devam eder; bir an durur). Doktor Rank, buraya her gün gelir mi?

NORA

Her gün gelir. Esasen Thorwald'in, en yakın çocukluk arkadaşıdır. Bana da iyi arkadaşlık eder. Hem doktor Rank, artık bu evin adamı sayılır.

MADAM LINDE

Sen şimdi sözüme cevap ver: Bu adam dürtüst bir insan mıdır? Yani, yüze gülmekten hoşlanır mı, demek istiyorum.

NORA

Hayır!.. Tam aksine... Bu da nerden aklına geldi?

MADAM LINDE

Sen dün beni onunla tanıştırmıştın ya... Bu evde adımı çok işittiğini söyledi; ama sonra, kocanın beni hiç tanımadığını anladım. O hâlde nasıl olur da, doktor Rank ?..

NORA

Evet, bu çok doğru, Christine. Thorwald, beni inanılmayacak kadar çok sever. Hem benden başka kimseyi gözünün görmediğini, kendisi de söyler. Hele ilk zamanlarda, sevdiğim arkadaşlardan birinin adını, evde ağzıma alacak olsam, beni o kadar çok kıskanırdı ki. Tabii ben de böyle bir şeye sebep olmak istemezdim. Ama doktor Rank'la, böyle şeyleri sık sık konuşurum. Çünkü, doktor Rank, benimle konuşmaktan çok hoşlanır. Anladın mı?

MADAM LINDE

Beni dinle, Nora! Sen bazı işlerde, hâlâ çocuk gibisin. Ben hem senden birkaç yaş daha büyüğüm, hem de senden biraz daha çok tecrübem var. Bak sana bir şey söyleyim: Sen, şu doktor Rank'la böyle işler görmeye bir son versen, daha iyi edersin.

NORA

Hangi işlere son vermeliymişim?

MADAM LINDE

Buna, yahut şuna... Kısacası bu işlere bir son vermen lazım, sanıyorum. Sen dün, hani seninle ilgilenen, zengin bir adamdan söz etmemiş miydin? Hani sana para bulmuş.

NORA

NORA

Evet!.. Ne yazık ki ortada olmayan bir adamdan...
Çok yazık! Peki, daha neymiş bakalım?

MADAM LINDE

Doktor Rank zengin mi?

NORA

Evet zengin.

MADAM LINDE

Bakmaya mecbur olduğu bir kimsesi var mı?

NORA

Hayır!.. Hiç kimseye bakmıyor. Ama ...

MADAM LINDE

Her gün buraya geliyor mu?

NORA

Evet! Söylemiştim ya.

MADAM LINDE

Fakat, nasıl olur da bu kibar adam, bu kadar
saygısız olabilir?

NORA

Ne demek istediğini, bir türlü anlayamıyorum.

MADAM LINDE

Öyle bilmemezlikten gelme, Nora! Bin iki yüz
spesi'yi kimden aldığını, sanki anlamadım mı sa-
nyorsun?

NORA

NORA

Sen çıldırdın mı? Böyle bir şeyi nasıl aklından
geçiriyorsun? Hem de her gün evimize gelen bir
hastanaya para alacağım ha! Hiç bizim için, bundan
daha kötü bir şey düşünülebilir mi?

MADAM LINDE

Demek sana borç veren, o değil?

NORA

Hayır!.. Emin ol, o değil. Böyle bir şeyi bir an
bile aklından geçirmedim. Zaten o zaman borç
örecek parası da yoktu. O, daha sonraları mirasa
kaldı.

MADAM LINDE

Öyle işe, işin böyle oluşu sanırım senin için
hadet olmuş, Nora'cığım.

NORA

Hayır!.. Doktor Rank'a rica etmeyi, hiçbir zaman
aklımdan geçirmedim. Hem enunim ki, istesey-

MADAM LINDE

Ama bunu tabii yapamazdın.

NORA

Hayır!.. Tabii yapamazdım. Hem böyle bir şeyi
aklımdan geçirmeye lüzum da yoktu. Ama o ka-
rşılığı biliyorum ki, bu meseleyi doktor Rank'a
söyledim...

MADAM LINDE

Demek bunu kocanın haberi olmadan konuşacaktın?

NORA

Bu meselenin içinden çıkmak zorundaydım. Hem onun bundan haberi yoktu. İşin içinden çıkmam lâzımdı.

MADAM LINDE

Evet, evet!.. Zaten dün, ben de öyle söylemiştim; ama...

NORA

(*Bıraşağı biryukarı dolaşarak*). Bu işi, bir kadın değil, ancak bir erkek halledebilirdi.

MADAM LINDE

İnsanın kendi kocası olsa, evet.

NORA

Saçma! (*Durur.*) Borcun hepsi ödenince, senet geri alınmaz mı?

MADAM LINDE

Evet!.. Tabii geri alınır.

NORA

Hem bu senet, yüz bin parça edilir. Üstelik yakılır da... Bu iğrenç kâğıt, bu pis kâğıt!

MADAM LINDE

(*Yüzüne dikkatle bakar, diktiği şeyi bir tarafa koyarak, yavaşça ayağa kalkar*). Nora, sen benden bir şey saklıyorsun.

NORA

Hâlimden öyle bir şey mi anlaşıyor?

MADAM LINDE

Dün sabahtan beri, sana bir hâl oldu. Nora, söyle nen var!

NORA

(*Ona yaklaşarak*). Christine! (*Dışarıyı dinler.*) Sus! Bak Thorwald geliyor. Bana bak! Sen biraz çocukların yanına git! Thorwald dikiş sevmmez. Söyle Anna-Marie'ye, sana yardım etsin!

MADAM LINDE

(*Elindeki dikişin bir kısmını toplar*). İyi, iyi!.. Ama seninle şöyle bir açıkça konuşmadan, burdan bir yere gitmem.

(*Soldaki odaya giderken, Helmer koridordan odaya gelir*).

DÖRDÜNCÜ SAHNE

HELMER. NORA.

NORA

(*Ona doğru giderek*). Ah! Seni ne kadar bekledim, Thorwald'ciğim.

HELMER

Burda Terzi mi vardı?

NORA

Hayır!.. Christine burdaydı. Elbisemin düzelmesine yardım ediyor. İnan bana, baloda kıyafetimi çok beğenecekler.

HELMER

Evet, nasıl?.. Bu fikrim, çok iyi bir buluş değil mi?

NORA

Çok güzel! Ama benim, seni dinlemem de iyi değil mi?

HELMER

(Çenesini okşar). Tabii iyi... Yani kocanın sözünü dinliyorsun da onun için iyi ha! Hele, hele!.. Seni gidi minimini yaramaz seni! Böyle düşünmediğini pekâlâ biliyorum. Sakın seni rahatsız etmeyim. Zannedersen, elbiseni prova edeceksin!..

NORA

Sen de çalışacaksın galiba?

HELMER

Evet!.. (Ona bir sürü kâğıt gösterir.) Görüyorsun ya! Bir kerc bankaya girdik.

NORA

Thorwald.

HELMER

(Durur). Evet.

NORA

Küçük sincabın, senden, içinden gelen bir şeyi rica etse?..

HELMER

Ey, sonra?

NORA

Yapar mısın?

HELMER

Tabii, önce ne olduğunu bilmem âzım.

NORA

Bana bir dostça davransan; sözümü bir dinlesen! Yok mu? Küçük sincab, kendini ordan oraya atacak. Hem bak! Ne maskaralıklar yapacak.

HELMER

Eh, hadi söyle bakalım!

NORA

O zaman tarlakuşu bu evin her yerinde, yüksekten, alçaktan çınçın ötecek.

HELMER

Hele bak! Benim tarlakuşum, daha şimdiden ötüp duruyor.

NORA

Onu bir yapsan, peri kızı olurum da, mehtapta senin önünde dans ederim, Thorwald.

HELMER

Nora!.. Sakın bu iş, hani bu sabah kafama sokmaya çalıştığın iş olmasın?

NORA

(Yalvarır). Evet Thorwald, yalvarırım sana!

HELMER

Demek sen, bu işle öyle tekrar tekrar uğraşmaya gerçekten cesaret edebiliyorsun?

NORA

Evet, evet!.. Benim sözümü dinliyeceksin; Krogstad'ı bankadaki işinden atmayacaksın!

HELMER

Nora'cığım! Onun işini, madam Linde'ye vereceğim.

NORA

Evet, bu yaptığın, çok büyük bir lütuf... Ama Krogstad'ın yerine, bankadan, başka bir memuru da çıkarabilirsin.

HELMER

Bu seninkisi, ama da inat! Yani sen, budalaca bir vaitte bulundun diye, birisini kayıracaksın diye ben de...

NORA

Hayır!.. İş böyle değil, Thorwald. Ben bunu senin için yapıyorum. Bir kere bu adam, en bayağı gazetelere yazı yazıyor. Bunu sen kendin söyledin. Sonra sana, akla gelmedik senalıklar yapabilir. Ondan, o kadar korkuyorum ki...

HELMER

Ha evet!.. Anlıyorum. Seni korkutan şey, o eskiden olan bitenler.

NORA

Nc demek istiyorsun ?

HELMER

Tabii sen, babamı hatırladın.

NORA

Evet, doğru. Bak bir düşün, babam için, bir sürü ahlaksız, gazetelere yazdı durdu. Babama ne kasıtlı suçlar yüklediler. Zannedersen, bu işi araştırmak için, hükümet seni oraya göndermeseydi, babama sen iyi davranmasaydın, ona yardım etmeseydin, babamı işinden atıracaklardı.

HELMER

Nora'cığım!.. Yalnız babamla aramda mühim bir fark var. Babam öyle, kendisiyle pek uğraşlamıyacak bir memur değildi. Ama, ben öylemiyim ya?.. Ben bu mevkide kaldıkça, sanırım bu hep böyle olacak.

NORA

Yok!.. Kötü kişilerin neler icat edeceğini kimse bilemez. Hele şu sessiz, şu dertsiz yuvamızda, sen, ben, çocuklarımız, daha iyi yaşayabiliriz; daha rahat, daha mesut olabiliriz. Thorwald, onun için senin, istediğimi mutlaka yapman lazım...

HELMER

İşte senin bu rican, onu bankada tutmama engel oluyor ya. Zaten Krogstad'ı işinden çıkarmak istediğimi, bankada herkes biliyor. Bir de, yeni banka direktörü, karısının tesiri altında kalıyor diye, her yerde söylensin!

NORA

Peki, böyle derlerse ne olur?

HELMER

Hayır!.. Tabii bir şey olmaz. Yalnız küçük inatçının dediği olsun da... Bütün memurların önünde kendimi gülünç mü yapayım? Herkesin, dışardan gelen bir sürü tesirden kendimi kurtaramadığımı sanmasına mı yolaçayım? Evet inan bana, bu iş çok geçmeden başıma neler getirmez! Hem ben bankada direktör oldukça, Krogstad'ın bankada kalmasına hiç imkân vermiyen başka bir şey daha var.

NORA

Ne var?

HELMER

Hadi, ahlâksızlıklarımı, icabında görmemezlikten geleyim.

NORA

Ya!.. Değil mi, Thorwald?

HELMER

İşittigime göre, oldukça marifetli bir insanmış. Ama ben onu, gençliğimde tanımıştım. Hem bu tanıma benim için, insanı hayatının ileri yıllarında sık sık rahatsız eden, acelaye gelmiş bir tanışıklık olmanın vasfını taşıyor. Evet, sana açık açık söyleyim: Birbirimizle senli benli konuşuruz. Hem patavatsız adam, bu münasebetimizi başkalarının yanında saklamaya bile lüzum görmez. Aksine bu durumun, bana karşı samimi bir tavır takınma hakkını da kendisine vermiş olduğu inancındadır. "Sen, Helmer, sen" lâtını ağızından düşürmez. Üstelik bunu, bana bir koz olarak kullanır. İnan bana, bun-

lar benim çok canımı sıkıyor. Bu adamın, bankadaki mevkiimi, dayanılmaz hâlde sokacağı muhakkak.

NORA

Thorwald, sen bunları ciddi söylemiyorsun.

HELMER

Ya, öyle mi? Neden ciddi söylemiyor musum?

NORA

Ciddi söylemiyorsun! Çünkü bunların hepsi, küçük, ehemmiyetsiz sebepler.

HELMER

Ne diyorsun? Küçük sebep mi? Yoksa benim küçüklük ettiğimi inancında mısın?

NORA

Hayır!.. Bilâkis, canım Thorwald'im! Hem onun için!..

HELMER

Zarar yok; sen bu gösterdiğim sebepleri küçük buluyorsun. Belki bu benim yaptığım bir küçüklük. Hım, küçüklük! O hâlde!.. Peki, bu işe gerçekten bir son vermek lâzım. (Koridorun kapısına giderek bağırır.) Helene!

NORA

Ne istiyorsun?

HELMER

(Kâğıtlarının arasında bir şey araştırarak). Bu işi, atuk kesip atmam istiyorum.

BEŞİNCİ SAHNE

ÖNCEKİLER. HELENE (İçeri girer).

HELMER

(*Helene'ye*). İşte, alın bu mektubu! Hemen gidin! Hademelerden birine verin! O gereğini yapar. Ama çabuk olun! Adres üstünde yazılı. Şu parayı da alın!

HELENE

Peki. (*Mektubu alır gider.*)

HELMER

(*Kâğıtları bir araya toplar*). İşte böyle, benim küçük inatçım.

NORA

(*Nefesi kısılmış gibi*). Thorwald! bu mektup da ne?

HELMER

Krogstad'ın görevine son veren mektup.

NORA

Onu geri al Thorwald! Daha vakit varken geri al! Aman Allahım! Thorwald, geri al onu! Benim hatırım için... Hem kendin için; çocuklarının hatırı için geri al! Anlıyor musun, Thorwald? Deddiğimi yap! Bu işin başımıza ne büyük zarar getireceğini bilmiyorsun.

HELMER

Çok geç.

NORA

Evet, çok geç.

HELMER

Nora'cığım! Senin bu korkunu, mazur görüyorum. Hem bu korkunun, benim için onur kırıcı bir davranış olmasına rağmen, seni mazur görüyorum. Evet, bu, beni küçültücü bir davranış olmaktan başka bir şey değil! Yoksa, ahlaksız bir köşebaşı avukatının öc almasından korkmam lâzım geldiğini düşünmen, beni tahkir değil de nedir? Fakat her şeye rağmen, seni mazur görüyorum. Çünkü senin bu hâlin, bana olan sevgine o kadar güzel şahadet ediyor ki. (*Ona sarılır.*) Bu işin böyle olması lâzım, canım Nora'cığım. Sonu ne olursa olsun, hem bu iş benim için ağır bir neticeye de varsa, inan bana kâfi derecede kuvvetim, cesaretim var. Bak! Benim, her mesuliyeti üzerine almasını bilen bir adam olduğumu göreceksin.

NORA

(*Korkudan şaşırmuş bir hâlde*). Ne demek istiyorsun?

HELMER

Her şeyi ben üzerime alırım demek istiyorum.

NORA

(*Kesin bir tavırla*). Sen bunu dünyada yapamazsın.

HELMER

Peki!.. O hâlde, mesuliyeti seninle paylaşalım! Nora! Karı koca değil miyiz? Paylaşırız. En doğrusu bu. (*Onu okşar.*) Şimdi memnunsun ya? Ne o, ne o,

O da ne? Bana öyle, ürkek güvercinler gibi bakma! Bunların hepsi boş. Sen şimdi Tarantella'mı oynamaya bak! Tamburen'e çalış! Ben arka bürodayım! Orta kapıyı da kapayacağım. Hiç bir şey duymam! İstedğin kadar gürültü et! (*Kapının önüne gelince arkasına dönerek.*) Rank gelirse, beni nerede bulacağını söylersin!

(*Ona elini sallar, elindeki kâğıtlarla odasına girer ve kapıyı kapar.*)

ALTINCI SAHNE

NORA. Sonra RANK. Daha sonra HELENE.

NORA

(*Korkudan şaşırmıştır; olduğu yere mihlanmış gibi mırıldanır*). O bunu yapar. Yapar, hem inat olsun diye yapar.—Hayır!.. Bu katiyen olmaz. Dünyada olmaz. Her şey olur, bu olmaz! Bu işten bir kurtulmanın yolu... Bu işin bir çaresini bulsam! (*Koridorda zil çalar.*) Doktor Rank! Her şey olur, bu olmaz! Her şey olur, ama bu olmaz! (*Elini vavaşa yüzünde dolaştırır, kendisini toparlayarak, koridorun kapısını açmaya gider. Doktor Rank, dışarda kürkünü asmaktadır. Biraz sonra, ortalık kararmaya başlar.*)

NORA

Hoş geldiniz, doktor Rank! Geldiğinizi, zili çalışınızdan anladım. Ama, şimdi Thorwald'e gitmeyin! Zannederseniz çalışıyor.

RANK

Peki, ama siz?

NORA

(*Doktor Rank odaya girerken, Nora arkasından kapıyı kapar*). Ah! Siz de bilirsiniz ya... Sizin için her zaman vaktim var.

RANK

Teşekkür ederim. Ben de, mümkün olduğu kadar bu vakitten yararlanmaya çalışacağım.

NORA

Ne demek istiyorsunuz? Mümkün olduğu kadar yararlanacak mısınız?

RANK

Evet. Yoksa bu sözüm sizi korkuttu mu?

NORA

Hayır!.. Çok mânâlı bir söz de ondan. Yoksa bir şey mi var?

RANK

Hem de, kendimi çoktan hazırladığım bir şey var. Tabii, bu kadar çabuk geleceğini ummamıştım.

NORA

(*Onun kolunu tutar*). Siz, bir şey duymuşa benziyorsunuz. Doktor Rank, bunu bana mutlaka söyleyeceksiniz!

RANK

(*Sobanın yanına oturur*). Çok feci durumdayım. Yapacak bir şey kalmadı.

RORA

(*Ferahlarcasına nefes alarak*). Kendinizden mi bahsediyorsunuz —?

RANK

Ya kimden bahsedeceğim? İnsanın, kendini aldatmasında hiç fayda yok. Hastalarımın hepsinden çok acınacak olan ben'im, madam Helmer. Bugünlerde, sağlık durumumu iyice gözden geçirdim. Tam iflâs... Belki şu bir ay içinde, yukardaki mezarlıkta çürümeye bile başlayacağım.

NORA

Aman, ne fena şeyler söylüyorsunuz?

RANK

Durumum gerçekten çok kötü. Ama işin en kötü tarafı, buna sıra gelinceye kadar, daha kötü olan şeyler var. Son bir tecrübem daha kaldı. Onu da yapıp bitirdim mi, artık, benim için başlayacak çöküntünün zamanını, aşağı yukarı biliyorum demektir. Yalnız size bir şey söyleyeceğim. Helmer hassas bir insandır. Fena şeylerden tiksindir. Hasta yatığım odaya, gelmesini istemem —

NORA

Ah!.. Ama doktor Rank...

RANK

Odama geldiğini istemem. Katiyen istemem. Kapımı ona kapayacağım. O kötü neticenin başlayacağını kesinlikle anladığım anda, üstü siyah haçlı kartvizitimi size gönderirim. O uğursuz, o korkunç yıkılışın, artık başladığını o zaman anlarsınız.

NORA

Yok canım! Hani bugün siz hiç de çekilecek gibi değilsiniz. Halbuki ben sizi bugün neşeli görmeyi o kadar isterdim ki.

RANK

Ölüm gözümün önünde dolaşırken, başkalarının işlediği günahın cezasını çekerken mi beni neşeli görmek isterdiniz? Bu mu adalet? Tabiatın böyle insafsızca hesaplaşması, aşağı yukarı, hemen her ailenin başına belâ.

NORA

(*Kulaklarını tıkar*). Saçma! Neşeli olmaya bakın! Neşeli!

RANK

Evet... Amma da yaptınız! Buna ancak gülünür. Benim zavallı, günahsız sırtım, babamın, teğmenmenliğinde geçirdiği keyifli günlerin hesabını verisin!

NORA

(*Masanın solunda*). Babanız aşırı bir, kuşkonmaz ve kazciğeri meraklıydı. Öyle değil mi?

RANK

Evet, mantar yemeyi de severdi.

NORA

Ya!.. Mantarı da severdi. Evet, zannedersen istirdiyeyi de severdi?

RANK

Evet, istirdiyeyi de. istirdiyeyi de severdi. tabii.

NORA

Hem sonra, Porto şarabını, şampanyayı da bunlara ekleyin! Ne yazık ki, bu lezzetli şeylerin hepsi de, vücudumuza zararlı.

RANK

Üstelik, şu saydığımız şeylerden en ufak bir hisse bile almayan bedbaht bir uzuv da bunlardan zarar görüyor.

NORA

Ya!.. Evet!.. İşin en acıklı tarafı da bu...

RANK

(Neler düşündüğünü anlamaya çalışarak, ona bakar).
Hm —

NORA

(Biraz gerikerek). Neden güldünüz?

RANK

Hayır, siz güldünüz!

NORA

Hayır, gülen sizsiniz, doktor Rank!

RANK

(Ayağa kalkar). Meğer siz, benim bildiğimden de yamanmışsınız.

NORA

Bugün ben her çılgınlığı yapabilecek kabiliyeteyim.

RANK

Öyle anlaşıyor.

NORA

(Ellerini onun omuzlarına koyarak). Kuzum, canım doktor Rank!.. Sizi elimizden almasınlar da...

RANK

Ah!.. Her hâlde çabuk avunursunuz. Giden, çabuk unutulur.

NORA

(Onun yüzüne endişe ile bakarak). Öyle mi sanıyorsunuz?

RANK

Yeni tanışmaları olur. Hem sonra...

NORA

Bu yeni tanışmaları kim yapacak?

RANK

Ben gidince, bunu siz de yaparsınız, Helmer de yapar. Hem bilhassa sizin, çoktan bu yolu tuttuğunuzun farkındayım. Şu madam Linde'nin dün akşam burda ne işi vardı?

NORA

Ya?.. Yoksa zavallı Christine'i benden kıskanıyor musunuz?

RANK

Evet, kıskanıyorum. Bu evin içindeki yerini o alacak. Ben ölünce, belki bu kadın...

NORA

Hişt! O kadar yüksek sesle konuşmayın! Kendisi içerde...

RANK

Bugün de mi burda? Görüyorsunuz ya...

NORA

Elbisemi dikmeye geldi. Allalum siz de artık dayanılmaz hale geldiniz! *(Kanâpeye oturur.)* Biraz doğru düşünün, doktor Rank! Yarın göreceksiniz! Bakın, ne güzel dans edeceğim. Hem yalnız sizin için dans ettiğimi pekâlâ aklınızdan geçirebilirsiniz! Evet, tabii Thorwald için de dans edeceğim. Tabii... *(Kutunun içinden bazı şeyler alır.)* Doktor Rank, oturun buraya bakayım! Size bazı şeyler göstereceğim.

RANK

(Oturur.) Ne göstereceksiniz?

NORA

Buraya bakın, buraya.

RANK

İpekli çorap.

NORA

Ten rengi. Güzel değil mi? Ya!.. Şimdi burası karanlık... Ama yarın... Hayır, hayır, hayır!.. Ayağım da, yalnız alt kısmı görünüyor. Ah, cauları isterse hatırım için üst tarafını da görürler!

RANK

Hm —

NORA

Neden öyle tenkid eder gibi görünüyorsunuz? Yoksa bu çorapların bana yakışmıyacağını mı zannediyorsunuz?

RANK

Bu hususta kati birşey söylememe imkân yok...

NORA

(Bir an onun yüzüne bakar.) Ne ayıp şey!.. Utanın! *(Çoraplarla, hafifçe onun kulağına vurarak.)* Öyleyse alın, işte karşılığı. *(Tekrar kutuya koyar.)*

RANK

Acaba, daha başka göreceğimiz harukulâde şeyler yok mu?

NORA

Artık göreceğiniz hiçbir şey yok... Çünkü, siz mü-nasebetsizin birisiniz! *(Biraz şarkı mırıldanır ve öteyi beriyi karıştırır.)*

RANK

(Kısa bir sükattan sonra.) Burada, böyle sizinle tamamen başbaşa olduğum zaman, düşünürüm de bir türlü akıl erdiremem. Hayır!.. Bir türlü kavrayamam. «Ya ben bu evin içine adımımı hiç atmamış olsaydım? Hâlim ne olurdu?» derim.

NORA

(Güler.) Evet!.. Zannedersen, evimiz hoşunuza gidiyor.

RANK

(Hafif sesle, önüne bakarak.) İnsanın, bütün bunları bırakıp gitmek zorunda kalması...

NORA

Saçma! Siz, hiçbir şeyi bırakıp gidecek değilsiniz.

RANK

(Önceki durumda). — Hem de, geride küçücük bir minnettarlık belirtisi bile bırakmadan gitmek!.. Ancak geride çok sürmeyecek bir üzüntü bırakmak. Benden sonra bu eve ilk girecek insanın dolduracağı boş yerden başka bir şey bırakmamak.

NORA

Size bir şey rica etsem? Hayır lüzum yok...

RANK

Nasıl bir şey?

NORA

Dostluğunuzu tam olarak gösterecek bir şey için, size ricada bulunacaktım da...

RANK

Ya!.. Peki, neymiş?

NORA

Hayır!.. Yani... «Benim için çok mühim olan bir işi yapar mısınız?» demek istiyorum.

RANK

Nihayet beni, böyle gerçekten bahtiyar etmeye niyetiniz var demek?

NORA

Ama, bunun ne olduğunu bilmiyorsunuz ki.

RANK

Peki, öyleyse söyleyin!

NORA

Hayır!.. Söylemeyeceğim, doktor Rank. Bu kadar fazla... Bu, benim hatırım için yapılacak bir iş olduğu kadar, bir danışma, hem bir yardım da...

RANK

Hele böyle birçok şeyi karşılayacak olduktan sonra, daha iyi ya. Ama ne demek istediğinizi bir türlü anlıyamıyorum. Hadi söyleyin! Bana itimadınız yok mu?

NORA

Evet, size itimat ettiğim kadar, hiç kimseye itimat edemem. Benim en sadık, en iyi arkadaşım sizsiniz! Bunu pekâlâ biliyorum. Hem onun için, bu düşündüğümü size söylemek istiyorum ya. Beni dinleyin, Doktor Rank! Sizin bir şeyi önlemeniz gerek... Thorwald'in beni ne kadar içten, ne kadar gerçekten sevdiğini bilirsiniz! Hayatını benim uğrumda feda etmek için, bir an bile tereddüt etmez.

RANK

(Ona doğru eğilerek). Nora! zannediyor musunuz ki, yalnız o?

NORA

(Hafif bir titreyişle). Ey?..

RANK

Hayatını sizin için memnuniyetle feda eder?

NORA

(Kederli). Ya?.. Demek öyle...

RANK

Buradan büsbütün çekilip gitmeden, size şunu bildirmedi kararlıyım: Bu iş için, daha elverişli bir zaman bulamazdım. — Evet, Nora!.. Artık bunu

siz de biliyorsunuz. Hem herkesten çok, bana güvenebileceğinizi artık siz de biliyorsunuz.

NORA

(Ayağa kalkar; sade ve sessiz bir tavırla). Bırakın beni geçeyim.

RANK

(Ona yol verir, fakat oturmaya devam eder). Nora!..

NORA

(Koridorun kapısında). Helene, lâmbayı getir! — (Sobaya gider.) Ah!.. Azizim doktor Rank, bu hareketiniz hakikaten çok çirkin.

RANK

(Ayağa kalkar). Sizi bütün kalbimle, hiç kimsenkine benzemiyen bir sevgiyle sevdiğim için mi? Bu mu çirkin olan?

NORA

Hayır!.. Ama, bunu bana söylememeli idiniz. Buna hiç lüzum yoktu.

RANK

Ne demek istiyorsunuz? Yoksa biliyor muydunuz?

(Hizmetçi kız elinde lâmba ile içeri girer, lâmbayı masanın üzerine koyar ve tekrar dışarı çıkar.)

RANK

Nora!.. Madam Helmer!.. Size Soruyorum; Yoksa biliyor muydunuz?

NORA

Ah!.. Bilip bimeddiğimi ben ne bileyim! Size bir şey söyleyecek durumda değilim. Bu kadar beceriksiz olacağınızı tahmin etmemiştim, doktor Rank! Yoksa, her şey yolundaydı.

RANK

Hiç olmazsa, emirlerinizi bütün varlığımla yerine getirmeye hazır olduğuma şimdi inanıyorsunuz ya. Artık söyleyeceksiniz, değil mi?

NORA

(Ona bakarak). Bu hâdiseden sonra mı?

RANK

Rica ederim, izin verin de; söyleyeceğiniz şeyin ne olduğunu öğreneyim.

NORA

Şimdi artık hiçbir şeyi öğrenmeye hakkınız yok.

RANK

Yo, yo!.. Beni bu şekilde cezalandırmayın! İzin verin de, size gücümün yettiği kadar hizmet edeyim.

NORA

Artık şimdi benim için yapacağınız iş kalmadı. Artık hiçbir yardıma ihtiyacım yok. Bunların yalnız kuruntudan başka bir şey olmadığını siz de göreceksiniz. Evet, başka bir şey değil! Tabii bir şey değil! (Sallanan iskemleye oturur, ona bakar, gülümser.) Ya!.. Siz gerçekten parlak bir insansınız, doktor Rank. Lâmbalar yansın da, siz sıkılmadan hâlâ?

RANK

Yo!.. Niye sıkılacakmışım? Yoksa gideyim mi? Büsbütün gittiğimi mi istiyorsunuz?

NORA

Hayır!.. Bunu yapmanıza lüzum yok. Tabii bunları sonra da buraya, şimdiye kadar nasıl geldinizse, gene öyle gelin! Thorwald'in sızış yapamayacağını, siz de bilirsiniz!

RANK

İyi, ama siz?

NORA

A!.. Sizin buraya gelmeniz de ben daima memnun olurum.

RANK

Zaten beni yanlış yola götüren de bu oldu ya. Siz benim için anlaşılmaz bir varlıksınız. Bazen, beraber olduğumuz zaman, tıpkı Thorwald'le berabermiş gibi benden hoşlanmadığınızı zannederdim.

NORA

Evet, görüyorsunuz ya, öyle insanlar vardır ki, onlarla birarada olmaktan ancak haz duyulur.

RANK

A evet, bunda büsbütün haksız değilsiniz.

NORA

Vaktiyle ben, kendi evimizde, tabii en çok babamı severdim. Ama arada sırada hizmetçilerin odasına kaçıp gitmekten çok hoşlanırdım çünkü onlar beni hem azarlamazlardı hem de aralarında çok neşeli şeyler konuşurlardı.

RANK

Ya!.. Demek onların yerine şimdi ben geçtim.

NORA

(Sıçrayıp kalkar ve onun yanına gider). Ah kuzum, canım doktor Rank! Ben böyle bir şey demek istemedim. Ama siz de bilirsiniz ya: Vaktiyle babamın yanında gördüklerim, şimdi Thorwald'in evinde tekrarlanıyor.

(Hizmetçi kız koridordan içeri girer.)

HELENE

Madam! (Bir şey fıslırdar ve ona bir kartvizit uzatır.)

NORA

(Karta bir göz alar). Ah! (Kartı cebine sokar.)

RANK

Kötü bir şey mi?

NORA

Hayır, hayır!.. Kötü bir şey değil... Şey... Yeni bir elbise yapturdım da...

RANK

Nasıl? Elbiseniz işte orada ya.

NORA

A!.. Evet!.. Bu da başka bir elbise... ben ısmarladım. Yalnız Thorwald bilmesin!

RANK

Ya!.. Demek büyük sır buymuş.

NORA

Evet, bu!.. Siz hemen onun vanına gitmeye bakın! En arkadaki odada... Onu mümkün olduğu kadar oyalayın!

RANK

Merak etmeyin! Elimden kurtulmaz. (Helmer'in odasına gider.)

NORA

(Hizmetçi kıza): — Mutfakta mı bekliyor?

HELENE

Evet! Arka merdivenden geldi.

NORA

İyi ama, burada misafir olduğumu söylemedin mi?

HELENE

Evet, söyledim; ama dinlemedi.

NORA

Gitmiyor mu?

HELENE

Hayır!.. Sizinle konuşmadan gitmiyecekmış.

NORA

Öyleyse buraya getir! Ama gürültü etme! Helene sakın kimseye söyleme! Kocamın hoşuna gınyuyecek bir sürpriz.

HELENE

Evet, evet!.. Anlıyorum. (Dışarı çıkar.)

NORA

İşte, şimdi facia başlıyor. Hem sahi geldi. Hayır, hayır, hayır!.. Bir şey olacağı yok!.. Hiçbir şey olmayacak. (Helmer'in kapısına gider ve kapıyı sürgüler.)

(Helene, avukat Krogstad'a kapıyı açar ve tekrar çıkar. Krogstad'ın arkasında bir kürklü palto, ayaklarında çizme ve başında kalpak vardır.)

YEDİNCİ SAHNE

NORA. KROGSTAD.

NORA

(Ona doğru). Yavaş konuşun! Kocam evde.

KROGSTAD

Olsun! Beni ilgilendirmesin.

NORA

Benden ne istiyorsunuz?

KROGSTAD

Size bir şey soracağım.

NORA

O hâlde, çabuk olun! Ne soracaksınız?

KROGSTAD

İşimden çıkarıldığımı bana bildirdiler. Tabii bunu biliyorsunuz! Değil mi?

NORA

Önliyemedim, mösyö Krogstad. Sizin işiniz için çok uğraştım; ama bir netice elde edemedim.

KROGSTAD

Demek kocanız sizi bu kadar seviyor? Size yapabileceğim fenahlığı biliyor da, genç...

NORA

Onun bu işi bildiğini aklınızdan nasıl geçirebiliyorsunuz?

KROGSTAD

Yok, hayır!.. Aklımdan böyle bir şeyi ben de geçirmedim. Bu kadarlık olsun mert olmak, hiç benim sevgili Thorwald Helmer'imın şanımdan mıdır?

NORA

Mösyö Krogstad, kocama saygılı olun!

KROGSTAD

Tabii, ben de kendisine borçlu olduğum saygıyı göstermeğe hazırım. Ama sayın madamın, meseleyi bu kadar korkarak örtbas ettiğine bakılırsa, yaptığı işin içyüzünü dünden bugüne daha iyi anladığını kabul etmekte haklıyım sanırım.

NORA

Sizin bana öğretmek istediğinizden daha iyi anlamış bulunuyorum.

KROGSTAD

Evet!.. Hele benim gibi, ortada kötü bir hukukçu da olunca...

NORA

Benden istediğiniz ne?

KROGSTAD

Sadece sizin halinizi görmek istedim, madam Helmer. Bütün gün sizi düşündüm. Bir veznedarda, bir köşebaşı avukatında, bir — nasıl diyim, benim gibi bir insanda da merhamet denen şeyden biraz olsun bulunur.

NORA

Öyleyse bunu ispat edin! Yayırlarımı düşünün!

KROGSTAD

Siz, kocanız, benimkileri düşündünüz mü? Ama bunun da ehemmiyeti yok. Ben sırf, bu meseleyi o kadar ciddiye almayın demeye buraya geldim. Şimdilik dâva açacak değilim.

NORA

A, demek dâva açmıyacaksınız! Zaten bunu ben de anlamışım.

KROGSTAD

Bütün bunlar dostça da halledilebilir. Bu işin öyle herkesin ağzına düşmesinde fayda yok... Hâdise yalnız üçümüzün arasında kalabilir.

NORA

Kocamın bunu hiç bilmemesi lâzım.

KROGSTAD

Bunu nasıl önleyebilirsiniz? Yoksa, borcunuzu hemen ödeyebilecek misiniz?

NORA

Hayır!.. Şimdi imkânsız.

KROGSTAD

O hâlde, parayı birkaç gün içinde bulabilmeniz mümkün mü?

NORA

Buna hiç imkân yok.

KROGSTAD

Evet, imkân da bulsanız gene işinize yaramıyacak. Hem elinizde kıyamet kadar para da olsa, senedi size yada edecek değilim.

NORA

Senedi ne yapacağınızı bana söyler misiniz?

KROGSTAD

Senedi, yalnız saklayım, elimin altında tutayım yeter. Bu işle alakalı olmıyanlar, elimde böyle bir senedin bulunduğunu hiç bilmeyecekler. Eğer bunun için ümitsizliğe düştünüz de, aklınızdan bir şey geçiriyorsanız...

NORA

Evet, geçiriyorum!

KROGSTAD

... evinizi, yuvanızı terketmeyi düşünüyorsanız...

NORA

Evet, bunu düşünüyorum!

KROGSTAD

... yahut daha tecrübe bir şeyi aklınızdan geçiriyorsanız...

NORA

Bunu nerden biliyorsunuz?

KROGSTAD

... bunlardan vazgeçin!

NORA

Böyle bir şeyi düşündüğümü nerden biliyorsunuz?

KROGSTAD

Bizim gibilerin aklına, önce böyle şeyler gelir de ondan. Benim de aklıma vaktiyle bu gelmişti; ama, ne yalan söyleyim, cesaret edemedim.

NORA

(Hafif sesle). Ben de...

KROGSTAD

Hayır!.. Cesaret edemediniz! Değil mi? Sizin de cesaretiniz yok ha?

NORA

Hayır; Cesaretim yok.

KROGSTAD

Esasen bu, aptallıktan başka bir şey olmaz. Hele aile içinde fırtına dağıldıktan sonra... Cebimde kocanıza bir mektup var.

NORA

Her şeyi yazdınız mı?

KROGSTAD

Mümkün olduğu kadar yumuşak bir ifade ile.

NORA

(Acile). Bu mektup onun eline geçmemeli! Onu parçalayın! Parayı sağlamak için, mutlaka bir çare bulacağım.

KROGSTAD

Affedersiniz, saygıdeğer madam! Ama zannı edersen biraz önce size söylemiştim.

NORA

Ah! Size olan borcumu söylemiyorum. Siz bana, kocamdan istediğiniz parayı söyleyin! Onu bulayım.

KROGSTAD

Ben kocanızdan para istemiyorum.

NORA

Öyleyse, ne istiyorsunuz?

KROGSTAD

Peki, ne istediğimi size söylüyüm, madam! Çevrenin saygını kazanmak istiyorum, saygıdeğer madam; tekrar yükselmek istiyorum! Hem kocanızın bu işde bana yardım etmesi lâzım. Bir buçuk yıldan beri, şerefimi, haysiyetimi lekeliyecek hiçbir suç işlemedim; bu müddet içinde en feci durumlarla savaşmak zorunda kaldım; bu hâlimden de memnundum; çünkü kendimi adım adım yükseltebiliyordum. Şimdi işimden atıldım. Hem de öyle, artık bir lütufmuş, inayetsizmiş gibi tekrar bankaya alınmakla iktifa edemem. İşte söylüyorum size: Yükselmek istiyorum. Bankaya yeniden girmek, daha yüksek bir memuriyeti üzerime almak istiyorum. Kocanızın, benim için bir memuriyet bulması lâzım...

NORA

O, bunu dünyada yapmaz!

KROGSTAD

Yapacak. Ben onu bilirim: Ağzını bile açmayacak. Hem ben bir kere onunla içerde işe başladım mı, bakın görün sonra ne olacak! Bir yıl bile geçmeden direktörün sağ kolu olacağım. Artık bankayı Thorwald Helmer değil, Niels Krogstad idare edecek.

NORA

Siz bunu hiçbir zaman göremiyacaksınız!

KROGSTAD

Yoksa bir şey mi yapmak niyetindesiniz?

NORA

Evet, artık onu yapmaya cesaretim var.

KROGSTAD

Ah! Beni korkutamazsınız! Sizin gibi böyle nazlı, baş üstünde taşınmaya alışmış bir kadın...

NORA

Görceksiniz, göreceksiniz!

KROGSTAD

Yoksa kendinizi, gidip buzun altına mı atacaksınız? O Soğuk, o simsiyah suya atacaksınız ha? Sonra cesedin son baharda kıyıya vurması için değil mi? Çirkin, tanınmaz bir hâlde; saçlar, dökülmüş.

NORA

Beni korkutamazsınız.

KROGSTAD

Siz de beni korkutamazsınız. Bu, zaten yapılmaya değer bir iş değil ki, madam Helmer. Hem bunun size ne faydası var? Her şeye rağmen, senet gene cebimde.

NORA

Onu hep böyle cebinizde taşıyacak mısınız? Ben büsbütün göçüp gittikten sonra da?

KROGSTAD

Bu senetle, sizin hatıralarımıza da hükmedebileceğimi unutuyorsunuz galiba?

NORA

(Söz söyleyemez bir hâlde durur ve onun yüzüne bakar).

KROGSTAD

İşte, sizi ikaz ettim. Akılsızlık etmeyin! Efektör mektubumu aldıktan sonra, kendisinden haber bekliyeceğim. Unutmayın, ki, beni zorla bu yola iten kocanızdır. Onun bu yanlış tutumunu hiçbir zaman affetmiyeceğim. Allahasmarladık, madam!

(Koridor yolu ile gider.)

SEKİZİNCİ SAHNE

NORA. sonra MADAM LINDE.

NORA

(Koridor kapısının önündedir, kapıyı biraz aralar ve dışarıyı dinler). İşte, işte gidiyor. Mektubu kutuya atmadı. Yok, hayır, hayır! Zaten bu imkânsız! (Kapıyı yavaş-yavaş açar.) Bu da ne? Dışarda bekliyor. Aşağı inmemiş. Galiba karar veremiyor? Acaba?

(Mektup kutusuna bir mektup düşer; sonra, aşağıda merdiven basamakları üzerinde Krogstad'ın gittikçe kaybolan ayak sesleri işilir.)

NORA

(Kıskık bir bağırma ile odanın öbür tarafındaki kanapenin önünde bulunan masaya doğru yürür; kısa bir susmadan sonra). Mektup işte şimdi kutuda. (Ürkek bir hâlde koridor kapısına gider.) İşte kutunun içinde... Thorwald, Thorwald!.. Şimdi ikimiz de mahvolduk!

MADAM LINDE

(Elinde kostümle soldaki kapıdan gelir). Artık daha neresini düzelteceğimi bilmiyorum. Bir prova, edelim mi?

NORA

(Kıskık ve hafif bir sesle). Christine, buraya gel!

MADAM LINDE

(Elbiseyi kanapenin üzerine atar). Neyin var? Sende bir şaşkınlık görüyorum.

NORA

Buraya gel! Mektubu gördün mü? İşte orada; bak! Kutunun aralığında, içine bak!

MADAM LINDE

Evet, evet! Görüyorum.

NORA

Mektup, Krogstad'dan...

MADAM LINDE

Nora!.. O hâlde sana Krogstad borç vermiş.

NORA

Evet!.. Artık Thorwald hepsini öğrenecek.

MADAM LINDE

Ama, inan bana Nora! İkiniz için de hayırlı bu olacak.

NORA

Sen daha, işin mühim tarafını bilmiyorsun! Ben, imza taklit ettim.

NORA

Ah, ben ne bilëyim? Evet... *(Çantaya el atar.)*
İşte, kartviziti burada! Fakat mektup, mektup!

DOKUZUNCU SAHNE

EVVELKİLER. dışardan HELMER.

HELMER

(Odasında, kapıya vurur). Nora!

NORA

(Korku ile haykırır). Ay, ne var? Benden ne istiyorsun?

HELMER

Peki, peki canım!.. O kadar korkma! Zaten kapıyı da kilitlemişih! Yoksa elbiseni mi prova ediyorsun?

NORA

Evet, evet!.. Prova yapıyorum. Elbisem bana çok yakışıyor, Thorwald.

MADAM LINDE

(Kartı okuduktan sonra). Hemen şurada küşe başında oturuyormuş.

NORA

Evet, ama bunun hiç faydası yok. Bittik, mahvolduk. Mektup bir kere kutuda.

MADAM LINDE

Anahtarları da kocanda... Değil mi?

NORA

Evet!.. Her zaman-onda durur.

MADAM LINDE

Krogstad'ın, mektubu kimse okumadan geri alması lazım... Bir çaresini bulsun!

NORA

Thorwald, tam şimdi, mektuplarını okur.

MADAM LINDE

Sen onun mektuplarını okumasını geçiktirmeye bak! Bu iş düzelinceye kadar yanında ol! Ben çabuk gelirim.

(Çabucak koridordan çıkıp gider).

NORA

(Helmer'in kapısına gider, kapıyı aşarak içeri bakar).
Thorwald!

ONUNCU SAHNE

NORA. HELMER. Sonra RANK. Daha sonra
MADAM LINDE ve HELENE.

HELMER

(Arka odadan). Hele şükür! Kendi odama tekrar ayak basmama izin verildi galiba? Gel, Rank!.. Gel hır görelim, bakalım! *(Kapının içinde)* Bu da ne?

NORA

Ne var, Thorwald'ciğim?

HELMER

Rank, beni mühim bir kıyafet değiştirme sahnesine hazırlamıştı da...

RANK

(Kapının içinde). Ben öyle anlamıştım. Ama ya...
nılmıyım.

NORA

Evet!.. Yarın akşamdan önce, kimsenin, bendeki ihtişama hayran olmak fırsatını elde etmesine imkan yok.

HELMER

Ama, Nora'cığım, sen çok yorgunsun! Tarantella'ya çok mu çalıştın?

NORA

Hayır!.. Daha hiç çalışmadım.

HELMER

Ama çalışman lazım!..

NORA

Evet!.. Her hâlde çalışmam lazım. Thorwald! Ama, senin yardımın olmadan, iş ilerlemiyor. Nasıl oynayacağımı, ne yapacağımı tamamen unutmuşum.

HELMER

Ya?.. Öyle ise, hemen tazeliyim.

NORA

Evet!.. Bana yardım et, Thorwald. Vadediyordun? Ah!.. O kadar korkuyorum ki... Balo, çok kal-

lık olacak. Sen bu akşam, yalnız benimle ilgilen!.. Bir şey yapma! Eline kalem de alma! Olmaz mı? Örneğin değil mi, Thorwald'cığım?

HELMER

Vadediyorum: Bu akşam yalnız sana hizmet edeceğim. Seni gidi minimini şaşkın seni! Hm, Hele şu işi de bir göreyim!

(Koridor kapısına gider).

NORA

Dışarda ne yapacaksın?

HELMER

Yalnız mektup gelip gelmediğine bakacağım.

NORA

Yok, yok!.. Gitme, Thorwald!

HELMER

Neden?

NORA

Thorwald, rica ederim! Dışarda mektup falan yok.

HELMER

Bırak bir gideyim, bakayım! (Gitmek ister).

NORA

(Lilyanoda, Tarantella'nın ilk mezürlerini çalar).

HELMER

(Kapıda durur). Ya!.. Öyle mi?

NORA

Seninle iyice prova etmeden, yarın dans edemem.

HELMER

(Onun yanına gider). Sahi bu kadar korkuyor musun, Nora'cığım?

NORA

Evet, o kadar korkuyorum ki. İzin ver de hemen bir prova yapalım! Daha yemeğe vakit var. Ne olur otur da piyanoyu sen çal, Thorwald'cığım! Yanlışlarımı düzelt! Her zamanki gibi beni sen idare et!.

HELMER

Hayhây, seve seve!.. Sen istedikten sonra. (Piyanoya oturur.)

NORA

(Eline bir tef ile, kutudan çıkardığı, uzun ve alacalı bir şalı alır ve sıratle şala sarılır, sonra bu sıratyışta odanın ön tarafına gelerek bağırır.) Çal bakalım! Oynamıyacağım!

(Helmer çalar, Nora oynar, doktor Rank piyanonun önünde ve Helmer'in arkasında durarak seyrederek).

HELMER

(Çalarak). Daha yavaş!.. Daha yavaş!..

NORA

Başka türlü olmuyor.

HELMER

Bu kadar coşma, Nora!

NORA

Hayır!.. Böyle olması lazım.

HELMER

(Durur). Hayır, hayır!.. Böyle olmaz!

NORA

(Güler ve elindeki tefi havada sallar). Demedim mi sana?

RANK

Müsade edin! Ben çalayım.

HELMER

(Ayağa kalkar). Evet!.. Sen çalarsan, daha iyi idare ederim..

(Rank piyanoya oturur; ve çalar; Nora, giligide artan bir gulgünlükle oyununu sürdürür. Helmer sobanın yanında oturur ve dansı yoluna koymak için Nora'ya sürekli uyarıda bulunur; Nora'nın, düzeltmeleri işitmediği hâlimden antlaşılır; saçları çözümlere onu:ları üzerine dökülür; Nora bunu da hissetmez ve dansa devam eder. Madam Linde içeri girer).

MADAM LINDE

(Kapıda, ağzı hayretten açılmış bir halde). A!

NORA

(Ornarken). Burda eğlence yolunda, Christine!

HELMER

Ama canım Nora'cığım, benim iyi kalbli Nora'cığım!.. Sanki ölüm dirim dansı yapıyorcasına oynuyorsun.

NORA

Zaten öyle olması lazım...

HELMER

Rank çalma dur! Bu delilik, başka bir şey değil Dur! Dur diyorum sana! (Rank durur ve Nora da birdenbire durur).

HELMER

(Onun yanına gider). Bunu hiç aklıma getirmemişim. Sana ne öğrettimse, unuttuğusun.

NORA

(Elinden tefi fırlatır atar). İşte sen de gördün ya.

HELMER

Anlaşıyor. Sana gene ders vermek lazım.

NORA

Evet, bunun ne kadar lüzumlu olduğunu sen de anladsın! Daha bana adamakıllı ders vermen lazım... Vadediyor musun, Thorwald?

HELMER

Bana inanabilirsin!

NORA

Sen, bugün, yarın, hep beni düşün! Mektup fi-lân okuma! Mektup kutusunu da açma!

HELMER

Ya? Halâ o adamın korkusu ha?

NORA

Ah!.. Evet, evet!.. Sahi o da var.

HELMER

Nora!.. Hâlimden anlıyorum: Mektup kutunun içinde.

NORA

Bilmiyorum. Belki... Ama, şimdi böyle bir şey okuma! Şu işler bitmeden, aramızda çirkin bir olay geçmesin.

RANK

(Yavaş sesle Helmer'e). Karşı çıkmazsan, iyi edersin!.

HELMER

(Bir eliyle ona sarılır). Çocuk! İsteddiği olsun! Ama yarın gece, dans ettikten sonra...

NORA

O zaman, serbestsin!

HELENE

(Kapının içinde ve sağda). Madam, sofraya hazır.

NORA

Şampanyaya içeceğiz, Helene.

HELENE

Peki, madam. (Gider.)

HELMER

Hele, hele!.. Desene büyük bir şölene konduk?

NORA

Şampanyaya şölenni ta sabaha kadar. (Dışarıya bağırır) Biraz da bisküvi getir, Helene! Hem çok koy! Bir kere de böyle olsun!

HELMER

(Onun ellerini tutar). Ne o?.. Ne o?.. Bu da nesi?.. Böyle çılgınlıklara lüzum yok. Benim o her zamanki tatlı, minimini tarlakuşum ol bakayım!

NORA

A evet!.. Tabii öyle olacağım. Ama sen şimdi içeri git! Siz de içeri gidin doktor Rank! Christine, saçlarını düzelteceğim. Bana yardım et!

RANK

(Giderlerken, hafif sesle). Katiyen böyle bir şeye, böyle bir şeye imkân yok.

HELMER

Ah, katiyen imkân yok, canım! Sana o anlattığım, çocukça korkudan başka bir şey değil. (Sağdaki odaya giderler).

NORA

Peki, ne oldu?

MADAM LINDE

Yola çıkmış.

NORA

Zaten hâlinden anlamıştım.

MADAM LINDE

Yarın akşam dönecekmış. Bir kâğıt bıraktım.

NORA

Bunu yapmamalıydın! Sen hiçbir şeye engel olma! Esasen o mucizcyi beklemek, benim için artık bir eğlence.

MADAM LINDE

Neyi bekliyorsun?

NORA

Ah!.. Sen bunu anlayamazsın! Sen içeriye, onların yanına git! Ben hemen geliyorum.

(Madam Linde yemek odasına gider).

ONBİRİNCİ SAHNE

NORA. Sonra HELMER.

NORA

(Bir an durur, kendini toparlıyormuş gibi hareket eder; sonra saatine bakar). Beş... Geceyarısına yedi saat var. Bir sonraki gece yarısına, daha yirmi dört saat ister. O zamana kadar da, Tarantella biter. Yirmi dört ve yedi saat ha? Demek daha yaşayacak otuz bir saatim kalmış.

HELMER

(Kapıda ve sağda). Ama, benim minimini tarla-kuşum, nerde kaldı?

NORA

(Kollarını açıp ona doğru yürüyerek). İşte, tarla-kuşu burada!

ÜÇÜNCÜ PERDE

Aynı oda. Kanapenin önünde duran masa, etrafındaki iskenderlerle birlikte odanın ortasına çekilmiştir. Üzerinde bir lâmba yanmaktadır. Koridorun kapısı açıktır. Üst kattan dans müziği işitilmektedir.

BİRİNCİ SAHNE

Madam Linde. (Masanın yanında oturmuş, dalgın bir hâlde, elindeki kitabın sayfalarını çevirmektedir; okumağa çalışır, ama kafasını toparlayamadığı hâlinde anlatılmaktadır. arada sırada sinirli bir hâlde sokak kapısını dindir). Sonra KROGSTAD.

MADAM LINDE

(Saatine bakarak). Halâ gelmedi. Artık kaybedecek vakit yok. Sakın mektubumu almamış olmasın! (tekrar dindir.) Hah, işte o. (Koridoru gider ve sokak kapısını dikkatle açar; merdivenden hafif ayak sesleri işitilir; atacak seste) İçeri girin! Kimse yok.

KROGSTAD

(Kapının içinde). Evde bir kâğıdınızı buldum. Mânâsını anlayamadım?

MADAM LINDE

Sizinle mutlaka konuşmam lâzım.

KROGSTAD

Ya? Hem bu konuşma mutlaka burada mı olacak?

MADAM LINDE

Bizim evde olması imkânsız... Odanın ayrı bir kapısı yok. İçeri gelin! Burada tamamen yalnızız. Hizmetçi uyuyor, Helmer'ler yukarda baloya davetli.

KROGSTAD

(Odaya girer). Helc bak! Helmer'ler bir de bu akşam dans edecekler demek.

MADAM LINDE

Evet!.. Neden olmasın?

KROGSTAD

A!.. Tabii, olabilir.

MADAM LINDE

Evet, Krogstad!.. Müsaade edin de, sizinle bir konuşalım!

KROGSTAD

Demek, daha birbirimizle konuşacak şeylerimiz var?

MADAM LINDE

Birbirimizle konuşacak daha çok şeyimiz var.

KROGSTAD

Hiç sanmıyorum.

MADAM LINDE

Sanmazsınız! Çünkü beni hiç bir zaman anıyamadınız.

KROGSTAD

Dünyada birnlerce defa olmuş bir şeyin, anlaşılmıyacak nesi var? Merhametsiz bir kadın, daha parlak bir vaziyet karşısında, erkeği atlıyor.

MADAM LINDE

Zannediyor musunuz ki, ben bu derece merhametsizim. Zannediyor musunuz ki, ben kolay kolay kalb kırabilirim?

KROGSTAD

Ya?

MADAM LINDE

Krogstad!.. Sahi, beni böyle mi sandınız?

KROGSTAD

Böyle değildi de, neden bana o zaman öyle yazdınız?

MADAM LINDE

Başka türlü yapamazdım. Bir kere, sizinle alâkayı kesmeye karar verdikten sonra, bana karşı olan duygularınızı yok etmek, benim için aruk bir vazife olmuştu.

KROGSTAD

(*Ellerini kenetleyip sıkarak*). Ya?.. Demek öyle. Demek, bu sadece para yüzünden böyle oldu!

MADAM LINDE

Unutmayın ki, yardıma muhtaç annemle, iki küçük erkek kardeşim vardı. Sizi bekleyecek hâlde değildik, Krogstad. Hem o zaman, ne olacağınız da belli değildi.

KROGSTAD

Olabilir. Ama başka biri için, beni gözden çıkarıma hakkınız yoktu.

MADAM LINDE

Evet, biliyorum. Çok kere kendi kendime soruyordum: «Acaba haklı mıydım?» diye...

KROGSTAD

(*Hafif sesle*). Sizi elimden kaçırdığım zaman, ayaklarımın altında sımsıkı duran yer kayıyor sanmışım. Şu hâlime bakın! Şimdi, yıkıntı üstünde kalmış bir kazazededen farkım yok.

MADAM LINDE

Kendinizi bu durumdan çabucak kurtarabilirsiniz.

KROGSTAD

Hemen kurtulmam mümkündür. Ama, siz geldiniz; önlediniz.

MADAM LINDE

Benim bundan hiç haberim yok, Krogstad. Bana kada yerini alacağım memurun siz olduğunuzu şimdi öğreniyorum.

KROGSTAD

Sözünüze inanıyorum. Ama artık öğrendiniz! Çekilmeye niyetiniz yok mu?

MADAM LINDE

Hayır!.. Çünkü bunun size bir faydası yok.

KROGSTAD

Ah!.. Faydası var, yok... Ben sizin yerinizde olsam, her hâlde bunu yapardım.

MADAM LINDE

Ben hayatta akıllanmayı öğrendim. Bunu bana, hayat öğretti. Katı, acı zaruret bunu bana öğretti.

KROGSTAD

Bana da hayat, öyle olur olmaz şeylere inanmayı öğretti.

MADAM LINDE

O hâlde, hayat size çok yerinde bir şey öğretmiş. Ama hâdiselerden ders almanız lâzım gelmez mi?

KROGSTAD

Ne demek istiyorsunuz?

MADAM LINDE

Yıkıntı üstünde kalmış bir kazazededen farkınız olmadığını söylememiş mi idiniz?

KROGSTAD

Bu sözü sebepsiz söylemedim.

MADAM LINDE

Ben de bir kazazede gibi yıkıntı üstünde duruyorum da. Hayatta hiç kimse için acı çekmemek, kimse için çalışmamak!

KROGSTAD

Bunu kendiniz istediniz.

MADAM LINDE

Öyle bir zamanda, başka bir şey istenemezdi ki.

KROGSTAD

Peki, başka söyleyecek neni var?

MADAM LINDE

Krogstad, biz felâkete uğramış iki insan, birleşemez miyiz?

KROGSTAD

Ne diyorsunuz?

MADAM LINDE

Herhalde iki kişinin bir yıkıntı üstünde olması, her birinin ayrı yıkıntı üstünde olmasından hayırlıdır.

KROGSTAD

Christine!

MADAM LINDE

Siz benim buraya, kente gelmemi neye bağlıyorsunuz?

KROGSTAD

Benim için mi geldiniz?

MADAM LINDE

Hayata katlanmaya mecbur olduğca, çalışmam gerekiyor. Hayatta kendimi bildim bilcli, çalıştım. Hem çalışmak, benim için en yüksek bir zevkti. Tek bahliyarlığım, çalışmaktı. Ama artık dünyada tamamen yalnızım. Hayatın o derece korkunç bir boşluk içinde geçiyor ki, öyle terkedilmiş bir hâldeyim ki! İnsanın yalnız kendisi için çalışması, hiç de memnun olacak bir şey değil. Krogstad, bana kendisi için çalışabileceğim bir insan gösterin.

KROGSTAD

Buna inanmıyorum. Bu sözler, kendini feda etmiş bir kadında görülen aşırı iyi kalplilikten başka bir şey değil.

MADAM LINDE

Siz hiç şimdiye kadar bende aşırılık gördünüz mü?

KROGSTAD

Gerçekten öyle misiniz? Bana söyler misiniz? — Siz benim geçmişimi iyice biliyor musunuz?

MADAM LINDE

Evet.

KROGSTAD

Bu vaziyet karşısında, haysiyetimin ne hâle geldiğini de biliyor musunuz?

MADAM LINDE

Biraz önce siz, benimle olunca, kendinizi büsbütün başka hissettiğinizi, anlatmak istemiştiniz ya.

KROGSTAD

Buna eminim.

MADAM LINDE

Şimdi de öyle olamaz mıydı?

KROGSTAD

Christine, bunu iyi düşünerek söylemeniz lâzım! Evet, düşünerek söylüyorsunuz. Yüzünüzden anlıyorum. Buna gerçekten cesaretiniz var mı?

MADAM LINDE

Benim birine anne olmam lâzım ve çocuklarınızın da bir anneye ihtiyacı var. İkimiz de birbirimize muhtacız. Krogstad, cevherli bir insan olduğunuza eminim. Sizinle beraber oldukça, her şeyi yapabilirim.

KROGSTAD

(*Ellerine sarılır*). Teşekkür ederim, teşekkür ederim, Christine! Ben de şimdi kendimi başkalarının gözünde nasıl yükselteceğimi biliyorum. Ah!.. Ama, unuttuyordum.

MADAM LINDE

(*Etrafı diler*). Sus Tarantella! Gidin, gidin!

KROGSTAD

Neden? Ne demek istiyorsunuz?

MADAM LINDE

Yukardaki dansı işitiyor musunuz? Bu dans bitince gelecekler.

KROGSTAD

Peki, gideyim. Esasen yapacak bir şey yok. Tabii siz, Hclmer'lere ne yaptığımı bilmiyorsunuz! Değil mi?

MADAM LINDE

Evet Krogstad, biliyorum.

KROGSTAD

Biliyorsunuz da, gene cesaret ediyorsunuz ha?

MADAM LINDE

Sizin gibi bir insanı, ümitsizliğin nelerce iteceğini iyi bilirim.

KROGSTAD

Ah, bu işi, sanki hiç olmamışa çevirebilsem.

MADAM LINDE

Bunu pekâlâ yapabilirsiniz! Çünkü mektubunuz daha kutunun içinde.

KROGSTAD

Kutuda olduğuna emin misiniz?

MADAM LINDE

Tamamen eminim. Ama...

KROGSTAD

(*Bir şeyler anlamaya çalışmış gibi onun yüzüne bakar*). Yoksa bu hâlinize, başka bir mâna mı vermeme lâzım?.. Siz ne bahasına olsa da, arkadaşınızı kurtarmak istiyorsunuz. Düşündüğünüzü açık söyleyin! Öyle değil mi?

MADAM LINDE

Krogstad, insan bir kere kendini, başkaları için feda etti mi, artık bunu, ikinci defa tekrara cesaret edemez.

KROGSTAD

Peki öyleyse, mektubumu geri isteyeceğim.

MADAM LINDE

Hayır, Hayır!..

KROGSTAD

Evet!.. Tabii geri isterim. Helmer gelinceye kadar burada beklerim. Mektubumu geri vermesini, mektubun yalnız işten çıkarılmamla alakalı olduğuna, mektubumu okumamasını söylerim.

MADAM LINDE

Hayır Krogstad!.. Mektubu geri istemeyin!

KROGSTAD

Peki ama, söyleyin! Siz beni bunun için müburaya çağırırsınız?

MADAM LINDE

Evet, korku, önce aklıma bunu getirdi; ama şimdi aradan yirmi dört saat geçti. Bu müddet içinde

bu evde inanılmıyacak şeylere şahit oldum. Helmer her şeyi öğrenecek; bu uğursuz sır meydana çıkacak; aralarında tam bir anlaşma olacak; bu gizlemeler, bu kaçamaklı sözler artık sürüp gitmiyecek.

KROGSTAD

Peki, siz buna cesaret ettikten sonra... Ama hiç olmazsa, başka bir şey yapabilirim. Bunun da hemen yapılması lâzım...

MADAM LINDE

(*Etrafı dinler*). Çabuk olun! Gidin, gidin! Dans bitti; artık burda bir dakika bile rahat konuşamayız.

KROGSTAD

Aşağıda sizi bekliyorum.

MADAM LINDE

Evet, bekleyin! Beni evime götürürsünüz!

KROGSTAD

Hayatımda kendimi bu kadar mesut hissetmemiştim!

(*Sokak kapısından çıkıp gider; salonun koridor kapısı açık kalır*).

İKİNCİ SAHNE

MADAM LINDE. Sonra HELMER ve NORA.

MADAM LINDE

(*Biraz etrafı toplar ve üstünü başını düzeltir*). Bu benim için ne mühim bir değişiklik olacak! Evet, mühim bir değişiklik! Hayatta bir kimsesi olmak, onun için çalışmak, onun için yaşamak... İnsanın yuvasına refahı getirecek, huzur getirecek bir yakını olması. Herhalde, bunu elimde sımsıkı tutmam

lâzım... Ah!.. Keşke çabuk gelseler! *(dinler.)* İşte, onlar. Bari şu eşyalarımı alayım. *(Şapkasını ve mantosunu alır.)*

(Dışardan Helmer'le Nora'nın sesleri işitilir; sokak kapısının kilidinde anahtar döner ve Helmer Nora'yı hemen hemen zorla koridora sokar. Nora, italyan kılığına girmiştir. Üzerinde siyah ve büyük bir şal taşımaktadır; Helmer'in arkasında firak ve önü açık siyah bir domino vardır.)

NORA

(Daha kapının içinde, karşı koyarak.) Hayır, hayır, hayır!.. İçeri girmem! Yukarı çıkmaki istiyorum. Bu kadar erken inmek istemiyorum.

HELMER

Ama canım Nora'cığım!..

NORA

Ah, yalvarırım sana, Thorwald! Çok rica ederim! Bir saat daha!..

HELMER

Bir dakika bile olmaz, benim tatlı Nora'cığım. Seninle sözümüz böyleydi. Biliyorsun ya. Halâ işte şöyle!.. Odaya gir bakayım! Orada soğuk ahırın! *(Nora'nın karşı koymasına rağmen, Helmer onu tattıklıkla odaya sokar.)*

MADAM LINDE

Hayırlı geceler.

NORA

Christine!

HELMER

Ne; madam Linde?.. Siz bu saatte daha buradasınız, ha?

MADAM LINDE

Evet!.. Affedersiniz! Nora'yı elbisesiyle görmeyi çok istiyordum da, ondan.

NORA

Burada oturdun da beni mi bekledin?

MADAM LINDE

Evet!.. Ne yazık ki, daha erken gelemedim. Ben geldiğim vakit, sen zaten yukarı çıkmıştın! Artık seni görmeden gitmek istemedim.

HELMER

(Nora'nın omuzundan şalı alır.) Evet, onu bir adamakıllı görün! Yani, görülmeye değer demek istiyorum. Güzel değil mi, madam Linde?

MADAM LINDE

Evet!.. Bunu itiraf etmem lâzım...

HELMER

Harikulâde bir güzellik değil mi? Yukarda, davette de böyle dediler. Ama çok inatçı... Ah bu küçük, bu tatlı yaratık ah. Elden ne gelir? İnanır mısınız, onu yukardan zorla ayırabildim?

NORA

Ah, Thorwald!.. Bana bir yarım saati çok gördüğüne pişman olacaksın.

HELMER

Öyleyse, beni dinleyin madam Linde! Taran-tella'sını oynadı. Dehşetli alkışlandı. Tabii bu ye-rinde bir alkıştı. Bana kalırsa dansı biraz fazla tabii yaptı. Yani, doğrusunu isterseniz, oyunun gerektirdiği tabiiyetten biraz daha fazla tabiiydi, demek istiyorum. Ama ne zararı var! İşin en mühim tarafı, onun başarısıydı. O koskoca başarıyı elde etmişiydi. Üstelik bir de Nora'yı orada mı bırakmalıydım? O tesir hemen kaybolmalı mıydı? Hayır!.. Çok şükür böyle olmadı. Ben de ne yaptım? Benim mini-mini güzel kaprili kızımı aldım — yani minimini kaprisli kaprili kızımı — koluma taktım; salonda çabucak bir tur, etrafa bir selâm, hem de — hani romanlardaki gibi — o güzel hayal hemen kaybolu-verdi. Bence, iyi bir şey, eninde sonunda tesirini sürdürmeli, madam Linde! Ama ben çok uğraştım; bunu bir türlü Nora'ya anlatamadım. Ay, burası da anma sıcak!.. (Domino'yu bir iskemle üzerine atar ve odasının kapısını açar.) Ne? Bu oda da karanlık. A evet; tabii. Affedersiniz! (Odasına gider ve lâmbayı yakar.)

NORA

(Süratle ve nefes bile almadan fısıldar). Peki ne oldu?

MADAM LINDE

(Hafif sesle). Konuştum.

NORA

Ey sonra?

MADAM LINDE

Nora!.. Kocana her şeyi söylemen kâzım.

NORA

(Kıskık bir sesle). Böyle olacağını biliyordum.

MADAM LINDE

Krogstad'dan korkmana lüzum yok... Ama kocana her şeyi anlat!

NORA

Anlatamam.

MADAM LINDE

Öyle ise, mektup hepsini anlatır.

NORA

Teşekkür ederim, Christine! Artık yapılacak şeyi biliyorum. Sus!

HELMER

(Tekrar içeri girer). Ya, madam Linde!.. Nasıl?.. Nora hoşunuza gitti mi?

MADAM LINDE

Evet, ama... Artık «Allah rahathlık versin!» de-menin zamanı geldi.

HELMER

O kadar oldu mu? Bu örgü sizin mi?

MADAM LINDE

(Örgüyü alır). Evet! Teşekkür ederim. Az kalsın unutuyordum.

HELMER

Demek örgü örüyorsunuz?

MADAM LINDE

A evet, örüyorum.

HELMER

Biliyor musunuz? Siz nakış işleseniz, daha iyi eder-
siniz.

MADAM LINDE

Öyle mi? Neden?

HELMER

Evet!.. Çünkü nakış daha güzel de ondan. Bakın
size söyleyim: Nakış böyle sol elle tutulur; sonra iğ-
ne sağ ele alınır; böyle rahat rahat, geniş geniş
işlenir. Değil mi?

MADAM LINDE

Evet, olabilir.

HELMER

Halbuki örgü, aksine çirkin bir şey... Bakın bu-
raya: Kollar birbirine böyle yapışır, şişler bir aşağı
bir yukarı inip çıkar; biraz da Çin hokkabazlığı gibi
bir şey... Ah, bu yukarda içtiğimiz şampanya sahi-
den çok güzel.

MADAM LINDE

Haydi, geçiniz hayır olsun, Nora! Artık inatçı-
lık etme!

HELMER

Doğru söylediniz, madam Linde!

MADAM LINDE

Geceniz hayır olsun, müdür bey!

HELMER

(Kapıya kadar eşlik eder). Geceniz hayır olsun.
geceniz hayır olsun! Herhalde, evinize rahat rahat
gidersiniz, değil mi? Sizi götürmeyi çok isterim.
Ama yolunuz pek uzun değil. Geceniz hayır olsun,
geceniz hayır olsun! (Madam Linde gider, Helmer ar-
kasından kapıyı kapar ve tekrar içeri girer.)

ÜÇÜNCÜ SAHNE

NORA. HELMER.

HELMER

Hele şükür; yakayı kurtardık. Amma da sıkıcı
bir mahlûk!..

NORA

Çok yoruldu değil mi, Thorwald?

HELMER

Hayır!.. Hiç yorgun değilim.

NORA

Uygun da gelmedi mi?

HELMER

Hiç uyku gelmedi. Aksine kendimi çok canlı
hissediyorum. Ama sen? Evet, herhalde sen yor-
gunsun! Uygun gelmiş benziyor.

NORA

NORA

Evet, ben çok yorgunum. Hemen uyuyacağım galiba.

HELMER

Gördün mü; gördün mü? Yukarıda daha fazla kalmadığımızı herhalde iyi etmişim.

NORA

Ah!.. Zaten, senin yaptığın her şey iyidir.

HELMER

(*Alnundan öper*). İşte şimdi tarlakuşu, doğru dürüst konuşmaya başladı. Bilmem sen de anladın mı? Rank bu akşam ne kadar neşeliydi. Değil mi?

NORA

Ya? Neşeli miydi? Onunla konuşacak vaziyette değildim.

HELMER

Ben de onunla konuşacak vaziyette değildim; ama onu çoktan bu kadar neşeli görmemişim. (*Ona bir an bakar, sonra yaklaşıp*.) Hem, insanın genç kendi yuvasına dönmesi, seninle yapıyınız olması, sahiden harukulâde bir şey... Ah seni tatlı kadın, güzel kadın seni!

NORA

Bana böyle bakma, Thorwald!

HELMER

Benim olan en kıymetli bir şeye bakmama izin yok mu? Benim olan, yalnız benim olan bu güzelliğe bakmayım mı?

NORA

NORA

(*Masanın öbür tarafına geçer*). Bu gece bana böyle şeyler söyleme!

HELMER

(*Onu izliyerek*). Tarantella hâlâ kanında yaşıyor; görüyorum. Hem böyle, insanı büsbütün çileden çıkarıyorsun. Bak, dinle! İşte şimdi misafirler gidiyor. (*Daha hafif bir sesle*.) Nora!.. Biraz sonra bütün eve sessizlik çökecek.

NORA

Evet, inşallah öyle olacak.

HELMER

Evet, inşallah!.. Değil mi, benim canım Nora'cığım? Ah, bilmiyorsun! Ben böyle seninle bir yere davet edildiğim zaman, bilmezsin seninle neden öyle az konuştum; kendimi senden uzak tutarım; sana yalnız arada sırada gizli gizli bakarım! Bilir misin, niçin böyle yaparım? Sanki sen, hiç kimsenin haberi olmadan benim sevgilimmişin, benim nişanlımıydın, hiç kimsenin bizim karı koca gibi yaşadığımızı bilmemesi lâzımmış diye, kendi kendime hülyâ kurardım da ondan.

NORA

A evet, evet, evet!.. Aklın fikrin hep bende... Bunu iyi biliyorum.

HELMER

Sonra yukardan çıkarken, senin o güzel, o narin omuzlarına, senin o güzel boynuna şalımı örter-

ken, sanki benimle yeni evlenmişin, nikâh mera-siminden henüz döntüyormuşuz, seni ilk defa evime getiriyormuşum, seninle ilk defa yalnızmışım, seninle yapılmışmışım diye hülya kuruyordum. Seni gidi taze, pırıl pırıl parlayan güzel seni! Bütün gece yalnız sana hasret çektim! Tarantella'yı oynarken coştüğünü görünce, kan tepeme çıktı. Seni uzun müddet seyre dayanamadım. Ontun için seni bu kadar erken alıp aşağı getirdim.

NORA

Gît, Thowald! Beni yalnız bırak! Bunların hiçbirini duymak istemiyorum.

HELMER

Ne demek istiyorsun? Benimle alay ediyorsun galiba, minimini Nora'm. İstemiyor musun; istemiyor musun!? Ben senin kocan değil miyim? (Koridora açılan kapı vurulur.)

NORA

(Korku ile). İşitiyor musun?

HELMER

(Koridora doğru). Kim o?

DÖRDÜNCÜ SAHNE

EVVELKİLER. RANK.

RANK

(Dışardan). Ben'im ben. Biraz içeri girebilir miyim?

HELMER

(Alçak sesle ve hiddelle). Ah!.. Bu da şimdi ne istiyor? (Yüksek sesle.) Biraz bekle! (Kapıya gider ve açar.) Bak, ne iyi ettin? Bizi çiğnemedin!

RANK

Sesini duyar gibi oldum da, şöyle bir kerc daha içeri bakayım dedim. (Etrafı süratle gözden geçirir.) Ah, evet!.. Bu sevimli odalar, bu cana yakın odalar. Ne sıcak, ne hoş bir yuvanız var.

HELMER

Yukarı kat da pek hoşuna gitti. Öyle anlaşılıyor.

RANK

Mükemmel. Neden hoşuma gitmiyecekmiş? Neden bu dünyada her şeyden istifade etmemeli? Herhalde mümkün olduğu kadar fazlasiyle, hem uzun zaman istilâde etmeye bakmalı! Şarap pek mükemmelmiş.

HELMER

Hele şampanya.

RANK

Onu sen de mi hissettin? Ben inanılmıyacak kadar fazla içtim..

NORA

Thorwald de bu akşam çok şampanya içti.

RANK

Öyle mi?

NORA

Evet!.. Hem o, içince, hep böyle neçeli olur.

RANK

Alâ!.. Hem böyle hoş geçen bir günden sonra, neden akşam da neşeli geçmesin?

HELMER

Hoş geçen bir gün mü? Ben ne yazık ki bu hoş geçen günü pek o kadar övemiyeceğim.

RANK

(*Onun omuzuna vurur*). Ama ben övüyorum, görürsün ya!

NORA

Doktor Rank, siz bugün mutlaka ilmi bir araştırma yaptınız!

RANK

Tam dediğiniz gibi.

HELMER

Hele bak! Benim küçük Nora'm, bir de ilmi araştırmalardan filân bahsetmeye kalktı!

NORA

Bari, tebrik edebilirmiyim neticesini?

RANK

Evet, edebilirsiniz!

NORA

Demek tecrübeniz iyi netice verdi?

RANK

Doktor için de, hastalar için de, en iyi bir netice, inanılır bir netice...

NORA

(*Süratle ve anlamaya çalışarak*). İnanılır bir netice mi?

RANK

Tamamen inanılır bir netice... Bir de bunun üzerine, bu akşamı hoş geçirmemeli miydim?

NORA

Evet, bu akşamı hoş geçirdiğinize iyi ettiniz, doktor Rank!

HELMER

Ben de aynı düşünceyedim. Ama yarın acısı senden çıkmazsa.

RANK

Ne yapalım? Hayatta, hiçten elde edilen netice de, hiçtir.

NORA

Doktor Rank! Siz maskeli baloyu çok mu seversiniz?

RANK

Evet!.. Hele çok sayıda tuhaf maskelerle karşılaşılırsa...

NORA

Beni dinleyin! Gelecek maskeli baloda, biz ikimiz hangi kılığa girelim?

HELMER

Seni gidi minimini düşüncesiz seni! Daha şimdiden gelecek baloyu düşünüyorsun ha!

RANK

Biz ikimiz mi? Evet, durun söyleyeyim: Siyah matlu bir çocuk kılığına girersiniz.

HELMER

Evet, ama bir de buna uygun bir kılık bul bakalım!

RANK

İzin ver de, karın işte böyle, olduğu gibi görünürsün!

HELMER

Gerçekten bunu yerinde söyledin. Ama sen kendin ne kılığına gireceğini bilmiyor musun?

RANK

Evet, azizim, ben hangi kılığa gireceğimi iyi biliyorum.

HELMER

Peki, neymiş?

RANK

Gelecek maskeli baloda, ben görünmiyen adam olacağım.

HELMER

Çok tuhaf bir buluş.

RANK

Koskoca siyah bir şapka varmış. İnsanı göstermiyen şapkayı duymadın mı? Bir de onu başına geçirdin mi, kimsenin gözüne gözükmezmişin.

HELMER

(Gülünmesini gizliyerek). Hayır, işitmedim. Öyleyse, hakkın var. Sen o kılığa gir!

RANK

Buraya neden geldiğimi az kalsın unuttuyordum. Helmer, bana bir sigar ver! Siyah Havana olsun!

HELMER

Hay hay. (kütüyü uzatır.)

RANK

(Bir tane alır ve ucunu keser). Teşekkür ederim.

NORA

(Bir kibrit yakar). İzin verin, yakayım.

RANK

Teşekkür ederim. (Nora kibriti ona uzatır; o da sigarını yakar.) Eh, artık Allaha ısmarladık!

HELMER

Güle güle! Güle güle azizim!

NORA

Allah rahatlık versin, doktor Rank!

RANK

Teşekkür ederim.

NORA

Siz de benim için aynı şeyi dileyin!

RANK

Sizin için mi? Peki öyle olsun! Siz istedikten sonra... Allah rahatlık versin! Kibrite teşekkür ederim.. (Her ikisini de başını eğerek selâmlar ve gider.)

BEŞİNCİ SAHNE

HELMER. NORA. Sonra HELENE.

HELMER

(Sesini kısarak). Çok içti.

NORA

(Aklı başka yerde olarak). Zannederim.*(Helmer cebinden anahtarlarını çıkarır ve koridora gider.)*

NORA

Thorwald. orda ne yapacaksın?

HELMER

Mektup kutusunu boşaltacağım. Epiy dolmuş. Yarınkı gazetelere yer kalmamış.

NORA

Bu gece çalışacak mısın?

HELMER

Biliyorsun ya, bir şey yapmı yacağım. Bu da ne? Birisi burda kilitte oynamış.

NORA

Kilitte mi oynamış?

HELMER

Evet. Bu da ne oluyor? Hizmetçilerden de şüpheli edecek değilim ya? Burda kırık bir şirkete var. Nora!.. Bu, senin şirketelerinden biri...

NORA

(Çabucak). Öyleyse, çocuklar oynamışlar.

HELMER

Sen, onları böyle şeylerden vazgeçirsen iyi edersin! Hm, hm... Hah işte! Hele şükür açabildim. *(İçini boşaltır ve mutfığa doğru seslenir.)* Helene! Helene, koridorun lâmbasını söndür!*(Tekrar odaya girer ve koridor kapısını kapatır.)*

HELMER

(Elinde mektuplarla). Buraya bak! Bak, ne kadar birikmiş! *(Mektupları karıştırır.)* Bu da ne?

NORA

(Pencerede). Mektup mu? Ah hayır, hayır!.. Zannetmem Thorwald!

HELMER

İki tane kartvizit... Rank'ın kartvizitleri.

NORA

Doktor Rank'ın mı?

HELMER

(Kartların üzerine bakarak). Doktor Rank. En üstte bu kartlar duruyordu. Giderken, kendisi kutuya atmış olacak.

NORA

Üzerinde yazı filân var mı?

HELMER

İsmin üstünde siyah bir haç işareti var. Bak, işte! Pek öyle mâna verilecek bir şey değil. Sanki, kendi ölümünü kendisi haber veriyormuş gibi bir şey.

NORA

Zaten, onu haber veriyor.

HELMER

Ne diyorsun? Yoksa seni biliyor miydin? Sana böyle bir şey mi söyledi?

NORA

Evet. Bu kartların elimize geçmesi, bizimle veda-
laştığı anlamına gelecek. Kendisini bir yere kapaya-
cakmış; sonra ölecekmış.

HELMER

Benim zavallı dostum. Onu daha uzun zaman
elimde tutamayacağımı pek iyi biliyordum. Ama bu
kadar çabuk kaybedeceğimi ummamıştım. Hele
böyle kendini, yaralı bir hayvan gibi saklaması.

NORA

Eğer ölecekse, bunun bile, onca en doğrusu ses-
siz sedasız olması. Değil mi, Thorwald?

HELMER

(*Biz aşağı bir yukarı dolaşarak*). Bize ne kadar
candan bağlıydı. Aramızdan büsbütün uzaklaşmasını
bir türlü kafam almıyor. O, bütün bu yalnızlığı
içinde, bütün bu acularıyla bizim güneş gibi parla-
yan saadetimizin, sanki karanlık bir parçası
gibiymiş. —Ne yapalım? Belki de en doğrusu bu.
Herhalde onun için en hayırlısı bu olacak. (*Durur.*)
Hem belki bizim için de en iyisi bu, Nora. Şimdi
yalnız birbirimize kaldık. (*Ona sarılır.*) Ah, benim
canım karıcığım! Seni elimde ne kadar sıkı tutsam,

gene bana yetmiyor. Biliyor musun, Nora? Bazen,
büyük bir tehlike seni tehdit etsin de, kendimi; haya-
tımı, her şeyi, her şeyimi senin için feda edeyim diye
düşünüyorum!

NORA

(*Onun kollarından sıyrılır, sert ve kesin tavırla*). Şimdi
mektuplarını oku, Thorwald.

HELMER

Hayır, hayır!.. Bu gece okumuyacağım. Senin ya-
nında kalacağım, canım karıcığım.

NORA

Arkadaşının ölümünü düşünürken, benimle nasıl
kalırsın?

HELMER

Hakkın var. Bu ölüm ikimizi de sarstı! Herhalde,
aramıza hoş olmayan bir şey soktu: Ölümü düşün-
mek, acıdan kurtulmayı düşünmek. Kendimizi bun-
lardan sıyrılmaya bakalım! Hem bunları kafamızdan
silip atuncaya kadar, odalarımıza çekilelim!

NORA

(*Onun boynuna sarılarak*). Thorwald, Allah rahatlık
versin! Allah rahatlık versin!

HELMER

(*Onu alnından öper*). Allah rahatlık versin, benim
minimini kuşum! İyi uyu, Nora! Ben şimdi mektup-
ları okuyacağım. (*Elindeki mektup tomarıyla odasına
gider ve kapıyı kilitlet.*)

NORA

(*Şaşkın bakışlarla ve kararsızlıkla etraftaki eşyalar-
dan bazılarına dokunur, Helmer'in dominosunu eline geçi-
rir, dominoya sarılır ve acele ile, sesi kısılmış ve rüken
kırgın bir halde fisıldar*). Artık onu hiç göremiyecğim!
Hiç. Hiç. Hiç görmiyecğim. (*Şalıyla başını örter.*)
Çocuklarımı da. Onları da göremiyecğim. Artık
hiç; hiç göremiyecğim. — Ah, o soğuk su, o simsi-
yah su. Ah, o derin — o derin su —. Ah, şu iş bir
olup bitse!—Mektup şimdi elinde... Okuyor şimdi.
Ah hayır, hayır!.. Daha okumadı galiba. Thorwald,
hepiniz mutlu olun! Sen, çocuklar... (*Kendini sü-
ratle koridordan dışarıya atmak ister; o anda Helmer şid-
dette kapısını açar ve elinde açık olarak tuttuğu bir mek-
tupla durur*).

HELMER

Nora!

NORA

(*Yüksek sesle haykırır*). Ah!

HELMER

Bu ne, bu? Bu mektupta neler var? Biliyor musun?

NORA

Evet, biliyorum. Bırak beni gideyim! Bırak
çıkıp gideyim burdan!

HELMER

(*Tutarak gitmesine engel olur.*) Nereye gidiyorsun?

NORA

(*Elinden kurtulmaya çalışır*). Yapacağıım şeyce engel
olma. Thorwald!

HELMER

(*Sendeliyerek geriler*). Doğru mu bunlar? Yazdığın
şeyler doğru mu? Bu ne müthiş şey! Hayır; hayır!..
Böyle bir şeyin doğru olmasına imkân yok.

NORA

Hepsi doğru. Dünyada her şeyden çok seni sev-
dim, Thorwald.

HELMER

Ah, böyle budalaca, kaçamaklı sözlere lüzum yok.

NORA

(*Ona doğru bir adım atar*). Thorwald.

HELMER

Seni gidi bedbaht kadın seni!.. Bak, ne işler yap-
tın!

NORA

Bırak beni, gideyim! Benim yüzümden bunlara
katlanmana, bunun günahını senin yüklenmene lü-
zum yok.

HELMER

Rol yapma banal (*Koridor kapısını kapar*). Burda
kalacaksın! Hem bana hesap vereceksin. Ne yaptı-
ğın anlıyor musun? Cevap ver! Anlıyor musun?

NORA

(*Ona dikdik bakar ve soğuk bir ifade ile*). Yal.. Bu
işin iç yüzünü şimdi adamaklılı anlamaya başladım.

HELMER

(*Odanın içinde dolaşır*). Ah, ne korkunç bir uya-
nış. Meğer şu sekiz yıl içinde... Bana neşe veren,

bana gurur veren kadın... İki yüzlüden, yalancından — hem daha beteri, daha beteri — suçludan başka bir şey değilmiş!—Ah!.. Bu iş, baştan aşağı çirkin! Rezalet, rezalet!

NORA

(Susar ve ona mütemadiyen dikkat bakar).

HELMER

(Onun önünde durur). Meğer böyle bir şeyin olmasını beklemem lâzım olmuş. Bunu pekâlâ önceden görebilirmişim. İşte hep o babanın huyları... Sus! Hep babanın huylarını almışın! Ne din, ne ahlak, ne görev duygusu—Ah!.. İşte babana gösterdiğim müsamahanın cezasını şimdi kendim çekiyorum. Bunları, hep senin hatırın için yapmıştım. Sen de bana karşılığını işte böyle verdin!

NORA

Evet, böyle veriyorum.

HELMER

Sen benim bütün saadetimi altüst ettin! Bütün geleceğimi mahvettin! Ah!.. İnsanın bunları kafasından geçirmesi ne korkunç şey. Vicdansız bir insanın tahakkümü altındasın! Artık sana istediğini yapabilir. Senden, her şeyi isteyebilir. Sana dilediği gibi hükmeder, senden her şeyi isteyebilir. Dilediği gibi, emreder; — Sen çeneni bile açamazsın! İşte böyle hoppa bir kadının yüzünden, acınacak bir hâlde batarsın; mahvolur gidersin!

NORA

Vücudum dünyadan kalkar, sen de kurtulursun.

HELMER

Ah, yapmacık. Bu sözler babanın ağzından da düşmezdi. Sanki dediğin gibi, vücudün dünyadan kalkmış, bana faydası ne? Bundan bana en ufak bir fayda yok. O, işi gene etrafa yayabilir; hem bir de yaydı mı, bu sefer senin yaptığın bu kötü işi, benim de bildiğimden şüphe ederler. Belki de bu işin arkasında benim olduğumu, seni bu yola benim sevkettiğimi sanırlar. İşte bütün bunlar senin sayende oluyor. Senin gibi, evlendiğimiz günden beri ellerimin üstünde taşıdığım bir kadının sayesinde oluyor. Bana ne yaptığını şimdi anlıyor musun?

NORA

(Soğuk bir tavırla ve sükûnetle). Evet.

HELMER

Bu o kadar inanılmıyacak şey ki, hâlâ kafam almıyor. Ama bu işi vakit kaybetmeden halledeceğiz. Çıkar başından şalı. Çıkar diyorum sana! Şimdi artık o adamı, nasıl olsa tatmin etmek zorundayım. Bu iş ne bahasına olursa olsun, örtbas edilecek. Hem bunun seninle, benimle ilgili yönünü, sanki eskiden nasılsa gene öyle imiş gibi, göstermeye mecburuz. Tabii bunu sadece dış dünyaya böyle göstermeye çalışacağız. Sen bundan sonra da burada, evde kalacaksın; tabii. Ama çocukları sen terbiye etmiyeceksin! Artık onları sana emanet edemem. Ah!.. Hayatımda bütün kalbimle sevdiğim bir insana, bunları söylemeye mecbur olmak! Fakat artık, her şey bitti. Bundan sonrası benim için artık bir saadet değil; ancak, geride kalabilenleri, dökün-

tüleri, zevahiri kurtarmak (*Sokak kapısının zili işitilir.*)

HELMER

(*Korku ile sıçrar*). Bu da ne? Böyle geç vakit. Yoksa işin en fecii şimdi mi? Yoksa o mu? Saklan, Nora! Hasta olduğunu söyle!

(*Nora hiç kıılmıdamadan durur. Helmer koridor kapısına gider ve kapıyı açar*).

HELENE

(*Tam giyinememiş bir halde, koridorda*). Madama bir mektup var.

HELMER

Bana verin. (*Mektubu alır ve kapıyı kapar*.) Evet, ondan. Bu mektubu sana vermiyeceğim, ben okuyacağım.

NORA

Oku.

HELMER

(*Lâmbanın yanında*). Okumaya hiç cesaretim yok. Belki de mahvolduk. Sen de, ben de. Hayır; içinde ne olduğunu bilmem lâzım. (*Mektubu acele açar; birkaç satıra göz atar; mektubun içine konmuş bir kâğıda bakar; sevinçle haykırır*) Nora!

NORA

(*Ona sual sorar gibi bakmaktadır*).

HELMER

Nora!.. Hayır; bir kere daha okuyayım. Evet. Evet; öyle. Kurtuldum! Nora kurtuldum.

NORA

Peki, ben?

HELMER

Sen de... Tabii ikimiz de kurtulduk. Sen de, ben de. Buraya bak! Senin senedini geri veriyor. Üzüldüğünü, pişman olduğunu yazıyor. Hayatında mesut bir değişiklik olmuş. Ah!.. Bu yazdıkları bize vız gelir. Kurtulduk, Nora! Artık sana kimse düşman değil. Ah, Nora, Nora!.. Hayır!.. Önce bu iğrenç şeyin vücudünü ortadan kaldırahım. Dur bir daha bakayım! (*Senede bir kere daha bakar*.) Hayır!.. Görmek istemiyorum. Bu, benim için bir rüyadı. (*Senedi ve her iki mektubu yırtarak, hepsini sobaya atar ve kâğıtların yanmasını seyrederek*.) Halâ şöyle!.. Artık ortada hiç bir şey kalmadı. — Mektubunda yazdığına bakılırsa, Noel gecesinde beri, sen... Ah, o üç gün, senin için herhalde çok feci idi, Nora.

NORA

O üç günü, korkunç bir mücadele içinde geçirdim.

HELMER

Hem korktun da... Hele son çare olarak o işten başka bir şey de akla gelmeyince... Yok, bu çirkin şeyleri artık bir daha kafamızdan geçirmiyelim! Şimdi yalnız neşelenmeye bakalım! Hem, artık geçti! Artık geçti! diye başıra başıra neşelenelim. Nora, sen halâ anlamadın galiba! Geçti artık. Bir şey kalmadı. Bu da ne?.. Bu yüzündeki soğuk ifade ne oluyor? Ah, zavallı Nora'cığim!.. Pekalâ anlıyorum. Seni başımladığıma bir türlü inanmadın! Ama başış-

ladım, Nora; sana yemin ediyorum: Hepsini bağışladım. Bunların hepsini, beni sevdiğin için yaptığımı biliyorum.

NORA

Doğru.

HELMER

Sen beni sevdiğin, bir kadının, kocasını nasıl sevmesi gerekirse, öyle sevdiğin. Sen yalnız bu sevginin mahiyetini bana lâyıkıyla anlatacak imkânlardan mahrûmdun. Ama sanıyor musun ki, sen böyle istediğim gibi davranmasını bilmediğin için, nazarımda değerini kaybettin? Hayır, hayır!.. Sen yalnız bana dayan! Ben sana gerekeni söylerim; seni ben idare ederim. Hem sendeki bu kadınlık aczi, nazarımda seni daha da çekici bir hâle sokmasaydı, sana lâyık bir koca olduğumdan şüphe ederdim. Sana, o ilk sarsıntı ile söylediğim acı sözlere saplanıp kalma! Çünkü o anda her şey üzerime yıkılıyor sanmıştım. Seni bağışladım. Nora, yemin ediyorum, bağışladım.

NORA

Teşekkür ederim. (Sağdaki kapıdan çıkar gider.)

HELMER

Hayır, gitme! Burada kal! (İçeri bakar.) Yatak odasında ne işin var?

NORA

(İçerden). Elbisemi çıkaracağım.

HELMER

(Açık duran kapıyı önünde). Evet, soyun! Sakin olmaya çalış! Duygularını yeniden düzenlemeye bak! Benim minimini ürkek kuşum! İyice dinlen! Hem hiç

bir şeye üzülme! Kanatlarım, seni koruyacak kadar geniş. (Kapının yanında dolaşır.) Ah, ne samimi, ne emin bir yuvamız var, Nora! Sen ancak burada kendine sığınacak bir yer bulabilirsin! Ben seni burada sanki kovalanan bir güvercini korur gibi koruyacağım; sanki bir şahinin pençesinden yaralanmadan kurtardığım bir güvercini korur gibi, seni burada koruyacağım; senin o zavallı kalbinin çarpmasını gene ben gideceğim. Bütün bunlar yavaş yavaş olacak, Nora; inan bana! Yarın sana her şey daha başka görünecek; çok geçmeden her şey gene eskisi gibi olacak; seni bağışladığımı artık sana tekrarlamama lüzum kalmıyacak; sen önu, inancımı hiç değiştirmeden, kendiliğinden anlayacaksın. Seni reddetmeyi, yahut sana darılmayı aklımdan geçirebileceğimi nasıl düşünüyorsun? Ah, sen gerçek erkek kalbi nedir bilmiyorsun, Nora! Bir erkeğin karısını bağışladığını — karısını bütün kalbiyle bağışladığını içten duyması, insana ne derin bir saadet verir, insani ne kadar tatmin eder, bilsen! Hem böyle olursa, o kadın, sanki daha da fazlasıyla o erkeğin malı olur; sanki onun elinde dünyaya yeniden gelmiş döner. Hem, onun karısı olduğu kadar, çocuğu da sayılır. İşte bugünden sonra, sen de artık benim için böylesin! Seni gidi kararız, seni gidi âciz mahlûk seni! Hiçbir şeyden korkma, Nora! Bana karşı yalnız açık kalbli ol! Eğer böyle olursan, sana irade, sana vicdan ben olurum. Bu da ne? Yatmıyacak mısın? Gene mi giyindin?

NORA

(Her günkü kalsıyla). Evet, Thorwald!.. Gene giyindim.

HELMER

Ama neden giyindin, şimdi, bu saatte?

NORA

Bu gece, uyumuyacağım.

HELMER

Ama Nora'cığım...

NORA

(Saatine bakar). Daha o kadar geç değil. Otur buraya, Thorwald! İkimizin de birbirimizle konuşacak çok şeyimiz var. (Masaya oturur.)

HELMER

Nora!.. Ne demek istiyorsun? Bu soğuk sözler...

NORA

Otur! Uzun boylu konuşacağız. Seninle konuşacak çok şeyim var.

HELMER

(Masaya, onun karşısına oturur). Beni korkutuyorsun, Nora! Hem seni bir türlü anlıyamıyorum.

NORA

Hayır anlıyamıyorsun! İşte bütün mesele burda ya. Beni anlıyamıyorsun! Hem ben de seni, bu akşama kadar anlıyamamıştım. Hayırlı.. Sözümü kesme! Yalnız, sana söyleyeceklerimi dinle! Seninle şimdi hesaplaşacağız, Thorwald.

HELMER

Ne demek istiyorsun?

NORA

(Kısaca susar). Bizim burada böyle oturduğumuzun, sana hiç acayip gelen bir tarafı yok mu?

HELMER

Nesi acayip gelecekmış?

NORA

Sekiz yıldır evliyiz. Her ikimiz de, sen de, ben de, karı koca olarak daha ilk defa bugün birbirimizle şöyle bir ciddi konuşabiliyoruz. Sen hiç bunun farkına varmadın mı?

HELMER

Evet, ciddi mi konuşuyoruz? Bu da ne oluyor?

NORA

Bütün bu sekiz yıl içinde — hem sekiz yıldan da fazla oluyor — birbirimizi ilk tanıdığımız günden beri, seninle ciddi meseleler üzerinde bir tek kelime bile konuşmadık.

HELMER

Senin de mi başını derde sokmalıydım? Hele benim yükümü hafifletmeye bir faydası da olmadıktan sonra.

NORA

Ben deritten konuşmuyorum. Herhangi bir şeyi tartışmak için, şöyle bir ciddi oturup konuşmaya lüzum bile görmedik. demek istiyorum.

HELMER

Ama, Nora'cığım!.. Bu tartışmalar olmuş olmamış Sana ne?

NORA

Hah, şimdi meselenin en mühim tarafına geldik. Sen beni hiçbir vakit anlıyamadın. Bana çok haksızlıklar yapıldı, Thorwald. Bunu bana önce babam yaptı. Sonra sen yaptın!

HELMER

Ne! Biz mi? Seni herkesten çok seven biz, ikimiz mi sana haksızlık yaptık?

NORA

(Başın sallar). Siz hiçbir vakit beni sevmediniz! Siz, yalnız bana âşık olmakta zevk duyunuz.

HELMER

Ama, Nora!.. Bunlar ne biçim söz?

NORA

Evet!.. Ne yapalım? Bu iş ne yazık ki, böyle, Thorwald. Evde babamın yanında, bir kere babam bana, düşüncelerini söyledi mi, artık onları olduğu gibi kabul etmem lâzımdı. Ama kendi düşüncüklerimi gizli tutmak zorunda idim. Çünkü benim düşüncelerim de babamın hoşuna gitmezdi. Babam bana, «Bebegim!» derdi. Ben kendi bebeklerimle nasıl oynarsam, o da benimle öyle oynardı. Sonra senin evin egeldim.

HELMER

Evlenme günlerimizin hatıralarını ne biçim sözlerle anlatıyorsun?

NORA

(Sakin bir hâlde). Yani, «Sonra babamın elinden senin eline geçtim.» demek istiyordum. Sen her şeyi

kendi zevkine göre yaptın! Onun için, ben de senin zevkini kendime malettim; yahut da öyle görüldüm. Pek iyi bilmiyorum. Zannedersen, her ikisini de yaptım. Bazan öyle, bazan böyle oldu. Şimdi şöyle doğru dürüst düşününce, bana öyle geliyor ki, burada ben upka yoksul bir insan gibi yaşamışım. Avucuma ne koydularsa, ağzıma onu götürmüşüm. Bütün hayatımı, seni aldatmakla geçirmişim, Thorwald. Ama bunu, sen kendin böyle istedin! Sen, babam, her ikiniz de bana karşı ağır suç işlediniz! Ben hayatta bir şey olmadımsa, bunun suçlusu ikinizsiniz.

HELMER

Nora, ne anlayışsızsın! Ne kadar nankörsün! Sen burada mesut değil miydin?

NORA

Hayır!.. Hiçbir zaman mesut olamadım. Mesut olduğumu sandım, ama hiçbir zaman mesut değilim.

HELMER

Mesut değil miydin? Mesut olamadın mı?

NORA

Hayır!.. Yalnız neşemi kaybetmemiştim. Hem sen bana hep nazik davrandın. Ama şu yuvamız, çocukların oyun odasından farksızdı. Ben bu odanın içinde sana göre büyük bir bebektim, evde de babamın küçük bebeği idim. Bu böyle olunca, çocuklarımız da benim için birer bebek olmaktan fazla bir şey değildiler. Benimle oynaman, senin nasıl hoşuna gittiyse, benim, çocuklarımla oynamam da onların

hoşuna gidiyordu. İşte bizim evliliğimiz buydu, Thorwald.

HELMER

Bu sözlerle oldukça ifrata, oldukça hayale kaçırırsun ama, bunlarda biraz gerçek de var. Ama, ilerde hayatımız tamamen değişecek. Oyun zamanı geçti; şimdi artık terbiye verme zamanı geldi.

NORA

Kimin terbiyesi? Benim terbiyem mi, yoksa çocukların terbiyesi mi?

HELMER

Senin de, çocukların da, Nora'cıgım.

NORA

Alı, Thorwald!.. Sen beni, kendine gerçek bir eş olarak terbiye edecek adam değilsin!

HELMER

Bunu sen söylüyorsun ha?

NORA

Yal.. ben... Ben de çocuklarımı terbiyeye sanki hazırlıklı mıydım?

HELMER

Nora!

NORA

Biraz önce sen kendin, bu vazifeyi artık bana veremiyeceğini söylememiş miydin?

HELMER

Hiddetle söyledim! Sen bunu nasıl ciddiye alıyorsun?

NORA

Evet, çok haklısın! Ben bu vazifeyi başaramam. Önce daha başka bir meselenin halli lâzım... Önce ben kendimi terbiye etmeliyim. Bu işde bana sen yardım edemezsin. Bunu yalnız başarmak zorundayım. Hem işte onun için seni şimdi terk edeceğim.

HELMER

(*Şiddetle sıçrar*). Neler söylüyorsun?

NORA

Kendimi, hattâ mümkünse çevremi iyice anlıyabilmem için, kendimle başbaşa kalmak zorundayım. İşte onun için, senin yanında artık daha fazla kalmama imkân yok.

HELMER

Nora, Nora!

NORA

Ben şimdi burdan gideceğim. Christine beni evinde bu gece pekâlâ misafir eder.

HELMER

Çıldırдың galiba! Sana izin vermiyorum! Seni bundan menediyorum!

NORA

Artık bundan sonra bana herhangi bir şeyi menetmenin faydası yok. Benim olan her şeyi, alıp beraber götüreceğim. Senin hiçbir şeyini istemem. Ne şimdi, ne de sonra.

HELMER

Bu delilik de ne?

NORA

NORA

Yarın kendi evimize gideceğim. Yani, doğduğum yere demek istiyorum. Bilmem orada kendime hemen bir iş bulabilecek miyim?

HELMER

Ah!.. Seni gidi nankör! Seni gidi tecrübesiz mah-lûk seni!

NORA

İşte benim bu tecrübeyi kendimin elde etmesi lâ-zım, Thorwald!

HELMER

Demek sen yuvanı, kocanı, çocuklarını terkediyor-sun ha! Hem arkandan ne söyleneceğini, hiç düşün-müyor musun?

NORA

Buna hiç ehemmiyet vermiyorum. Yalnız, bura-dan gitmenin benim için lüzumlu olduğunu biliyo-rum. İşte o kadar.

HELMER

Ah, bu ne rezalet! Demek sen en mukaddes vazifelerini ihmâl edebiliyorsun?

NORA

Mukaddes vazife olarak benden beklediğin şey-ler ne?

HELMER

Demek bir de bunları sana ben öğreteceğim! Bun-lar senin, kocana, çocuklarına karşı olan vazifelerin-den başka ne olabilir?

NORA

NORA

Benim, bunlar kadar mukaddes başka vazifelerim de var.

HELMER

Senin bunlardan daha mukaddes bir vazifen ola-maz! Bunlar hangi vazifelermiş, söyle bakalım?

NORA

Kendime karşı olan vazifelerim.

HELMER

Sen her şeyden önce bir aile kadınısın, bir an-nesin!

NORA

Artık buna inanmıyorum. Zannedersen, her sey-den önce bir insanım. Tıpkı senin gibi.. Yahut her hâlde, insan olmaya çalışmam lâzım... Hele birçok-larının sana hak vereceğini de biliyorum, Thorwald. Hem kitaplar da bunu böyle yazar. Ama ben, başka-larının sözü ile, yahut kitapların dediğiyle bundan son-ra da artık avunacak değilim. Bütün bu meselelerde düşünmem, bu meselelerin esasını arayıp bulmam lâzım...

HELMER

Demek sen, şu kendi yuvadaki' yerini kendin tayin edemiyorsun öyle mi? Yoksa bütün bu mese-lelerde kendisine tamamen inanacağını bir kılavuz-dan mı mahrumsun? Dine de inanmıyor musun?

NORA

Ah, Thorwald!.. Hele dinin ne olduğunu, doğru dürüst bilmiyorum ya.

HELMER

Ne diyorsun?

NORA

Daha genç kız iken, kilisede rahip Hansen'in söylediği şeylerden başka bir şey bilmiyorum. Rahip Hansen, din şudur, din budur diye bazı şeyler söylemişti. Buradan çıkıp gittikten sonra, tek başıma kalınca, bu meseleyi de inceliyeceğim. Bakalım rahip Hansen'in söyledikleri doğru mu? Hiç olmazsa, benim için bir değeri var mı? Onu da anlıyacağım.

HELMER

Ah!. Bu sözlerin hiçbirisi, genç bir kadının ağzından işitilecek şeyler değil! Ama eğer din de seni doğru yola götürmüyorsa, bırak bari vicdanını ben sarsayım. Çünkü ne de olsa, sende de bir ahlâk duygusunun olması gerekmez mi? Ama cevap ver! Yoksa sende bu da mı yok?

NORA

Evet, Thorwald, senin bu sözüne cevap vermek o kadar kolay değil. Bunu hiç bilmiyorum. Hele bu meselelerde kafam büsbütün bulanık. Yalnız, bu hususta senin düşündüklerinden tamamen başka düşündüğümü biliyorum, o kadar. Hem kanunların bile, benim düşündüklerimden, büsbütün başka şeyler olduğunu şimdi işitiyorum. Ama bu kanunların doğru olduğunu da bir türlü aklım almıyor. Yani bir kadının, ihtiyar, ölüm döşeginde yatan babasını korumaya, yahut kocasının hayatını kurtarmaya hakkı olmasın! Buna inanmıyorum.

HELMER

Çocuk gibi düşünüyorsun! İçinde yaşadığın cemiyeti anlıyamıyorsun!

NORA

Hayır, anlamıyorum. Ama şimdiden sonra onu da anlamaya çalışacağım. Onu da arayıp bulmam lâzım... Bakalım kim haklıymış? Cemiyet mi, ben mi?

HELMER

Sen hastasın, Nora! Ateşin de var. Hem zannedersen, sen hemen hemen aklını kaçırmışın.

NORA

Hayatımda hiçbir vakit, bu geceki kadar doğru düşündüğümü hatırlamıyorum.

HELMER

Demek bir de bu doğru düşünceyle, kocanı, çocuklarını terkediyorsun ha?

NORA

Evet; öyle.

HELMER

O hâlde bunu yalnız bir şekilde yorumlamak mümkün.

NORA

Nasıl yorumlanırmış?

HELMER

Demek artık beni sevmiyorsun.

NORA

Hayır, sevmiyorum. İşin doğrusu da bu.

HELMER

Nora! Bir de bunu söylüyorsun ha!

NORA

Ah!.. Bunu söylemek, bana o kadar acı geliyor ki, Thorwald... Çünkü sen bana daima iyi davrandın! Ama başka türlü yapmama imkân yok. Artık seni sevmiyorum.

HELMER

(*Iradesini zorla zahteder*). Gene o doğru düşün-
cen mi sana bu kararı verdirdi?

NORA

Evet!.. Buna tamamen inanıyorum. Buna emi-
nim. İşte onun için artık burda kalmıyacağım.

HELMER

Peki bana olan sevginin, böyle kaybolmasına,
benim nasıl sebep olduğumu da söyleyebilir misin?

NORA

Evet, söylerim. Bu akşam, o beklediğim mucizeyi göremeyince... Çünkü, benim, düşündüğüm erkeğin sen olmadığını, işte o anda anladım.

HELMER

Daha açık söyle! Ne demek istediğini anlayamıyorum.

NORA

Tam sekiz yıl sabrettim. Çünkü, Allah şahittir ya, hemen her gün bir mucize olmayacağını da pekiyi biliyordum. Sonra başıma bu korkunç felâ-

ket geldi. Ama bu defa kat'iyen emindim: "Mucize işte şimdi olacak..", diyordum. Krogstad'ın mektubu dışarda kutunun içinde iken, senin bu adamın şartlarına boyun eğeceğini, hiçbir vakit aklımdan geçirmemişim. Senin ona, "İstersen bunu bütün âleme ilân et" diyeceğine, o kadar emindim ki. Hem sen bunu yaptıktan sonra...

HELMER

Evet!.. Sonra ne olacakmış? Yani kendi karımı kendim rezil ettikten sonra, lekeledikten sonra?..

NORA

Sen bunu yaptıktan sonra, katiyen emindim, öne atılacaktın; her şeyi üzerine alacaktın; hem de "Suglu ben'im." diyecektin.

HELMER

Nora!

NORA

Senin bu fedakârlığını, benim hiçbir vakit kabul edemeyeceğimi söylemek istiyorsun değil mi? Hayır!.. Tabii kabul etmiyecektim. Ama benim alacağım tedbirin, senin bulacağın tedbir karşısında ne kıymeti olabilir? İşte korku içinde, dehşet içinde beklediğim mucize de, buydu. Hem bu mucizeyi önlemek için kendimi öldürmeyi bile göze almıştım.

HELMER

Senin için gece gündüz seve seve çalışırım, Nora! Senin için her derde, her yoksulluğa katlanırım. Ama hiç kimse şerefini, haysiyetini, sevdiği bir insan için feda edemez ki.

NORA

Ama bunu binlerce, hem binlerce kadın yaptı.

HELMER

Ah!.. Sen tıpkı laf anlamaz çocuklar gibi düşünüyorsun; akılsız çocuklar gibi konuşuyorsun! ,

NORA

Olabilir. Fakat sen de, kendisine bağlanabileceğim bir erkek gibi düşünmüyorsun? böyle bir erkek gibi konuşmuyorsun. Korkuyu atlatır atlatmaz... Tabii, beni tehdit eden tehlikenin korkusunu demek istemiyorum; aksine seni tehdit eden tehlikenin korkusu demek istiyorum. İşte bu tehlikeyi atlatır atlatmaz, sanki senin için, hiçbir şey olmamış gibiydi. Ben gene eskiden olduğu gibi, senin minimini tarlakuşun oldum, senin bebeğin oldum. Tabii artık çok âciz, çok zayıf bir bebek olduğum için, bundan sonra ellerinin üstünde bir kat daha ilgi ile taşıyacağın bir bebek olmuştum. (*Ayağa kalkar.*) Thorwald!.. İşte şu anda anladım: Meğer ben burada sekiz yıl, yabancı bir adamla yaşamışım. Üç tane de çocuk dünyaya getirmişim. Ah!.. Bunu düşünmeye bile gücüm yetmiyor! Kendimi param parça edebilirim.

HELMER

(*Güçlkle*). Görüyorum; görüyorum. Aramızda derin bir uçurum açılmış. Ah!.. Ama, Nora, acaba bu uçurum kapatılamaz mı?

NORA

Artık bu vaziyette, senin karın olmama imkân yok.

HELMER

Ama ben, başka bir insan olabilecek gücü kendimde görüyorum.

NORA

Belki... Bebeğin elinden alındıktan sonra...

HELMER

Ayrılmak... Senden ayrılmak ha! Hayır, hayır Nora!.. Bunu bir türlü aklım almıyor!

NORA

(*Sağdaki odaya girer*). Bunun mutlaka böyle olması lâzım.

(*Giyinmiş olarak ve elinde küçük bir yol çantası ile tekrar gelir, çantayı masanın yanındaki iskemlenin üzerine koyar.*)

HELMER

Nora, Nora!.. Gitme şimdi! Yarına kadar bekle!

NORA

(*Mantosunu giyer*). Gece vakti, yabancı bir erkeğin evinde kalamam.

HELMER

Acaba burda seninle kardeş gibi de yaşayamaz mıyız?

NORA

(*Şapkasını başına sıkıca bağlar*). Bu kardeşliğin uzun sürmeyeceğini, sen de pek iyi bilirsin! (*Şalına sarılır.*) Allahaismarladık, Thorwald! Küçükleri görmek istemiyorum. Biliyorum, onlar şimdi, daha

emin edeler. Bu vaziyette ben artık onların hiçbir şeyi değilim.

HELMER

Ama, günün birinde, Nora... Kim bilir? Günün birinde?..

NORA

Bunu ben nerden bileyim? Yarın ne olacağını bilmiyorum ki.

HELMER

Ama, ne olursan ol! Sen genc benim karımsın!

NORA

Beni dinle, Thorwald! Eğer bir kadın kocasının evini terk edecek olursa, yani şimdi benim yaptığım gibi, işittiğine göre o erkek, o kadına karşı borçlu olduğu bütün görevlerden kanuna göre kurtulmuş. Herhalde ben de seni bu görevlerinden kurtarıyorum. Artık kendini bağlı hissetmene bir sebep yok!.. Tabii de bu. İki tarafın da tamamen serbest olması lazım... İşte al yüzüğünü! Benimkini de bana ver!

HELMER

Bu da mı olacaktı?

NORA

Evet, bu da olacak.

HELMER

Peki, al!

NORA

İyi... Evet!.. Öyleyse aramızda her şey bitti. Al işte!.. Anahtarları da buraya koyuyorum. Hizmetçiler

bu evde her şeyin yerini, benden iyi bilirler. Yarın, ben gittikten sonra, Christine gelip eşyalarımı toplar. Arkamdan göndersinler!

HELMER

Bitti hal.. Demek aramızda her şey bitti? Nora!.. Artık beni hiç düşünmeyecek misin?

NORA

Şüphesiz, seni de, çocukları da, hele bu evi çok düşünceğim.

HELMER

Sana mektup yazabilir miyim, Nora?

NORA

Hayır!.. Kat'iyen yazmayacaksın!

HELMER

Ah!.. Ama herhalde, sana bir şey göndermemede ?

NORA

Hiçbir şey, hiçbir şey göndermeyeceksin!

HELMER

Gerekirse sana yardım edemez miyim?

NORA

"Hayır!..", dedim ya... Yabancı bir insanın hiçbir şeyini kabul edemem.

HELMER

Nora!.. Senin nazarında hep böyle yabancı mı kalacağım?

NORA

(*Tel çantasını eline alır*). Ah, Thorwald!.. O hâlde, O en büyük mucizenin olması lâzım...

HELMER

Peki!.. o en büyük mucize neymiş? Söylesene!

NORA

O zaman ikimizin de o kadar değişmemiz lâzım ki... Ah, Thorwald!.. Ben artık böyle bir mucizeye inanmıyorum.

HELMER

Ama ben inanıyorum. Söyle! İkimiz de o kadar değişmeliymişiz ki...

NORA

O kadar değişmemiz lâzım ki, ancak böyle olursa, aramızdaki ortak hayat, gerçek bir evlilik sayılabilir. Allahaismarladık. (*Koridor yolu ile kapıdan çıkar*).

HELMER

(*Kapının yanındaki iskemleye yağılır ve elleriyle yüzünü örter*). Nora! Nora! (*Etrafına göz gezdirir ve ayağa kalkar.*) Bomboş... Artık burda değil... (*İçinde bir ümit uyanır*) En büyük mucize?!

(*Aşağıda kapanan bu kapının gürültüsü işitilir.*)